

PALESTINA-SPØRSMÅLET I ET UTVALG AVISER PÅ AGDER

FREMSTILLINGEN AV OKTOBERKRIGEN I 1973 OG LIBANON-
KRIGEN I 1982, I *AGDERPOSTEN* OG *FÆDRELANDSVENNEN*

ALEN MAGLIC

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, 2010
Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for religion, filosofi og historie

Forord

I Allahs, Den Barmhjertiges, Den Nåderikes Navn. Jeg vil først og fremst takke Gud. All takk og lovprisning tilhører Ham.

Videre vil jeg takke mine foreldre, for all den støtten de har gitt meg i livet. Det samme gjelder min kone Ifeta Maglic, for hennes forståelse og tålmodighet overfor mitt arbeid.

Jeg ønsker i tillegg å rette en spesiell takk til min veileder, førsteamanuensis Olav Arild Abrahamsen, for et godt samarbeid gjennom veiledningsprosessen. En takk går også til professor May-Brith Ohman Nielsen, som spilte en avgjørende rolle i startfasen.

Ellers ønsker jeg å takke mine medstudenter og andre bidragsytere, for gode tilbakemeldinger, konstruktiv kritikk og inspirerende ideer.

Takk for to lærerike og minneverdige år!

Kristiansand 2010

Alen Maglic

Abstract

When the state of Israel was proclaimed, in 1948, it came as a shock to the Arab world. As a newcomer in the Middle East, Israel was surrounded by enemies who wanted to “wipe it off the map”, and “throw the Jews into the ocean”.

For the Jewish people, the close time span between the persecutions under Nazi-Germany and the making of a National Home, had a strong symbolic and religious value. Israel was seen as a miracle from God.

In Norway, the whole process was watched carefully. The Norwegian Labour Party saw Israel as a paradise for socialism. The Israeli Labour Party, who was in power for the first thirty years since the proclamation, developed a good contact with its sister party in Norway. The Christians in Norway saw the making of Israel as a fulfillment of the prophecies from the Old Testament.

From 1948-1967, the Israelis waged war on three occasions, against their Arab counterparts. Israel was highly successful, and won every single time. The victories attracted the attention of bystanders from all over the world. To begin with, the relationship between Israel and the Arabs was seen as the relationship between David and Goliath. Israel was the small boy David, while the Arabs were the strong and powerful Goliath. This image changed after the Six-Day War of 1967. Now Israel was seen as the superpower of the area.

In this period, the world public opinion changed in disfavor of Israel. According to researcher Karl Egil Johansen, this change in public opinion happened in the 1970s, in large parts of Norway too. But the Christians were still reluctant to let go of their good relationship with Israel.

This assignment looks at the presentation of the October War in 1973 and the Lebanon War in 1982, in the two biggest newspapers in the Norwegian county of Agder, *Agderposten* and *Fædrelandsvennen*.

As a part of the Norwegian Bible Belt, Agder has experienced a stronger Christian influence, than the rest of the country. Was there a change of attitude in the two newspapers, even if they were geographically placed in the middle of the Christian heartland?

INNHALDSFORTEGNELSE

<u>KAPITTEL</u>	<u>SIDE</u>
DEL 1: Innledning	
1.1 Problemstilling	1
1.2 Temavalg	1
1.3 Forskningsstatus	3
1.3.1 Relevante forskningsmessige funn, knyttet til perioden 1973-1982	4
1.4 Aviser og media	5
1.4.1 Makt og rolle	6
1.4.1.1 Påvirkning	7
1.4.2 Kildekritikk	7
1.5 Metode og Fremgangsmåte	8
1.5.1 Presentasjon av <i>Agderposten</i> og <i>Fædrelandsvennen</i>	8
1.5.2 Tematisk og kronologisk inndeling	9
1.5.3 Kvantifisering og statistikk	11
1.5.4 Holdningssøking i teksten	12
1.5.4.1 Hvordan telle funn: positive, negative og nøytrale treff	13
1.5.4.2 Avkoding av avisenes skjulte budskap	14
1.5.4.3 Viktigheten av kontekst, to eksempler fra Libanon-krigen i 1982	15
DEL 2: Bakgrunn	
2.1 Presentasjon av aktørene, og internasjonale forhold, i perioden 1973-1982	15
2.1.1 PLO	16
2.1.2 PLO og forholdet til Jordan	16
2.2 Oktoberkrigen: Egypt og stormaktene	17
2.2.1 Krigens utfall	17

2.3	Perioden mellom Oktoberkrigen og Libanon-krigen: PLO endrer strategi	18
2.3.1	Maktskifte	18
2.3.2	USA og Midtøsten	19
2.3.3	Camp David	19
2.3.4	Libanon	20
2.4	Krigen i Libanon, 1982	20
2.4.1	Bashir Gemayel og massakrene	21
2.5	Forhold og hendelser i Norge, i perioden 1973-1982	22
2.5.1	Lillehammer-drapet	22
2.5.2	Oljen	23
2.5.3	Norsk politikk	23
DEL 3: Analyse		
3.1	Den historiske arven: Sionismen, nazismen og holocaust	23
3.2	Sionismen	24
3.2.1	Det osmanske rikets oppløsning og stormaktenes maktkamp	24
3.2.2	Innvandringen av jøder til Israel	25
3.3	Nazismen og holocaust	28
3.3.1	Israel, som det nye Hitler-Tyskland	29
3.3.2	Israel, som offer for antisemittisme	31
3.4	Det religiøse aspektet	33
3.4.1	Sarons Dal i Kvinesdal: Troens Bevis Verdens Evangelisering	35
3.4.2	Jødene, som Guds utvalgte folk	37
3.4.3	Jesu budskap og kristne verdier	38
3.4.4	Per Faye-Hansen og Karmelinstituttet	40
3.5	Stormaktene USA og Sovjet	42
3.5.1	Den kalde krigen, våpenleveranser og våpenhvileavtaler i 1973	42
3.5.2	USA i Libanon, 1982	44

3.6 FN og UNIFIL	46
3.6.1 FN, som en handlingslammet og maktesløs organisasjon	47
3.6.1.1 FN, som motstander av Israel	48
3.6.2 Den norske UNIFIL-styrken og ”PLO-reiret”	48
3.7 PLO og den palestinske sivilbefolkningen	49
3.7.1 Ja til palestinerne...	50
3.7.2 ... Nei til PLO	52
3.7.3 PLO, som legitim forkjemper for palestinske rettigheter	53
3.8 Israel: Mellom media og opinionen	54
3.8.1 Invasjon og krigføring	55
3.8.2 Våpenhvilebrudd	56
3.8.3 Motvillighet til samarbeid med USA og FN	57
3.8.4 Massakrene i Sabra og Shatila	57
3.8.5 NRK og Odd Karsten Tveit	58
3.8.6 <i>Agderposten</i> får kritikk	60
3.9 1973-1982: Kontinuitet, eller endring?	62
3.9.1 Krigen er i gang! Hvem får skylden?	62
3.9.2 Hvem har ansvaret for flyktningene?	63
3.9.3 Hjelpen kommer! Men til hvem?	64
3.9.4 Dagen og Vårt Land	65
3.9.5 Journalisten og valg av hendelser	67
3.9.6 Statistikk over artikler og bilder	69
DEL 4: Avslutning	
4.1 Sammenfatning	80
4.2 Konklusjon	84
4.3 Kilder og litteraturliste	87

1 Innledning

1.1 Problemstilling

I følge forskeren Karl Egil Johansen, skjedde det en holdningsendring på 1970-tallet, når det gjaldt Palestina-spørsmålet. Sympatien hos det norske folk ble overført fra israelernes til palestinernes side. Dette kom også fram i hvordan de største avisene i Norge fremstilte konflikten. Jeg ønsker å se om det kan spores en slik holdningsendring, i avisene *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*.

1.2 Temavalg

Staten Israel ble opprettet i 1948. Denne statsdannelsen kom som et sjokk på hele den arabiske verden. Som en nykomling i Midtøsten, ble Israel sett på som en svak liten stat, med sterke arabiske fiender rundt seg. Araberne organiserte seg raskt, for å ”fjerne Israel fra kartet”. Det ble med tanken. For det jødiske folk, hadde Israels statsdannelse en sterk religiøs og symbolsk betydning. For mange var opprettelsen av en egen jødisk stat en oppfyllelse av de gammeltestamentlige profetiene. Bare noen år tidligere hadde jødene blitt utsatt for holocaust, under Hitler-Tyskland. Fra å være på randen til utryddelse, opplevde jødene nå å få et eget hjem, som de hadde ventet på i tusenvis av år. Dette tette båndet mellom lidelsene under 2. verdenskrig og dannelsen av staten Israel, fikk en spesiell plass i jødisk tradisjon og minne. ¹

I Norge ble den israelske statsdannelsen fulgt med argusøyne. Det var særlig to aktører som var positivt innstilt til Israel. Den ene var arbeiderbevegelsen og LO, mens den andre var kristenfolket. For arbeiderbevegelsen ble Israel sett på som et sosialistisk paradys, og det ble opprettet tette kontakter mellom arbeiderpartiene i Norge og Israel. For kristenfolket var statsdannelsen en bekreftelse av Bibelens profetier, og et tegn på at Gud var med det jødiske folk. ²

Etter hvert som tiden gikk, ble det utkjempet ulike kriger mellom Israel og deres arabiske naboer. Israel gikk seirende ut av alle krigene. Dette førte til en opinionsendring i synet på Israels rolle i Midtøsten. Fra å være en svak aktør, omringet av fiendtlig innstilte arabiske land, ble Israel etter Seksdagerskrigen i 1967 sett på som en stormakt i området. Tidligere hadde Israels kamp mot araberlandene blitt sammenlignet med Davids kamp mot Goliat. Israel ble sett på som den lille David,

¹ Johansen, 2008:12

² Sløtte, 2004:22

mens araberne var store og sterke Goliat. Dette bildet stemte ikke etter 1967. Det var en opinionsendring som var i ferd med å finne sted, både internasjonalt og her til lands.³

USAs krigføring i Vietnam, på slutten av 60-tallet, var blitt høyst upopulær. Det ble rettet kraftig kritikk mot amerikanerne. Som USAs nærmeste allierte, smittet mye av kritikken over på Israel. I Norge kom dette skiftet på 1970-tallet, i følge Karl Egil Johansen. På 1970-tallet døde de to store klippene i israelsk politikk, nemlig Israels første statsminister, David Ben Gurion og Israels første kvinnelige statsminister, Golda Meir. Ben Gurion og Meir, tilhørte begge Arbeiderpartiet i Israel. Med deres bortgang mistet partiet makten i Israel, etter 30 år ved roret.⁴

Dette regjeringsskiftet førte til at arbeiderbevegelsen i Norge kuttet det gode samarbeidet med arbeiderbevegelsen i Israel. *Der fedrene åpenlyst hadde hyllet den israelske statsdannelsen, sto nå sønnene og døtrene fram og stemplet den israelske politikken som ren imperialisme.* AUF uttrykte ønsker om frigjøring av det palestinske folk. Den eneste måten dette kunne gjennomføres på var ved at Israel måtte opphøre å eksistere som jødisk stat. Løsningen var en palestinsk stat, hvor alle etniske grupper kunne leve side om side under full likestilling.⁵

Karl Egil Johansens forskning har vist at de kristne stod samlet bak Israel, fram til den første halvdel av 1970-årene. Da staten Israel feiret sitt 25-års jubileum våren 1973, gav *Vårt land* ut et 25 siders vedlegg. Ved starten av Oktoberkrigen samme året, minte avisen om at det arabiske angrepet kom på den store forsoningsdagen, den største høytidsdagen for jødene, og at det var fjerde gangen "*lille David nesten hadde blitt rent ned av sine langt sterkere naboer.*"⁶

I denne oppgaven ønsker jeg å analysere hvordan Oktoberkrigen i 1973 og Libanon-krigen i 1982 ble fremstilt i de to største avisene på Agder, nemlig *Agderposten* i Aust-Agder og *Fædrelandsvennen* i Vest-Agder. Årsaken til at jeg velger å se på *Agderpostens* og *Fædrelandsvennens* fremstilling av de to krigene i Midtøsten, er avisenes geografiske tilhørighet. Som nevnt i problemstillingen, hører *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* hjemme på Agder. De to Agder-fylkene, Aust-Agder og Vest-Agder, er en del av det såkalte "bibelbeltet". Betegnelsen "bibelbeltet", er et navn som har blitt gitt kyststripen fra Agder til Møre og Romsdal. Dette var en indikasjon på den pietistiske, lavkirkelige og bedehusorienterte kristendommen, som hadde en sterk stilling i disse områdene.⁷

³ Johansen, 2008:101

⁴ Bender, 1999:99

⁵ Tønnessen, 1998:92

⁶ Johansen, 2008:259

⁷ Henriksen og Repstad, 2005:232

En av teoriene om kristendommens tyngde på Agder, knyttes til regionens lange tradisjoner innen sjøfart. Livet på havet var tøft og krevde sine liv. Den uforutsigbare og vanskelige hverdagen, gjorde at mange søkte trøst i den kristne tro. Sjøfarten førte også til en større kontakt med utlandet. Påvirkningen fra utlandet var gjeldende på mange områder, også knyttet til religiøs praksis og ideer. En del sjøfolk som hadde returnert hjem, ble til karismatiske og folkelige forkynnere. Disse lekfolkene klarte å skape en sterk kontakt med egdene. Vekkelsene som fant sted i denne regionen, førte til at det kristelige tyngdepunktet ble overført fra Østlandet til Sør- og Vestlandet.⁸

En videre presisering av problemstillingen, kan dermed utvides og sammenfattes i følgende spørsmål: Fulgte Agders to største aviser kristne tendenser i resten av landet, som blant annet kom til uttrykk i avisene Dagen og Vårt Land? Var det kanskje heller slik at Sørlandets to største aviser la seg på forandringsbølgen som var gjeldende i store deler av landet, nemlig Israels overgang ”fra venn, til fiende”?

1.3 Forskningsstatus

Den svenske forskeren Gunnel Rikardsson skrev en doktorgradsavhandling på 1970-tallet som tok for seg Palestina-konflikten i perioden 1948-1973, i et utvalg svenske aviser.⁹ Denne avhandlingen var sentral, når det gjaldt tilnærming til denne typen oppgave.

Tar vi turen til Norge, er Karl Egil Johansen et sentralt navn. Karl Egil Johansens bok ”*Jødefolket inntar en særstilling*”¹⁰, operer med to motpoler. Det ene aspektet er de positive holdningene i Norge til Israel, rett etter statens grunnleggelse i 1948, mens det andre aspektet er skiftet i holdninger fra pro-israelske, til mer sympatiserende overfor palestinerne sak. Den overordnede utviklingen er mentalitetsendringen fra 1948-2006, med Israels overgang fra ”venn til fiende”, som begynte å vise

<http://www.snl.no/bibelbeltet> Begrepet er sannsynligvis skapt av den amerikanske skribenten H. L. Mencken i 1920-årene, og betegner opprinnelig områdene i USAs sør- og midtveststater preget av metodister og baptister. I USA strekker bibelbeltet seg fra Tennessee og North Carolina i øst over South Carolina og Alabama til Louisiana. Begrepet brukes også om områder i Norge (Sørvestlandet) og andre land.

⁸ Hentet fra ”Gud på Sørlandet”. Lånte inn boka, men glemte å skrive sidetall. Ble gjort oppmerksom på det og har prøvd å låne inn boka igjen, men uten hell. Noen har den og vil ikke levere den tilbake...

⁹ Rikardsson, Gunnel: *The Middle East Conflict in the Swedish Press. A content analysis of three daily newspapers 1948-1973*. Doktorgradsavhandling. Kungälv 1978

¹⁰ Johansen, Karl Egil: *Jødefolket inntar en særstilling, norske holdninger til jødene og staten Israel*. Portal forlag, Kristiansand 2008. Johansen skriver om kapittelet ”Frå venn til fiende. Haldningane i norsk presse”: *Sjølv om vi held oss til sentrale hendingar i staten Israel si historie, let det seg ikkje gjere å gå gjennom den samla pressa. Hovedvekt ligg på leiarartiklar og kommentarartiklar i dei store riksavisene Aftenposten, Dagbladet, Arbeiderbladet/Dagsavisen og Verdens Gang, og regionsavisa Bergens Tidende. I tillegg kjem tre aviser på venstresida, Friheten, Orientering/Ny Tid og Klassekampen, og kristenfolket sine to dagsaviser, Vårt Land og Dagen. Andre aviser er nytta meir sporadisk.* (Johansen, 2008:10)

seg på 1970-tallet.

En tredje forsker, som beveger seg innenfor denne tematikken, er Camilla Førde Sløtte. Hun har skrevet en mastergradsoppgave om hvordan Libanon-krigen i 1982 ble fremstilt i et utvalg norske aviser.¹¹ Når det gjelder Oktoberkrigen har det blitt skrevet en spesialoppgave ved Norsk Journalistskole, våren 1974, av Tone Torp og Tore Roland¹². Den tok for seg Aftenpostens dekning av krigen i Midtøsten. Dette er et rent kvantitativt verk med tall og tabeller, men er til hjelp når det gjelder det kildekritiske aspektet.

1.3.1 Relevante forskningsmessige funn, knyttet til perioden 1973-1982

Karl Egil Johansen påpeker at riksavisene til Israel gjennom hele 1970-tallet. Likevel fantes det en større vilje til å nyansere og balansere partene enn tidligere, ikke minst i Arbeiderbladet og Dagbladet, som hadde vært mest positive overfor staten. Da Israel invaderte Sør-Libanon i 1978, ble kritikken av Israel mer tydelig. Når det gjaldt den allmenne opinionen, tydet mye på at sympatien for Israel var dalende etter invasjonen i Sør-Libanon i 1978. En meningsmåling utført i 1978 viste at 44 prosent hadde fått mindre sympati for Israel, det siste året.¹³ Under Libanon-krigen i 1982 var holdningsendringen så å si fullbyrdet, da det nesten bare var avisen Dagen som prøvde å forsvare den israelske politikken.¹⁴ Hvorfor kom det en slik holdningsendring i 1982?

Libanon-krigen, sommeren 1982, satte særlig søkelyset på flyktningproblemet. Situasjonen for de palestinske flyktingene var med på å skape sympati for deres sak og gi grunnlag for et rollebytte. I denne sammenhengen spilte fjernsynet en viktig rolle. Krigen i 1982 var den best dekte krigen i fjernsynet til da. De daglige overføringene av israelsk artilleribombing i kombinasjon med visuelle inntrykk, hadde en enorm påvirkning.¹⁵

Camilla Førde Sløtte har kommet fram til at så godt som alle avisene ble ekstra engasjerte da norske soldater gikk inn i Libanon-krigen som en del av FNs UNIFIL-styrker. Tilstedeværelsen av nordmenn førte til engstelse og uro i Norge. Dette gjorde seg utslag i en krassere kritikk av staten Israel. Norge hadde 851 av, i underkant, 7000 soldater i området. Dette tilsvarte ca 12 % av den totale styrken.

¹¹ Sløtte, Camilla Førde: *Midtøstenkonflikten og media. Hvordan Libanonkrigen i 1982 ble fremstilt i et utvalg norske aviser*. Hovedfagsoppgave i Historie. Universitetet i Bergen 2004. Undersøkelsen omhandlet avisene Aftenposten, Arbeiderbladet, Dagbladet og Verdens Gang.

¹² Roland, Tore og Torp, Tone: *Solid bakgrunn for hvilke meninger? En undersøkelse av Aftenpostens dekning av krigen i Midtøsten i oktober 1973*. Spesialoppgave ved Norsk Journalistskole, 1974

¹³ Johansen, 2008:125-126

¹⁴ Johansen, 2008:136

¹⁵ Johansen, 2008:133-135

Konflikten ble på denne måten ført nærmere. Under invasjonens første dag ble en norsk soldat drept av en granatsplint. Dette førte til førstesideoppslag i alle de norske avisene i hennes utvalg.¹⁶

Johansen påviser et holdningsskifte i avisene. Sløtte hevder imidlertid at Israel ble kritisert, noe PLO også ble, uten at det gav mer sympati overfor palestinerne. Fordømmelse av Israel kom som regel på samme tid som kritikk av PLO. Jo kraftigere kritikken var av Israel, desto kraftigere ble kritikken mot PLO. Sløtte understreker at det samme gjaldt ikke i like stor grad der hvor kritikken i første omgang var rettet mot PLO, da var avisene mer forsiktige i sin kritikk av Israel. Konklusjonen hennes var at norske aviser hadde et grunnsyn som støttet opp om Israels statsdannelse i sterkere grad enn palestinerne rettigheter, der disse ofte druknet i kritikk av PLO. Massakrene i Sabra og Shattila var i følge Sløtte det som virkelig gjorde utslaget for norske aviser. Allikevel førte ikke dette til en økt oppslutning for palestinerne. Man hadde sympati for flyktningene, spesielt etter massakrene, men kritikken av PLO var vel så kraftig som den mot Israel. Synet på Israel ble drastisk endret i den forstand at staten mistet sympati i pressen, men holdningene overfor palestinerne var relativt uendrede.¹⁷

1.4 Aviser og media

Ettersom aviser er hovedkildene mine, og utgjør en avgjørende del av oppgavestoffet, er det nødvendig å peke på deres makt og rolle i samfunnet. Under dette inngår evnen til å påvirke leseren og danne grunnlag for meningsutforming og holdningsdannelse. I tillegg til dette er avisene med på å reflektere samfunnet rundt seg. Stoffet i en avis kan grovt deles inn i tre deler, hvor alle delene vil bli systematisert og analysert i oppgaven:

- 1) Redaksjonelt stoff/ ledere.
- 2) Allment journalistisk stoff.
- 3) Leserbreve, eller opinionen.

En del av det journalistiske stoffet er bildene. Det har blitt sagt at et bilde sier mer enn tusen ord. Bilder gjør større inntrykk på oss mennesker, enn ord. Inntrykk vi får visuelt, har en tendens til å feste seg og ha lenger "levetid", enn tilfelle er ved andre sanser. En analyse av bilder og tegninger vil også være en strategi for å detektere holdninger. Er det militæraksjoner og krigshandlinger, ledere, eller sivilbefolkningen som blir vist? Dette er sentrale spørsmål som kan avsløre måten partene blir framstilt på.

¹⁶ Sløtte, 2004:47,107

¹⁷ Sløtte, 2004:112,115

1.4.1 Makt og rolle

Mediene har en rolle som utformer, fortolker og kontrollør av samfunnets normer og verdier.¹⁸

Journalistikken skal tjene samfunnsdebatten, rette søkelys mot kritikkverdige forhold og gi innhold til en aktiv utfoldelse av ytringsfriheten.¹⁹

Journalisten utøver mye av sin fortellende og dramatiserende makt gjennom å provosere andre aktører og institusjoner til å reagere på hverandre. Poenget er at journalisten må gjøre bestemte grupper til parter i konflikter, ved å engasjere dem mot hverandre. Journalisters profesjonelle håndtering av fortolkningsrammer og dramatiske plot, i en samhandling med kilder, gjør massemedia til både en arena og en aktør i politiske prosesser.²⁰ Mediene skal informere og underholde, men også innpode verdier og oppfatninger.²¹

Idealet om at pressen skal være en ”fjerde statsmakt”, har en sentral plass. Ved å påtale overgrep og misforhold, kan mediene fylle en viktig politisk oppgave. ”En fri og uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratisk samfunn”, heter det i medienes Vær Varsom-plakat. Første hovedkapittel i disse etiske normene for trykt presse, radio og fjernsyn slår fast at pressen ivaretar en rekke viktige, demokratiske oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Den skal verne om fri, åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene.

De fire funksjonene som nevnes hyppigst er det å bringe ut nyheter (informasjonsfunksjonen), evnen til å influere på den opinjonen er opptatt av (dagsordenfunksjonen), det å bidra til debatt og opinionsdanning (forumfunksjonen) og rollen som kritisk gransker av myndigheter og andre makthavere (overvåkingsfunksjonen) Pressen har ikke bare som oppgave å informere og opplyse den offentlige mening, den er selv en viktig samfunnsinstitusjon, en sikkerhetsventil for klager og misnøye.

I en vurdering av uttrykket ”den fjerde statsmakt” i Rapporten *om massemedier* fra Maktutredningen, karakteriseres opinionsmakten som det sentrale elementet. Begrepet framhever at pressen øver en større innflytelse på publikums holdninger enn noen annen av statens institusjoner: ”Med sin kontroll over den offentlige meningsdannelse kan pressen endre handlingsgrunnlaget for de øvrige statsmakter, trass i at pressen ikke har, eller noen gang kan få, en formell eller lovgitt makt”.

Pressens evne til å ”sette dagsordenen”, bestemme hva som får offentlig oppmerksomhet og

¹⁸ Waldahl, 1999:40

¹⁹ Eide, 2001:26

²⁰ Eide, 2001:42-44

²¹ Allern, 1996:30

diskuteres, er et annet uttrykk for denne makten til å påvirke opinionen.²²

1.4.1.1 Påvirkning

Vi er nå inneforstått med at mediene utøver en viss makt på samfunnet, men hvordan kommer denne maktrollen til uttrykk hos mediene? Hvilke ”triks” og grep blir brukt for å ta kontroll over budskapet og situasjonen? Man kan snakke om 5 ulike måter budskapet blir presentert på i mediene:

- 1) For det første, foregår det en *tilspissing* i mediene. Her gjelder det å sette ting på spissen. Detaljene i et budskap blir erstattet med spissformuleringer.
- 2) For det andre, skjer det en *forenkling* i mediene. Kompleksiteten, mangfoldigheten og nyanseringen må reduseres, begrenses og innskrenkes. Her er poenget å fremstille det innviklede på en enklest mulig måte.
- 3) Som punkt tre, er det *polariseringen* i mediene som trekkes frem. I dette punktet er det viktig å holde leseren interessert, noe som betyr at kontrastene må framheves mellom ulike parter.
- 4) Det fjerde punktet handler om *intensivering*. I dette punktet er det aspektet med leserinnlegg som er i fokus. Et heftig utbrudd her, tiltrekker seg mer oppmerksomhet enn et sindig innlegg.
- 5) Som et siste punkt, kan *konkretisering* nevnes. Det abstrakte fortrenses til fordel for det konkrete. En konkret hendelse får all fokus, men man overser det store bildet som kanskje ville gitt et klarere svar.

Alle disse punktene smelter sammen i det vi kan kalle ”medievridning”. Mediene tilspisser, forenkler, polariserer, intensiverer og konkretiserer.²³ De nevnte punktene sammenfatter de ”triks” og grep mediene tar i bruk, for å påvirke opinionen.

1.4.2 Kildekritikk

Det er ikke sikkert at de konklusjonene jeg kommer fram til gir et fullgodt og sikkert resultat på en avis’ holdning overfor partene. Det å velge ut visse artikler, reportasjer og ulike sitater, gjør at man velger bort andre artikler, reportasjer og sitater, som kunne gitt et annet bilde. Et eksempel som illustrerer dette veldig godt, og som jeg så vidt nevnte under forskningsstatus, er undersøkelsen til journalistene Tone Torp og Tore Roland omkring *Aftenpostens* dekning av Oktoberkrigen i 1973. De

²² Allern, 1996:39-44

²³ Mathiesen, 1989:157-160

flESTE av forholdene de undersøkte var ikke balanserte og viste en klar tendens i favør Israel. Problemet kom etter at de foretok en intervjurunde med en redaksjonssekretær og en journalist fra avisen. Det viste seg nemlig at forskningsresultatene ikke stemte overens med avisens egen oppfatning av framstillingen. Redaksjonssekretæren mente at kommunikasjonen med Israel og tilgangen på informasjon var mye bedre og mer effektiv enn tilfelle var med noen av de arabiske statene. Dette gjaldt både tekst og bilder. Dessuten var den vestlige verdens interesse større for israelerne enn araberne. Journalisten mente at han selv var pro-arabisk og at han ikke førte noen bevisst pro-linje for noen av partene i sine artikler, men forsøkte å få frem nyhetene.²⁴

Når det gjelder analysen av lederartiklene og leserbrevene, vil det ikke være noe tvil om budskapet forfatterne prøver å sende ut. Problemet dukker opp i analysen av artikler og bilder. Ettersom budskapet ofte ikke kommer like klart fram i artiklene og bildene, kan seriøs og objektiv forskning på dette området virke vanskelig å forsvare. Ulike forskere kan komme fram til ulike resultater, avhengig av hva slags metode for holdningssøking de velger å anvende på kildematerialet. Hva slags kriterier jeg stiller til analysen av artiklene og bildene, behandler jeg mer detaljert i avsnittet "metode og fremgangsmåte".

1.5 Metode og fremgangsmåte

Til å begynne med, gikk jeg gjennom en rekke mindre lokalaviser som kom ut i perioden 1973-1982. Disse avisene skrev så å si ingenting om krigene. Lokalavisene skrev om lokale forhold, og holdt seg for det meste innenfor landegrensene. Derfor valgte jeg å holde meg til *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*, som hadde en betydelig informasjonsformidling knyttet til de to krigene i Midtøsten.

1.5.1 Presentasjon av *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*

Sammenlignet med aviser i andre vestlige land, har norske aviser tradisjonelt sett hatt en tendens til å følge bestemte politiske partier. Men i de senere år, har avisene fjernet seg fra denne tradisjonen. Dette har i størst grad vært merkbart langs kysten fra Kristiansand til Ålesund. De store avisene i denne regionen erklærte seg før splittelsen i venstre, som venstre-aviser. På begynnelsen av 80-tallet, var likevel alle de store avisene langs denne kysten uten partitilknytning.²⁵

Agderposten kom ut for første gang i 1874. Siden 1897, har avisen kommet ut seks ganger pr uke. Når

²⁴ Roland og Torp, 1974:141-144

²⁵ Østbye, 1984:103

det gjelder spredning, i den tidsperioden jeg tok for meg, hadde *Agderposten* 100 % dekning i Arendal, og også høy dekning i omegnskommunene, med over 75 %. I området Risør, Tvedestrand og Grimstad. Det ble i tillegg registrert en viss spredning i Lillesand-distriktet. Ser vi på leserkretsen, var det de som var over 60 år og gifte, som utgjorde den største delen av lesere. Med en prosentdel på 51 mot 49, vant kvinnene kampen mot mennene når det gjaldt fordelingen mellom kjønn. Opplaget i 1973 var på rundt 16 000, mens tallet hadde steget til 22 614 i 1982/83, hvorav 1654 var løssalg.²⁶ Under Oktoberkrigen i 1973, var avisens redaktør Einar Gauslaa. Under Libanon-krigen i 1982, hadde Thor Bjørn Seland og Jens P. Christensen tatt over denne rollen.

Fædrelandsvennen kom ut for første gang i 1875. Siden 1894, har avisen kommet ut seks ganger i uka. Spredningen for *Fædrelandsvennen* omfattet hele Vest-Agder og Setesdal, samt noe til de øvrige deler av Aust-Agder. Prosentmessig var fordelingen 85 % i Kristiansand handelsdistrikt, 75 % i Setesdal og 45 % i øvrige kommuner i Vest-Agder. Opplaget i 1973 var på rundt 33 000, mens tallet hadde steget til 42 770 i 1982/83, hvorav 3313 var løssalg. I motsetning til *Agderposten*, var det flere menn enn kvinner, som utgjorde leserkretsen i avisen. Aldersmessig var det også en forskjell. Her var det de som var i gruppen ”gifte 15-59”, som utgjorde den største leserkretsen.²⁷ Under Oktoberkrigen i 1973, var Johannes Seland avisens redaktør. Under Libanon-krigen i 1982, var ansvarlige redaktører Egil Remi Jensen og Jens Vetland.

Agderposten og *Fædrelandsvennen* hentet det meste av informasjonen om konflikten fra de store telegrambyråene som AFP, AP, NTB, NPS, Reuter, UPI. De eneste gangene vi får høre avisenes egen røst i artiklene er som regel når det gjelder innsamlingsaksjoner til krigens ofre, eller ved intervju av lokalbefolkningen. Selv om 80-90 prosent av informasjonen kom fra eksterne kilder, har dette ingenting å si på fremstillingen av konfliktene. Avisene selv velger ut sine kilder og avgjør hva de skal ta med i deres egen presentasjon av konfliktene. Lederartikler og leserbrev er avisenes egne.

1.5.2 Tematisk og kronologisk inndeling

Jeg behandler Oktoberkrigen og Libanon-krigen tematisk, når det gjelder lederartikler og leserbrev. Jeg anvender derimot en kronologisk fremgangsmåte når det gjelder den kvantitative delen, med analyse av artikler og bilder. Det er flere årsaker til at jeg velger å foreta en analyse av artiklene og bildene kronologisk. En av grunnene er at jeg ønsker å gjøre det lettere for leseren å følge med i utviklingen. Jeg tror at oversikten blir klarere, etter avgrensningene og inndelingene. Slik kan

²⁶ Østbye, 1984:52

²⁷ Østbye, 1984:53

eventuelle endringer påvises mye lettere. Den andre grunnen er at jeg ønsker å sammenligne *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* innenfor ulike tidsperioder. På denne måten kan leseren få et større innblikk i likhetene og forskjellene de to avisene imellom.

Den tematiske inndelingen er knyttet opp mot tradisjonelt viktige temaer, rundt det norske folks holdning til Palestina-spørsmålet. Her har jeg valgt å fokusere på følgende punkter:

- 1) Tilbakeblikk på historien: Sionismen, nazismen og holocaust.
- 2) Det religiøse aspektet.
- 3) Stormaktene, USA og Sovjet.
- 4) FN og UNIFIL.
- 5) Organisasjonen PLO og den palestinske sivilbefolkningen.
- 6) Israel, media og opinionen.

Selv om den tematiske inndelingen gir verdifull informasjon om fremstillingen av partene innenfor ulike kategorier, kommer det ikke fram om det var noen forskjell i fremstillingen av partene under Oktoberkrigen og Libanon-krigen. For å kunne stadfeste om det kom en holdningsendring i avisene *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*, i fremstillingen av Oktoberkrigen og Libanon-krigen, har jeg valgt å se på noen utvalgte forhold ved de respektive krigene. Disse er:

- 1) Krigen er i gang! Hvem får skylden under Oktoberkrigen, og hvem er ansvarlig under Libanon-krigen?
- 2) Hvem har ansvaret for flyktningene?
- 3) Hjelpen kommer! Hvem er det hjelpen blir rettet mot under Oktoberkrigen, sammenlignet med Libanon-krigen?
- 4) Dagen og Vårt Land. Som nevnt i innledningskapittelet, var Dagen og Vårt Land trofaste supportere av Israel. *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* nevner disse avisene under Oktoberkrigen og Libanon-krigen. Er det noen forskjell i siteringen av Dagen og Vårt Land i 1973 og i 1982?
- 5) Journalisten og intervjuobjektet. Ved en rekke anledninger, blir ulike personer intervjuet omkring deres tanker rundt den pågående konflikten. Er det slik at journalistenes spørsmål til intervjuobjektet, avslører underliggende holdninger og påvirker fremstillingen av partene?

6) Analyse av artikler og bilder. Kan man si noe om en holdningsendring ved å se på den samlede fremstillingen av partene gjennom artikler og bilder? Dette punktet blir illustrert statistisk, gjennom ulike diagrammer.

Ved å sammenligne fremstillingen innenfor de nevnte punktene, vil en eventuell holdningsendring komme mye klarere fram. Jeg ser det ikke som hensiktsmessig å presentere lederartikler og leserbrev kronologisk, fordi disse blir behandlet tematisk. En lang kronologisk fremstilling av ledere og leserbrev vil derfor føre til en gjentakelse av det som blir behandlet tematisk. Likevel velger jeg å gi en kort kronologisk oversikt over utviklingen i lederartiklene gjennom Oktoberkrigen og Libanon-krigen, uten å gå i detaljer.

1.5.3 Kvantifisering og statistikk

Et aspekt ved tekstanalysen, er den kvantitative metoden. Den kvantitative systematiseringen, går ut på å telle funnene. Tellinger kan være med på å avdekke mønstre som ikke er åpenbare, ved første øyekast.²⁸ Her har statistikk spilt en stor rolle. Ved å bruke statistikk har det vært mulig å ordne store mengder informasjon i enklere uttrykk. Ved å sammenfatte de store datamengdene i grafer, blir det lettere å gripe informasjonen og oppnå en økt grad av innsikt og forståelse.²⁹ Ulike typer grafer blir brukt til ulike fremstillinger.

1) Linjediagram blir brukt for å vise utvikling over tid. Her vil det være lett å se hvor og når en eventuell holdningsendring finner sted.

2) Sektordiagram blir brukt for å vise hvilke aktører, og forhold, avisene fokuserte mest på. Dette vil bli oppgitt som en prosentandel av en helhet.

3) Søylediagram blir brukt for å vise forholdet mellom positive, nøytrale og negative treff, mellom de ulike aktørene.

Viktige hendelser blir beskrevet, både nasjonalt og internasjonalt, for slik å holde leseren oppdatert og orientert om hva som foregår til enhver tid. Slik vil man lettere kunne se om hendelser, både på det sosiale og politiske plan, gir seg utslag i fremstillingen av parter og aktører. Den kvantitative delen gjør at man kan registrere visse funn. Problemet er at den er overfladisk. Hvis man henger seg opp i

²⁸ Kjeldstadli, 1992:223

²⁹ Kjeldstadli, 1992:222

den kvantitative statistikken, kan det føre til at man ikke tar opp stoffets innside.³⁰ Man kjenner ikke til de underliggende årsakene bak selve funnet. En avis kan reagere negativt, eller positivt overfor en part, uten at man vet årsaken til en slik reaksjon. Men ved å peke på aktørens handlinger, forut for avisens reaksjon, vil dette være med på å belyse og nyansere de positive, eller negative reaksjonene. Derfor er det viktig å ha en balansegang mellom masseopplysninger i form av statistikk og dybdeundersøkelser i form av lederartikler og leserbrev.³¹

Leseren vil merke at et av punktene i deler av den kvantitative statistikken, har en annerledes karakter enn resten av punktene. Jeg har valgt å kalle denne kategorien ”Annet”. I kategorien ”Annet”, plasserte jeg artikler og bilder som ikke favoriserte noen parter, men tok sikte på andre forhold ved krigene. Dette kunne være aktiviteter som bryllup, Midtøstens historikk og andre forhold, av en mer generell karakter.

1.5.4 Holdningssøking i teksten

Hvordan en avistekst gir uttrykk for sin egen holdning, er en viktig bestanddel i en slik analyse. Det eksisterer visse lingvistiske uttrykksformer hvor vi med stor sikkerhet kan vite holdningen til en redaktør, journalist, eller leser.

- 1) Verdiladete ord: falsk, kynisk, eksemplarisk
- 2) Konklusjoner basert på forfatterens eksplisitte støtte av en av partene: ”vi holder med Israel”
- 3) Konklusjoner basert på forfatterens implisitte støtte av en av partene: ”den frie verden er generelt av den mening at...”
- 4) Etablerte moralske verdier: ”selvforsvar”
- 5) Adverb knyttet til holdning: ”forståelig”, ”ikke rart”
- 6) Ironi: ”depotiske herskere og deres frykt for demokratisk smitte”.³²

Selv om det ikke er mulig å holde tilbake viktig informasjon fra leserne, eller å hevde at visse hendelser ikke fant sted, er dette likevel en taktikk som blir brukt. Denne taktikken går ut på å komme

³⁰ Kjeldstadli, 1992:234

³¹ Kjeldstadli, 1992:235

³² Rikardsson, 1978:33

med bakgrunnsstoff som forsterker en bestemt tendens i hendelsene. Eksempler på bakgrunnshendelser og deres funksjon:

- 1)... A har tidligere prøvd å forhandle med B → forsvar av A ved å belyse tidligere handlinger utført av A
- 2) ... Kilde X sier, men dette virker umulig sett i lys av A sine handlinger tidligere → Diversifisering ved å stille spørsmålstegn ved kilden
- 3) ... Men B har i det siste utført en rekke terrorhandlinger mot A → Unnskylder A ved å påpeke dårlige handlinger utført av B
- 4)... Som A har gjort ved flere anledninger → Framhever en handling ved hjelp av en annen.
- 5)... Selv om B ved flere anledninger har uttrykt ønske om fred → Forsterkning av As dårlige handlinger, gjennom Bs gode handling.
- 6)... Akkurat som B gjorde dagen før → Likestiller partene ³³

1.5.4.1 Hvordan telle funn: positive, nøytrale og negative treff

Her er noen eksempler på hvordan jeg velger å klassifisere om en artikkel er positiv overfor en part, nøytral, eller negativ overfor parten. Ved å ta utgangspunkt i hvordan en bestemt part blir presentert, vil det være lettere for leseren å følge med og se forskjellene. Jeg har valgt å ta Israel som eksempel. Eksempelene tar utgangspunkt i overskrifter, men samme metode blir anvendt i selve teksten. Bildene får også samme behandling. Hvert punkt har to ulike overskrifter.

- 1) Pro-Israel: "En israelsk soldat gir vann til en fange i en leir like ved fronten". ³⁴
- 2) Nøytral overfor Israel: "Begin møter Reagan". ³⁵
- 3) Mot-Israel: "Israelske pressefolk misfornøyd med Begin". ³⁶

Kommentar:

- 1) Her ville jeg ha registrert 1 treff i favør Israel.
- 2) Denne ville havnet i "nøytralitetsbunken". Her er det hverken positive, eller negative treff å spore.

³³ Rikardsson, 1978: 35-36

³⁴ *Fædrelandsvennens* bilde 28.06.82: "En israelsk soldat gir vann til en fange i en leir like ved fronten"

³⁵ *Fædrelandsvennens* artikkel 21.06.82: "Begin møter Reagan"

³⁶ *Fædrelandsvennens* artikkel 17.09.82: "Israelske pressefolk misfornøyd med Begin"

Resultatet her blir 1 nøytralt treff for Israel og 1 for USA.

3) Her ville jeg ha registrert 1 negativ omtale av Israel.

Av og til, kan det være et avvik mellom overskrift og innhold. Dette avviket kommer av at overskriftene blir satt uavhengig av artiklene. Journalistene skriver innholdet, men det er "desken" som har ansvaret for design, utforming og markedsføring. Dette er folk som setter sammen materialet til en helhet, med fengende overskrifter.³⁷ Derfor har det vært viktig å både se på overskriftene og innholdet.

1.5.4.2 Avkoding av avisenes skjulte budskap

Ved å kikke nærmere på lederartiklene, har jeg prøvd å finne avisenes verdier. Det er nemlig i lederartiklene at avisenes offisielle holdninger kommer fram.³⁸ Når det gjelder *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*, er det tre punkter som gikk igjen:

- 1) Fred er en god ting. Alle som arbeider for fred er gode. De vil bli belønnet med positiv omtale.
- 2) Det å bryte inngåtte avtaler, eller våpenhviler, er ikke bra. De som bryter våpenhviler, eller inngåtte avtaler, handler ikke godt. De vil bli "straffet", med negativ omtale.
- 3) Det å la krig gå ut over sivilbefolkningen, er ikke bra. De som lar krigen gå ut over sivilbefolkningen, handler ikke godt. De vil bli "straffet", med negativ omtale.

Med utgangspunkt i de ovennevnte verdiene, har jeg også søkt å finne holdninger i de godt kamuflerte artiklene. Denne metoden, følte jeg var den beste og mest effektive når det gjaldt å tilnærme seg det journalistiske stoffet på.

I praksis finnes det nok ingen nøytrale artikler, i ordets rette forstand, men dukker bare opp i tilfeller hvor journalistene har gjort en meget god jobb i å dekke over potensielle holdninger. Dette gjelder selvfølgelig bare det journalistiske stoffet, som er veldig vanskelig å tolke. Likevel kommer det fram hvor fokuset er sentrert.

³⁷ Samtale med ektemannen til en journalist som hadde jobbet i *Fædrelandsvennen*. Dette fant sted i april 2010, på UIA.

³⁸ Ivarsen, 1995:3

1.5.4.3 Viktigheten av kontekst. To eksempler fra Libanon-krigen, i 1982

Camilla Førde Sløtte viser til at avisene i hennes utvalg hadde ulikt syn på hva som var en nøytral artikkel. Nøytralitetsbegrepet var avhengig av hva som skjedde i området til enhver tid. Sløtte påpeker at norske massemedier fikk kritikk av representanter fra den israelske ambassade, på grunn av ensidig dekning av krigen. Avisene, på sin side, hevdet at de alltid hadde forsvart Israel, og at de støttet den israelske statsdannelsen, og retten til trygge og sikre grenser.³⁹ Nedenfor presenterer jeg to eksempler på godt skjulte holdninger.

Eks. 1) Enkelte ganger dukker det opp artikler som er ganske diffuse. Ett eksempel er overskriften: *"Menachem til "kjære Ron"- Vestbredden er for alltid Israels"*.⁴⁰ Ved å lese tekstens innhold overfladisk, vil en kunne stadfeste at dette er en helt grei og nøytral artikkel. Hvis man likevel velger å se på den store sammenhengen, er det ingen tvil om at denne artikkelen er mot Israel. Årsaken er enkel. USA har blitt presentert som en iherdig pådriver for å få Israel til å trekke seg tilbake. Israel har svart med å avvise amerikanernes forslag. Når en slik artikkel kommer, i denne konteksten, mener jeg at dette er et uttrykk for avisens skjulte holdninger. Derfor vil et slik personlig brev, som ellers er nøytralt, faktisk havne i "mot Israel bunken".

Eks. 2) For å vise kontrasten her, kan jeg nevne to overskrifter som omhandler samme tema. 2. september kom denne overskriften: "Reagan med ny plan for varig fred i Midtøsten" to dager senere lød en av overskriftene: "PLO interessert i Reagans forslag"

Kontrasten mellom det øverste eksempelet og det nederste er åpenbar. I det første eksempelet blir Israel presentert, indirekte, som lite samarbeidsvillige. PLO blir derimot, i det andre eksempelet, presentert som imøtekommende. En sammenligning av disse artiklene avdekker avisenes skjulte holdninger, som ikke er åpenbare ved første øyekast.

2 Bakgrunn

2.1 Presentasjon av aktørene, og internasjonale forhold i perioden 1973-1982

Agderposten og *Fædrelandsvennen* omtaler en rekke aktører og forhold i fremstillingen av Oktoberkrigen og Libanon-krigen. For å forstå hvem disse aktørene er, og hva som foregikk i perioden

³⁹ Sløtte, 2004:110

⁴⁰ *Fædrelandsvennens* artikkel 06.09.82: "Menachem til "kjære Ron"- Vestbredden er for alltid Israels"

1973-1982, er det nødvendig med en presentasjon av de involverte partene.

2.1.1 PLO

Ideen om å skape en særegen organisasjon, for frigjøringen av Palestina, ble for første gang lansert under det arabiske toppmøtet i Kairo, i 1964.⁴¹ Resultatet ble, Palestinernes frigjøringsorganisasjon - PLO, som så dagens lys samme året. Organisasjonens mål var frigjøring av Palestina, ved bruk av væpnet kamp. I 1969 overtok Arafat kontrollen over PLO. Siden den gang har organisasjonens mål vært å bli anerkjent som den eneste legitime representant for det palestinske folk.

2.1.2 PLO og forholdet til Jordan

I 1967 begynte Fatah, en motstandsgruppe i PLO, undergrunnsarbeid på Vestbredden. For første gang på 20 år begynte den arabisk-israelske konflikten å ta opp i seg et element av en særegen israelsk-palestinsk konflikt. I 1968 og 1969 etablerte Fatah et nettverk av halvstatlige institusjoner i Jordan. Disse bestod blant annet av et politisk departement, aviser, grasrotkomiteer og klinikker, som alle hadde som mål å mobilisere befolkningen.⁴² Arafat ble valgt til leder av PLOs politiske departement. Han ønsket å samle motstandsgruppene innad i PLO og omforme organisasjonen til en samlet og omfattende politisk front. Samlingsprosessen ble fullført i 1970, og PLO var i stand til å støtte seg på en kampstyrke på 5.000 til 10.000 mann. Støttet av stater som Saudi Arabia og Libya, trappet PLO opp sin væpnete kamp mot Israel.⁴³

Denne prosessen, med institusjonsbygging og politisk utvikling, førte til at PLO kom på kollisjonskurs med libanesiske og jordanske myndigheter. Palestinske angrep fra jordanske og libanesiske territorier, førte til at Libanon og Jordan ble mål for israelske gjengjeldelsesaksjoner. Omkring 1970 var PLO i ferd med å bli en stat, i staten Jordan. PLO utfordret kong Husseins autoritet. To mislykkete attentat mot Hussein tidlig i september 1970, og fire flykapringer, ble dråpen som fikk begeret til å flyte over. Den 17. september 1970 ble den jordanske hæren satt inn mot PLOs posisjoner. PLO var ute av stand til å stå imot. 27. september sluttet stridshandlingene. I løpet av det kommende året, ble PLO forvist fra Jordan. Libanon ble den eneste basen for operasjoner mot Israel.⁴⁴

⁴¹ Persson, 2006:97

⁴² Bender, 1999:79

⁴³ Pappé, 2006:192

⁴⁴ Pappé, 2006:193

2.2 Oktoberkrigen: Egypt og stormaktene

Israelerne følte at amerikansk hjelp og støtte, kombinert med det minkende presset på staten fra det internasjonale samfunnet, etter massakren under München OL og Egypts svekkede forhold til Russland, gjorde et arabisk angrep høyst usannsynlig.⁴⁵ Stormaktene hadde dessuten begynt å utvikle fredeligere forhold seg i mellom. Dette var dårlige nyheter for Egypt. Sadat tenkte at en framprovosert krig, selv med delvis suksess, kunne føre til gjenåpningen av Suez-kanalen og styrke Egypts posisjon i araberverdenen.⁴⁶

Selv om Sadat visste at Egypt ikke kunne slå Israel militært, valgte han å ta en krig for å overtale Israel til å inngå fred på betingelser som var akseptable for araberne. Han hadde ikke intensjoner om at krigen skulle bli noe mer enn en begrenset militær operasjon, med det mål å drive gjennom sine politiske og diplomatiske mål.

Et angrep på Israel ville bryte ned nederlagsstemningen i befolkningen. Et angrep på Israel ville også øke og styrke hans posisjon i regionen. Dersom strategien lyktes, ville han ha sikret et mer likeverdig utgangspunkt for framtidige samtaler og forhandlinger med Israel. Forhandlinger med Israel var nødvendige fordi Sadat ønsket å vinne tilbake Sinai og Suezkanalen. Hvis Egypt fikk en avtale med Israel, ville dette ha lettet egypterne for de tunge forsvarsbyrdene. Å få en slutt på konflikten mellom Egypt og Israel, ville skape den stabilitet som var nødvendig for å tiltrekke seg utenlandske investorer, som kunne rydde veien for amerikansk økonomisk hjelp.⁴⁷

2.2.1 Krigens utfall

Politisk vant araberne krigen, mens Israel var den tapende parten. Krigen var i tillegg særlig traumatisk for Israel. Det var den første arabisk-israelske krig hvor Israel hadde en høy tapsrate. Dette førte til styrking av høyresiden i israelsk politikk. Oktoberkrigen hadde blitt en påkjenning for Israel, noe som førte til misnøye hos folket. Israelerne ønsket nye styresmakter. I tillegg førte en større fiendtlig aktivitet av PLO, til rop om en tøffere linje.⁴⁸ FN vedtok resolusjon 338 22. oktober 1973, da det ble gitt ordre om våpenhvile. Resolusjonen krevde øyeblikkelig slutt på alle krigshandlinger og implementering av FNs resolusjon 242. Resolusjon 242 var ment å føre til "langvarig og sikker fred"

⁴⁵ Ovendale, 2004:220

⁴⁶ Ovendale, 2004:221

⁴⁷ Schulze, 2008:42

⁴⁸ Bender, 1999:104

innenfor "sikre" grenser. Israel skulle trekke seg tilbake "fra territorier som var blitt okkupert under den siste konflikten", og alle statene skulle få suverenitet, territoriell integritet og politisk uavhengighet.⁴⁹

2.3 Perioden mellom Oktoberkrigen og Libanon-krigen: PLO endrer strategi

Oktoberkrigen ble et vendepunkt. De arabiske statene innså at de måtte modifisere sitt forhold til Israel. Heretter handlet det ikke lenger om hvorvidt staten Israel skulle eksistere, men om hvor statens grenser skulle gå. Staten Israels militære og økonomiske styrke førte til at også PLO så seg nødt til å skifte kurs. Organisasjonen forstod at en total og fullstendig frigjøring av Palestina var tilnærmet umulig. I 1974 uttrykte PLO for første gang interesse for å skape en palestinsk stat på Vestbredden og i Gaza.

Det første store gjennombrudd kom i 1974. Dette året vedtok de arabiske statslederne retten for det palestinske folk til å etablere en uavhengig nasjonal autoritet under ledelse av PLO, den eneste legitime representant for det palestinske folk. Det andre store gjennombrudd kom to måneder senere. Da fikk nemlig Arafat lov til å tale Palestinas sak i FNs generalforsamling, i New York. Umiddelbart etterpå oppnådde PLO sin unike observatørstatus i FN. Arafat fikk grønt lys til å fortsette arbeidet for å få til et internasjonalt diplomatisk gjennombrudd.

2.3.1 Maktskifte

I 1977 skiftet både USA og Israel regjeringer. Likud-regjeringen var et tilbakeslag i fredsforhandlingene, fordi Vestbredden og Gaza ble ikke lenger betraktet som okkuperte områder, men som en integrert del av Israel. Regjeringsskiftet i USA gav grunnlag for større optimisme. Nå var Jimmy Carter blitt valgt til amerikanernes nye president. Carter ønsket å innkalle alle parter til en fredskonferanse basert på FN-resolusjon 242.⁵⁰

PLO avviste fortsatt resolusjonen. Palestinerne var misfornøyd med resolusjon 242 fordi den hverken sa noe om deres skjebne, deres rett til selvstyre, eller flyktingenes rett til å vende tilbake. Sadats fred med Israel førte til at PLO blandet seg direkte inn i inter-arabisk maktspill. PLO støttet nå den radikale blokk, ledet av Syria. Denne blokken var motstandere av en tilnærming til Israel.

⁴⁹ Ovendale, 2004:215

⁵⁰ Schulze, 2008:49-50

2.3.2 USA og Midtøsten

I tiåret som fulgte etter Oktoberkrigen, var politikken i Midtøsten dominert av USA. Massiv økonomisk hjelp fra USA holdt liv i Israel. Denne hjelpen førte til at Israel kunne opprettholde verdens tredje største flyvåpen.⁵¹ USA festet øynene på Midtøsten, som landets førsteprioritet, når det gjaldt utenrikspolitikken. Det ble satt stor vekt på fredsforhandlinger. For første gang var amerikanerne villige til å sette inn sine beste diplomatiske ressurser, for å få en slutt på konflikten. Utenriksminister Henry Kissinger ble gitt den sentrale meklerrollen. Kissingers skytteldiplomati var en stegvis prosess der man først løste de konkrete og akutte problemene, mens de grunnleggende spørsmålene ble satt til side, det vil si vilkårene for en endelig fred.⁵²

I mars 1978 hadde PLO utført en rekke angrep mot Israel, fra sine baser sør i Libanon. Disse angrepene resulterte i at 37 israelere ble drept og 76 såret. Alle var sivile. Israel svarte tilbake med samme mynt. Libanon ble invadert, 1000 sivile libanesere ble drept og 200 000 satt på flukt. Under tilbaketrekkingen overlot Israel områder til den maronittiske libanesiske hæren, noe som skapte problemer for den syrisk-dominerte arabiske fredsstyrken i området. Disse hendelsene førte til en stadig forverring av situasjonen i Midtøsten.⁵³

2.3.3 Camp David

USAs president, Jimmy Carter, inviterte både Sadat og Begin til fredsforhandlinger. Møtet fant sted på Camp David i Maryland 4-17 september 1978. Amerikanerne mente at resolusjon 242 skulle ligge til grunn for forhandlingene. Egypterne godtok Israels behov for sikkerhet, men ønsket at de israelske styrkene skulle trekkes ut av Sinai. I tillegg ble det satt fram krav om økonomiske innrømmelser for okkupasjonen av egyptisk territorium og en eller annen form for palestinsk selvstyre. Bare på denne måten kunne forholdene stabiliseres og normaliseres.⁵⁴ Arabernes reaksjon på Camp David-avtalen var ikke av det positive slaget. Sadat ble beskyldt for å ha forrådet den palestinske sak. Egypt ble utsatt for boikott og sanksjoner, både økonomisk og politisk.⁵⁵

⁵¹ Ovendale, 2004:248

⁵² Persson, 2006:143

⁵³ Ovendale, 2004:237

⁵⁴ Ovendale, 2004:238

⁵⁵ Ovendale, 2004:240

2.3.4 Libanon

Libanon ble en surrogatslagmark for den israelsk-palestinske konflikten, etter at PLO hadde flyttet til Beirut. Siden tidlig på 1970-tallet hadde sammenstøt på grensen mellom palestinere og israelere stadig tiltatt. Dette førte til ustabilitet, noe som gjorde at den kristne befolkningen i Sør-Libanon appellerte til Israel for hjelp. Hjelp ble gitt i form av våpen, mat og medisiner. Maronittiske og israelske interesser løp etter hvert sammen i felles mål og felles fiender: Syriske og palestinske styrker måtte kastets ut av Libanon. En stabil, maronittdominert stat måtte reetableres. PLO var på grunn av sin stilling ikke velkommen i andre arabiske land, og etter Israels overlegne militære seier i 1967, var det ingen av disse som ønsket å handle mot Israels interesser.⁵⁶ Den skjøre balansen mellom de ulike grupperingene førte til borgerkrig i 1975. Borgekrigen, som varte i 2 år, førte til enda større splittelser i landet.

2.4 Krigen i Libanon, 1982

En rekke avgjørende hendelser i 1981 og 1982 ryddet veien for en israelsk invasjon i Libanon. I 1981 skjedde det nok et skifte i den israelske regjeringen. Utenriksminister Moshe Dayan ble etterfulgt av Itzhak Shamir, og forsvarsminister Ezer Weizmann av Ariel Sharon. Dette skiftet førte til en krigersk linje i den israelske regjeringen. Den andre faktoren som økte sannsynligheten for en invasjon, var en to ukers krig i juni 1981. Den ble holdt mellom palestinske geriljastyrker, som avfyrte raketter mot de nordlige områdene i Israel, og Israel, som bombet palestinske posisjoner. Om lag 5000 israelske familier flyktet fra området. I en samtale mellom USAs utenriksminister Alexander Haig og Sharon, hadde Haig sagt uttrykkelig fra at ingenting kunne gjøres fra Israels side før det forelå en klar provokasjon. Provokasjonen kom 3. juni 1982. Israels ambassadør, Shlomo Argov, ble skutt i London. Ved å bruke attentatforsøket 3. juni som påskudd, invaderte Israel Libanon 6. juni 1982.⁵⁷ 3 faktorer var altså avgjørende for Israels nye, harde og uforsonlige linje overfor PLO.

- 1) Sterkere nasjonalistiske tendenser i regjeringen under statsminister Menachem Begin
- 2) President Ronald Reagans uttalelse om at Israel ikke bare var strategisk viktig, men også en alliert av USA.
- 3) Økt aktivitet i form av militære operasjoner fra Syrias og PLOs side.⁵⁸

⁵⁶ Sløtte, 2004:27

⁵⁷ Schulze, 2008:57-58

⁵⁸ Sløtte, 2004:28

Ved å skjule sine dypereliggende intensjoner for den israelske regjeringen, satte Sharon i gang en massiv militær operasjon. Hans store mål var å drive de fiendtlige innstilte araberne ut av Libanon og overføre makten til de vennligsinnede kristne falangistene. PLO ble sett på som en trussel man var nødt til å eliminere. Ødeleggelse av PLO var derfor ett av målene for Israel da de igangsatte invasjonen av Libanon i juni 1982. Ved å gå imot regjeringen, angrep Sharon Syria og ødela 80 av landets fly og skadet områdene for landets SAM-raketter. 8. juni kom Sikkerhetsrådet med en resolusjon som fordømte Israels aksjoner. Etter Alexander Haigs appell, var USA raskt ute med å nedlegge veto på resolusjonen. Likevel skrev president Reagan et brev til Begin hvor han manet den israelske statsministeren til å akseptere en våpenhvile. Amerikanernes spesialutsendte fredsmekler Philip Habib ble sendt til Syrias president med samme ønske. Begins motvillighet til å imøtekomme Reagans krav førte til at USAs president skrev enda et brev, denne gang med en mye krassere tone. Likevel var Alexander Haig også denne gang raskt ute med å rådføre Reagan. De ulike samtalene førte til slutt at Israel inngikk en våpenhvileavtale med Syria 11. juni.⁵⁹ Etter hvert ble det inngått flere våpenhvileavtaler, men disse ble ikke overholdt. Kampene mellom Israel og PLO ble stadig mer intense, noe som svekket den palestinske organisasjonen betraktelig. Til slutt måtte PLO gå med på å forlate Libanon. Evakueringen foregikk i flere uker, før den endelig kom i havn.

2.4.1 Bashir Gemayel og massakrene.

23. august 1982 ble den maronittiske militærlederen, Bashir Gemayel, valgt til president i Libanon. Han hadde hemmelige samtaler med Israel om inngåelse av en allianse, hvor målet var å eliminere den palestinske og syriske innflytelsen i Libanon. Middelet for å nå dette målet, var å danne en maronittisk overmakt. 1. september fant det sted et møte i Nord-Israel, mellom Gemayel, Begin og Sharon. Israelerne satte fram krav om at deres allierte i Sør-Libanon, major Saad Haddad, skulle utnevnes til forsvarsminister. Slik kunne Israel ha kontroll over situasjonen i Libanon. 14. september ble Bashir Gemayel drept av en bombe ved Falangistpartiets hovedkvarter.⁶⁰ Gemayels død førte til at hans bror, Amin Gemayel, ble den nye presidenten. Amin Gemayel hadde mindre sympati for Israel enn sin forgjenger. Israel reagerte med å invadere Beriut, selv etter sterk motstand fra USA.⁶¹

⁵⁹ Ovendale, 2004:244

⁶⁰ Ovendale, 2004:244

⁶¹ Sløtte, 2004:32

Dette var en overtredelse av våpenhvileavtalen. Ariel Sharon og Bashir Gemayel hadde 12. september kommet til enighet om at Falangistene kunne renske ut de 2000 gjenværende PLO-soldatene som hadde søkt tilflukt i flyktningleirene i Vest-Beirut. Noen få timer etter at Gemayel var blitt drept, beordret Sharon om å la Falangistene entre flyktningleirene. Statsminister Menachem Begin var ikke blitt informert om dette. 16. september gjorde Sharon det klart overfor Falangistene at de kunne drepe de palestinske terroristene, men at det ikke måtte forekomme tap av sivile liv. Falangisthæren bestod blant annet av overlevende fra Damour, hvor PLO hadde drept hundrevis av sivile kristne under den libanesiske borgerkrigen.⁶²

Israelske tropper omringet flyktningleirene i Sabra og Shatila og banet vei for Falangistene. Israelske offiserer, som holdt øye med flyktningleirene, hadde mistanke om at en massakre kom til å finne sted, men deres forsøk på å varsle dette ble ikke tatt seriøst. Til slutt var det israelske pressefolk som tok affære og brakte beskjeden videre til den ansvarlige kommandøren. Treghet i systemet førte likevel til at Falangistene fikk en ekstra natt på seg til å utføre flere drap, før de til slutt ble stoppet.

24. september ble en demonstrasjon organisert i den israelske hovedstaden Tel Aviv, hvor 400 000 personer deltok. Begin måtte tåle kritikk både av det internasjonale samfunnet og ikke minst på hjemmebane. Presset ble for stort, og Begin utstedte en granskningskommisjon, samtidig som han gikk av som statsminister et år senere.⁶³

2.5 Forhold og hendelser i Norge, i perioden 1973-1982

Det var også en del ting som foregikk i Norge, knyttet til Palestina-spørsmålet, på 1970 og 80-tallet. Dette var hendelser som påvirket norske holdninger til den omstridte konflikten i Midtøsten.

2.5.1 Lillehammer-drapet

Like før Oktoberkrigen, fant det såkalte Lillehammer-drapet sted. Marokkaneren Ahmed Bouchiki, som var bosatt i landet, ble skutt og drept av agenter fra den israelske etterretningsorganisasjonen Mossad. Israelerne hadde ved en feiltakelse forvekslet Bouchiki med et medlem av en palestinsk gruppe ved navn Svart September. Under OL i Munchen, 1972 hadde denne gruppen tatt livet av 11 israelske idrettsmenn. Seks israelske agenter ble arrestert, men de sannsynlige gjerningsmennene slapp unna. Hvor mye denne saken skadet Israels sak Norge, er ikke lett å stadfeste. Med unntak av små grupper på venstresiden, som var sterkt påvirket av den internasjonale antisjonismen, lå sympatien

⁶² Ovendale, 2004:245

⁶³ Ovendale, 2004:246

fremdeles hos det jødiske folket.⁶⁴

2.5.2 Oljen

Under Oktoberkrigen satte de arabiske nasjonene i gang en oljeboikott mot vestlige land som støttet Israel. Allerede før Oktoberkrigen, truet Saudi-Arabia med å holde tilbake deler av produksjonen sin, om ikke USA endret sin proisraelske politikk. I Norge førte dette til restriksjoner på biltrafikken på vinteren. Dette kom tydelig fram i avisene, både gjennom reportasjer og i kommentarartikler. På denne tiden var Norge en ung oljenasjon, som ønsket å beholde et godt forhold til de arabiske landene, på grunn av deres erfaring innen oljeutvinning.⁶⁵

2.5.3 Norsk politikk

På 1970-tallet tilhørte 2/3 av representantene på Stortinget foreningen Israels Venner. Motstanden mot PLO i Norge var større enn i andre europeiske land. Da PLOs utenriksminister besøkte Europa i 1979, avviste den norske regjeringen tanken om å arrangere et møte på regjeringnivå. Det stod i motsetning til den mottakelsen han fikk av EU-kommisjonen og av regjeringer i andre vestlige land.

Utenriksminister Knut Frydenlund, hadde lenge prøvd å forandre på den ensidige pro-israelske holdningen som rådet i stortinget. Dette gav ikke noen resultater, før mot slutten av 70-tallet, hvor det likevel var noen få endringer å spore i den norske utenrikspolitikken. Hans Wilhelm Longva, som var norsk diplomat og utsending i Beirut, var med på å knytte uformelle kontakter med PLO. Longva fikk på kort tid et fortrolig forhold til både Yasser Arafat og andre ledere i PLO.⁶⁶

3 Analyse

3.1 Den historiske arven: Sionismen, nazismen og holocaust

Overskriften gir en pekepinn på hva slags forhold som kommer til å bli behandlet i dette kapittelet. Enkelte lesere var opptatte av faktorer som sionismen, nazismen og holocaust. Før selve presentasjonen av lesernes innlegg trer i kraft, er det nødvendig å gi en oversikt over temaene som skal berøres.

⁶⁴ Johansen, 2008:120

⁶⁵ Johansen, 2008:120

⁶⁶ Johansen, 2008:137

3.2 Sionismen

Ordet ”sionisme”, ble mest sannsynlig tatt i bruk for første gang i 1886.⁶⁷ Selve ordet er synonymt med tanken om opprettelse av en jødisk stat i Palestina. Det var nemlig på slutten av 1800-tallet at den jødiske nasjonalismen, for alvor, begynte å vokse fram.

En rekke jødiske forfattere luftet tanken om at det jødiske folk måtte vende tilbake til sitt gamle hjemland, Palestina. Etter Jerusalems ødeleggelse av romerne, ble det jødiske folk værende uten et eget hjem. Diasporaen, eller spredningen av det jødiske folk til andre land, førte vonde opplevelser med seg. Som en minoritet, måtte jødene ta til takke med jobber som ble sett ned på, og som ingen andre ville ha. Jødernes sterke kultur og tradisjon, gjorde at assimileringen med storsamfunnet ofte mislyktes. Dette førte til at de ofte ble stuet sammen i såkalte gettoer. Nasjonalistene som skrev på slutten av 1800-tallet, mente at det jødiske folk måtte ha et eget hjemland, for å unngå den antisemittisme og fare for utryddelse, som var rådende alle steder hvor jødene var en minoritet. Verdens Sionistorganisasjon ble derfor opprettet i 1897. Målet var å gjennomføre sionismens program, nemlig opprettelsen av en egen jødisk stat. Den første sionistkongressen ble avholdt i Sveits’ hovedstad, Basel, i 1897.⁶⁸

Dette var en tid hvor nasjonalismen stod sterkt i Europa. Etableringer av nasjonalstater var det rådende politiske klimaet. Sionistene kastet seg på denne bølgen, og krevde en egen stat for det jødiske folk. Etableringen av Verdens Sionistorganisasjon, førte til at sionistene etablerte seg som en politisk aktør på et internasjonalt plan, når det gjaldt jødeproblemet og spillet om Palestinas framtid.

3.2.1 Det Osmanske rikets oppløsning og stormaktenes maktkamp

Det osmanske rikets oppløsning og fall, etter 1. Verdenskrig, førte til en kamp om de etterlatte territoriene i området. I dette kappløpet deltok de daværende stormaktene, Storbritannia og Frankrike, samt sionistene og araberne. Britene hadde økonomiske og politiske interesser i området. Under disse inngikk kontroll over den viktige Suez-kanalen, veien til India og oljen i gulfen. Franskmennene ønsket å sikre seg landområder, sionistene ønsket å få etablert en egen jødisk stat, mens araberne ønsket å danne et Stor-Arabia.⁶⁹

⁶⁷ Ovendale, 2004:3. Nathan Birnbaum krediteres for å være den første til å ta i bruk ordet, i en av sine artikler.

⁶⁸ Ovendale, 2004:4-5. Blant de mest framtrede jødiske nasjonalistene, var Moses Hess og Theodor Herzl. Herzl blir sett på som sionismens far.

⁶⁹ Bender, 1999:35

Det var mye som foregikk bak kulissene, og mange parter var involvert, i kampen for større innflytelse i Midtøsten. Storbritannia inngikk en rekke motstridende avtaler, i håp om å skaffe seg allianser under 1. verdenskrig. Det ble inngått tre avgjørende avtaler mellom forskjellige aktører:

1) Hussain-McMahon korrespondensen var den første. Dette var en avtale inngått mellom sir Henry McMahon og kalif Hussain ibn Ali av Mekka. Avtalen, som ble inngått i 1915, gikk ut hvis Hussein ibn Ali oppfordret til arabisk opprør og krig mot osmanerne, skulle britene bidra til å stimulere til nasjonal uavhengighet i hele den arabiske verden. Dessuten ville han blitt utnevnt som konge av det nye Stor-Arabia.

2) Storbritannia, Frankrike og Russland hadde inngått hemmelige avtaler, som gikk ut på å dele de arabiske områdene, etterlatt etter det osmanske riket fall. Dette puslespillet mellom Storbritannia og Frankrike, om territorier og landområder, ble kjent som Sykes-Picot avtalen av 1916.

3) I mellomtiden hadde sionistene leder, Chaim Weizmann, klart å få til en avtale med britene. Resultatet ble den omtalte Balfour-erklæringen av 1917. Denne erklæringen var kjent for sin vage formulering, som kunne tolkes i forskjellige retninger. Balfour-erklæringen gikk ut på å etablere et nasjonalt hjem for det jødiske folk. Det løftet som sionistene fikk av britene, ble det første skrittet i retning av Israel som statsdannelse.⁷⁰

Araberne var blitt ført bak lyset. Resultatet var ikke en arabisk enhet, under et Stor-Arabia, men et splittet Midtøsten. Det ble ingen uavhengighet, men en fortsettelse av stormaktenes imperialistiske politikk, gjennom mandatstyret.⁷¹

Balfour-erklæringen sa ingenting om at Palestina skulle bli en jødisk stat. Begrepet stat ble ikke benyttet i erklæringen. Verken Balfour-erklæringen eller Hussein-McMahon korrespondensen var tydelige om grensene for de territorier som ble lovet både jøder og arabere. Konsekvensen ble at både jøder og palestinere trodde at de hadde fått løfte om Palestina.

3.2.2 Innvandringen av jøder til Israel

De store innvandringsbølgene, av det jødiske folk, til Israel, var ikke ønsket velkommen av araberne. Dette førte til uroligheter og opptøyer. Britene likte ikke det de så. Det jødiske folk hadde blitt gitt et løfte om Palestina, men samtidig gjaldt det å beholde et godt forhold til araberne, på grunn av

⁷⁰ Bender, 1999:36

⁷¹ Bender, 1999:37-38

politiske, økonomiske og strategiske årsaker. Noe måtte gjøres. Britene bestemte seg for å utstede en granskningskommisjon som hadde som oppgave å registrere hva som var galt i forholdet mellom jøder og arabere.⁷² Denne Peel-kommisjonen konkluderte at den jødiske innvandring hadde ført til arbeidsledighet hos araberne.

Det neste seget ble å begrense den jødiske innvandringen til Palestina. En kvote på 12 000 ble fastsatt pr år, i de neste fem årene. Dette var en del av den såkalte "appeasement-politikken", som også var en balansegang mellom jødiske og arabiske interesser.

I 1939, ble den såkalte "Hvitboken" lansert. Den nye erklæringen gikk ut på at innvandringen skulle begrenses til 75 000 over 5 år. Deretter skulle araberne selv bestemme hvor mange som skulle få lov til å bosette seg i Palestina. Det siste punktet tok for seg opprettelsen av en uavhengig palestinsk stat, innen 10 år. Planen ble sett på som en dødsdom over Balfourerklæringen av 1917. Sionistenes drøm, om en jødisk stat, hang i en tynn tråd.⁷³

2. verdenskrig kom til å avgjøre kampen om Palestina. Det ble dannet en egen jødisk hær som kjempet på Storbritannias side under krigen. De 25 000 jødiske soldatene fikk erfaringer og våpen under krigen, som kom til å komme godt med under Israels uavhengighetskrig i 1948. Hitlers utryddelse av over 6 millioner jøder, førte dessuten til økt sympati for det jødiske folk, og en tanke om at jødernes statsproblem måtte løses en gang for alle. Britene ble veldig svekket av 2. verdenskrig, noe som førte til at landet måtte rette fokuset mot indre forhold og gi slipp på verdensproblemene og Midtøsten-politikken. Mandatstyret ble avskaffet og Palestina ble delt i en jødisk og en arabisk del, i tråd med FNs delingsplan av 1947.⁷⁴

Egdene "tar ordet"

Det var ingen kommentarer omkring dette temaet i lederartiklene, men leserne hadde et og annet å si. En av leserne brukte den historiske bakgrunnen til å hevde at det ikke fantes palestinere i ordets rette forstand. Han representerte dem som mente at, ettersom Jordan har flest "palestinere", burde alle "palestinerne" godta Jordan som deres egen stat. Nasjonaliteten "palestiner", var en britisk konstruksjon:

"Det har aldri i historien eksistert noe palestinsk folk, langt mindre noen palestinsk stat. Palestina-

⁷² Bender, 1999:42-44

⁷³ Bender, 1999:45

⁷⁴ Bender, 1999:46-48

araberne adskiller seg ikke fra sine arabiske naboer hverken med hensyn til språk, religion eller kultur. Den eneste mulige definisjon på en "palestiner", er basert på det pass Storbritannia utstedte for alle innbyggere i sitt mandatområde. (Jødene er like meget palestinere som araberne). Men da vil man finne at det bor "palestinere" ikke bare i Israel og Libanon (ca. 400 000 palestina-arabere), men først og fremst i Jordan, nemlig 1 200 000, slik at Jordan faktisk er en "palestinsk" stat, idet 53 % av befolkningen er palestina-arabere. I alle araberland bor det palestinere, således i det fjerne Kuwait hele 350 000, 20 %, av befolkningen. I Syria bor det 250 000." ⁷⁵

Lektor, Johan I. Holm, mener at verdensopinionen blir villedet av Arafat, og hans ønske om en egen palestinsk stat. Holm mener at dette er en rettighet palestinerne ikke har, i motsetning til jødene, som har en historisk og juridisk rett til sitt hjemland. Det var nettopp dette som var kjernen i hele "Palestina-problemet", etter Holms mening:

"I fellesskap er araberstatene blitt enige om: "Ingen anerkjennelse, ingen forhandlinger, ingen fred". Kan det tenkes en verre form for aggresjon enn at man nekter en nabostat retten til å eksistere. Må ikke dette i utgangspunktet bety krig!" ⁷⁶

For å støtte opp om sine påstander, refererer Holm til Palestina-mandatet fra 1919, hvor det nevnes at jødene skal få et eget nasjonalhjem:

Dessuten bør en ikke glemme at nesten 80 % av det området som Folkeforbundet hadde definert som "Palestina"- og dermed som jødenes hjemland- ble skilt ut av britene fra mandatet og gjort til den stat som i dag heter Jordan. Jordan er altså en palestinsk stat. Det var kun de resterende 20 % som ble delt av FN i en jødisk og en arabisk stat, og den jødiske del utgjorde langt under halvparten. Inntil for få år siden var det aldri tale om noe eget palestinsk folk, og araberne i mandatområdet nektet å bli kalt "palestinere". De var arabere, sa de. Vurdert i sin rette sammenheng er det ingen tvil om at PLOs krav om å få opprette en egen palestinsk stat på Vestbredden kun er en strategi for utslettelse av staten Israel." ⁷⁷

Den andre leseren, som får presentert sitt syn rundt denne tematikken, er imot lektor Holms påstander. Truls Sevje mener at jødene ikke har noen historisk rett på Palestina. I tillegg var det en rekke elementer ved britenes politikk, som Sevje mener Holm hadde oversett, eller bevisst utelatt:

⁷⁵ Fædrelandsvennens leserbrev 27.07.82: "Palestina-problemet", av Johan I. Holm

⁷⁶ Fædrelandsvennens leserbrev 27.07.82: "Palestina-problemet", av Johan I. Holm

⁷⁷ Fædrelandsvennens leserbrev 04.08.82: "Har ikke jødene rett til egen stat?", av lektor Johan I. Holm

Hva imidlertid britene mente i 1919, eller 1917 (Balfourerklæringen), så mente de det i hvert fall ikke i 1939. I 1939 offentliggjorde den engelske regjeringen en Hvitbok hvor de proklamerte at Palestina ikke skal bli en jødisk stat, og at folket i dette landet snart skulle få sin selvstendighet. Hadde ikke jødene blitt utsatt for nazismens terror under 2. verdenskrig, ville antakelig aldri staten Israel blitt opprettet. Før 1940 var det få av Europas jøder som ville emigrere til Palestina. Britene hadde skiftet syn fra 1917 til 1939. FNs delingsvedtak i 1947 var et utslag av skyldfølelse overfor jødene. Det var ingen folkerettslig eller historisk vurdering bak stemmegivningen i FN.⁷⁸

3.3 Nazismen og holocaust

- *”Eit av dei største mistak som er gjort i internasjonal politikk etter 2. verdenskrigen, må vel vere at FN og stormaktene gjekk til å skipe staten Israel.”⁷⁹*
- *”Nei, ugressmå lukes bort før det får spredd seg, og det er hva Israel prøver på nå. Hvordan hadde mon tro historien vært, hvis Chamberlain og Vesten forøvrig, i sin tid hadde sagt ”stopp”! til Hitler, i stedet for å vifte med et stykke papir og sagt ”fred i vår tid”? ”⁸⁰*

Holocaust, eller massedrapene på det jødiske folk under 2. verdenskrig, og opprettelsen av staten Israel i 1948, blir sett på som de to viktigste hendelsene i moderne jødisk historie. De enorme lidelsene som ble påført jødene, førte til en kollektiv skyldfølelse i Europa og USA, hvor det levde en betydelig jødisk befolkning. For jødene egen del, var det en mirakuløs link mellom jødeforfølgelsene under Hitler-Tyskland og opprettelsen av staten Israel, bare noen år senere.⁸¹ *”I to tusen år har vi ventet på å bli forløste. Nå som det har skjedd, er det så stort og vidunderlig at det ikke kan uttrykkes med ord. Jøder, mazel tov, lykke til!”⁸²*

Dette kapittelet ble innledet med to sitater i kursiv. Sitatene er av en ganske forskjellig karakter. Det første sitatet representerer tekster som bruker tilbakeblikket på historien, mot Israel. Det andre sitatet representerer tekster som bruker tilbakeblikket på historien, til fordel for Israel. Denne tematikken opptok både redaktørene og leserne, nesten gjennom hele konfliktperioden.

⁷⁸ Fædrelandsvennens leserbrev 09.08.82: ”Jødene”, av Truls Sevje

⁷⁹ Agderpostens leserbrev 16.07.82: ”Guds utvalde folk på ville vegar”, av Ragnvald Berli

⁸⁰ Fædrelandsvennens leserbrev 16.08.82: ”Når verden vil støtte terrorister og mordere”, av Inge Telhaug

⁸¹ Johansen, 2008:12

⁸² Johansen, 2008:14 Israels statsminister, Golda Meir, hilser det jødiske folk, etter staten Israels proklamasjon. Meir var statsminister i Israel i perioden 1969-1974

3.3.1 Israel, som det nye Hitler-Tyskland

Agderpostens redaksjon var raskt ute med å trekke paralleller mellom konflikten i Libanon og 2. verdenskrig. Lederartikkelen kom som en reaksjon på vitneutsagn fortalt av norske helsearbeidere, som hadde kommet hjem fra et opphold i Libanon. Helsearbeiderne hadde sagt at israelske soldater hadde forgrepet seg på fangene Israel hadde ansvar for. Videre ble det snakket om detaljer rundt den angivelige volden. Helsearbeiderne fortalte å ha sett fanger bli torturert og slått til døde av israelske soldater, med gjenstander som trestokker, metallbiter, køller, bordbein og taustumper. Avisen mente at Israel hadde overtatt den rollen tyskerne hadde, under Hitler-Tyskland:

*”Hvis disse beretningene er i samsvar med virkeligheten, vil hele det norske folks holdning til den israelske nasjon undergå justering for å si det diplomatisk, for dette er torturmetoder vi innen den vesterlandske kulturkrets ikke har sett siden Gestapos tid(...)”*⁸³

Mens avisen fordømmer de israelske aksjonene, foregår det samtidig skjult maktbruk fra avisens side. *Agderposten* trekker inn det norske folk og spiller på nordmenns forhold til Israel. En appell-lignende uttalelse minner det norske folk om at kanskje det er på tide med en holdningsendring, med tanke på forholdet til Israel. En slik uttalelse har større kraft, når det trekkes paralleller og sammenligninger med Gestapo, som har en sterk følelsesmessig innvirkning på folkeminnet.

Fædrelandsvennen la seg på en mer forsiktig linje. Avisens lederartikkel kom bare en dag etter *Agderposten* sin. Denne gangen var det Israels kamp for å sikre sine grenser og få internasjonal anerkjennelse, som stod i fokus. Denne kampen var ok i seg selv, men ikke på bekostning av uskyldige menneskeliv som gikk tapt. Israels popularitet måtte lide på grunn av dette:

*”Det er trist at fredsprisvinneren, som er en frukt av jødernes grufulle historie, ikke viser forståelse for den siden av saken.”*⁸⁴

Vi ser at det også her, mest sannsynlig, trekkes paralleller til andre verdenskrig, hvis ikke enda lenger tilbake i tid. *Fædrelandsvennens* redaksjon trekker fram Israels daværende statsminister, Menachem Begin, som ellers var et yndet objekt i kritikken mot Israel.

⁸³ *Agderpostens* lederartikkel 24.06.82: ”Hva har skjedd?”

⁸⁴ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 25.06.82: ”En dyr seier”

Egdene ”tar ordet”

I leserbrevene kan vi se at SV overtok tematikken etter *Fædrelandsvennens* lederartikkel. Partiet gikk hardt ut mot Israel og daværende statsminister, Menachem Begin. SV mente at Begin var en hensynsløs leder, med en vennekrets bestående av diktatorer, rundt omkring i verden. Videre ble det lagt fram forslag og ønske om israelsk tilbaketrekking. Den norske regjeringen måtte tåle kritikk for ikke å ha grepet hardt nok inn i konflikten:

”Den mest omfattende enkeltoperasjon i Begins målsetting om ”die endliche Losung” på Palestina-problemet er i gang. Ambisjonen er åpenbar: Likvidering av PLO og oppretting av Stor-Israel.”
*(...)Palestinerne skal fortsatt betale regninga for jødeforfølgelsene før og under siste verdenskrig.”*⁸⁵

SVs leserbrev gikk hardere ut mot Begin, enn *Fædrelandsvennens* lederartikkel. Begins sammenligning med Hitler er åpenbar. Hitler ønsket å oppnå en endelig løsning på det såkalte jødeproblemet, noe SV mener kan sammenlignes med Begins aksjoner i Libanon. Denne gangen har jødene blitt byttet ut med palestinerne. PLO står i veien for et ”Stor-Israel”, akkurat som en rekke stater og land stod i veien for drømmen om et ”Stor-Tyskland” under Hitler. Den siste setningen i leserbrevet, spiller igjen på folks følelser og samvittighet. Parallellen blir trukket til jødeforfølgelsene under andre verdenskrig, men hvor det er palestinerne som er de forfulgte denne gang. Sevje var tilbake nok en gang, etter diskusjonen med lektor Holm. Han delte samme syn som SV, men la til at situasjonen hadde blitt snudd på hodet, sammenlignet med de tidligere jødeforfølgelsene. Nå var jødene selv blitt forfølgerne:

*”Med erfaringene fra Hitlers deportasjoner og gasskamre skulle man tro at brent barn ville sky ilden.(...)Det tredje rikes ”endelige løsning” får i disse dager sin renessanse i Libanon hvor den historisk forfulgte jøde praktiserer erfaringene fra sine tidligere forfølgere.”*⁸⁶

Et aspekt ved nazismen, var teorien om den ariske rases kamp mot ”forpestingen av samfunnet”, som ble utført av såkalte undermennesker. For nazistene, tilhørte jødene denne kategorien mennesker. Denne tanken var en viktig del av nazistenes indoktrineringsprosess, hvor jødene ble gjort til ”den andre”. Jødene måtte ikke bli betraktet som ordinære mennesker, for det var bare på denne måten masse mordene kunne legitimeres og forsvares. I et intervju gjort av *Fædrelandsvennen*, beveget intervjuobjektet seg nettopp inn på denne tematikken. Personen som ble intervjuet var en norsk helsearbeider, som hadde kommet tilbake til Norge, etter et opphold i Israel. Her kan vi se hvordan

⁸⁵ *Fædrelandsvennens* leserbrev 17.06.82: ”Fordøm Israels folkemord i Libanon”, av Kr. sand SV

⁸⁶ *Fædrelandsvennens* leserbrev 01.07.82: ”Kristelig Folkepartis 11. bud”, av Truls Sevje

beskrivelsen av Israels handlinger, vekker minner som går tilbake til tyskernes behandling av jødene, under andre verdenskrig:

*”Jeg ble meget overrasket over den israelske mentaliteten. Den var ikke mindre enn rasistisk, jeg våger det uttrykket. Israelerne forsøker hele tiden å dehumanisere palestinerne ved å kalle dem terrorister(...) At de klarer å bombe så mange sivile områder, og drepe så mange sivilister, tror jeg kommer av denne dehumaniseringen. Palestinerne opphører å være mennesker for dem.”*⁸⁷

En annen leser, Hans Magnus Solli, tok for seg Israels historie, og kom fram til at Israel hadde bedrevet terror siden 1967. Han sammenlignet videre voldsbruken og sionismen med den tyske nazismen. Med dette trakk han linjene bakover i historien, ett velkjent trekk blant mange debattanter:

*”Israel bedriver og har gjennom mange år bedrevet, en statlig terror spunnet inn i et nett av bortforklaringer og direkte løgn overfor omverdenen og sin egen befolkning. Denne statsterroreren kan settes på samme linje som nazismen, eller stalinismen om man vil. De forfulgte er selv blitt forfølgere. Det finnes selvsagt intet forsvar for slik terror. Heller ikke for dem som støtter denne statsterroreren politisk, økonomisk og moralsk.”*⁸⁸

Haagensen er helt enig med Solli:

*”Massemorderne, israelittene, blir visst aldri trette av å krige. De kan ikke leve på at de såkalt er "et utvalgt folk". "Dette er som nazisme", skrev en innsender. Jeg er enig. USA må slutte å støtte Israel, og få øynene opp for hvor farlige for freden Begin og hans folk er.”*⁸⁹

3.3.2 Israel, som offer for antisemittisme

- *”Vi aner at det ut av Beiruts bombesprengte rottehull skal hentes frem en gammel antisemittisme. Man puster i vide kretser også i vårt land til en århundregammel ulmende glo. Vi har så lett for å glemme, vi mennesker. Jeg snakker ikke nå om den glemsel som utsletter av bevisstheten Hitlers mord på seks millioner jøder, eller en jødisk terrorgruppes utslettelse av arabisk landsby i det gamle Palestina. Og ingen kan forsvare en udåd ved å vise til en annen. (...)Jeg kan styre min begeistring for politikere som Begin og Sharon, men tro ikke at de alene*

⁸⁷ Fædrelandsvennens intervju 05.08.82: ”Hvorfor må en god kristen støtte Israel?”, av Steinar Berge

⁸⁸ Fædrelandsvennens leserbrev 13.07.82: ”Israel som terrorstat”, av Hans Magnus Solli

⁸⁹ Fædrelandsvennens leserbrev 20.07.82: ”Israel og PLO”, av Håkon Haagensen

representerer jødisk syn og jødisk lynne. Jeg har vanskeligere for å godta et PLO, som bevislig har kontakt med nynazistiske kretser – også i Norge.”⁹⁰

- *”Har vi glemt Hitlers Holocaust? Nei, det gjør vi aldri. Men det i seg selv kan ikke forsvare opprettelsen av en rent jødisk stat, hvis forutsetning er fordrivelsen av et helt folk fra deres hjemland.”⁹¹*

Det var ikke alle som trakk paralleller med andre verdenskrig, for å svartmale Israel. Arne Jacobsen snur hele tematikken på hodet. Han mener at PLO er en trussel på lik linje med Hitler, og at Israel dermed har plikt til å forsvare seg:

”Israels krig i Libanon er riktignok ikke helt ut noen parallell til de alliertes bombing av tyske byer de siste årene av 2. verdenskrig- og dimensjonene er jo så mye mindre. Men Storbritannia og Frankrike (og mange andre) hadde da i årevis vært plaget og angrepet og ødelagt av tyskerne, og måtte ta kraftig igjen for endelig å bli kvitt Hitler og nazistplagen for godt. PLO- styrkene er de opprinnelige angriperne i den pågående krigen i Libanon, og fordi de som tyskerne hadde militære lagre og stillinger blant sivilbefolkningen, vil angrep på de militære styrkene føre til store tap også av siviles liv.”⁹²

Toralv Gundersen har akkurat samme syn som Jacobsen:

”Har vi da helt glemt hva som foregikk mellom de to verdenskrigene? Da vestens statsmenn tillot diktatorene Hitler og Mussolini å bygge ut sine militære styrker som til slutt førte til utbruddet av den annen verdenskrig.(...)Den annen verdenskrig førte bl.a. med seg at 6 millioner jøder ble likvidert.”⁹³

I likhet med Jacobsen og Gundersen, mener Tengelsen at Israels inngripen i Libanon, var en nødvendig forskuddsmanøver. For å forsterke sine påstander, bruker også Tengelsen lærdommen fra 2. verdenskrig og møtet med tyskerne:

”Når nordmenn i dag kan avvise vantro at PLO og en nesten samlet arabisk verden forøvrig ønsker Israel bort fra kartet, og si: ”Så ond kan da ikke verden være.” Da må jeg svare med Øverland:

⁹⁰ *Fædrelandsvennen* 02.08.82: kulturredaktør Oddvar Munksgaard. *Fædrelandsvennens* kulturredaktør, Oddvar Munksgaard, prøvde å se mer nyansert på den pågående problematikken. Munksgaard trakk fram araberstatenes manglende vilje til å opprette en egen stat for palestinerne, og de arabiske lederens streben etter egne gevinster og suksess. Store deler av artikkelen rettet fokus mot ugjerninger begått av PLO, overfor israelerne, hvor mange av avsnittene ble avsluttet med spørsmålet ”har vi glemt det?”

⁹¹ *Fædrelandsvennens* leserbrev 06.09.82: ”Fred i Galilea?”, av Lotte Næss

⁹² *Fædrelandsvennens* leserbrev 02.08.82: ”Krig og folkemord”, av Arne S. Jacobsen

⁹³ *Fædrelandsvennens* leserbrev 05.08.82: ”Krigen Israel-PLO, en preventiv krig?”, av Toralv J. Gundersen

”Menneske – du har ennå meget at lære”. Og la oss huske hans råd: ”Verg deg mens du har frie hender.”

Avslutningsvis trekker Tengelsen trådene tilbake til Falklandskrigen og 2. verdenskrig, hvor overgivelse blir sett på som en fornuftig handling:

”Mange ”store” menn har vist fornuft i lignende situasjoner tidligere. Nå sist Galtieri som lot sine styrker på Malvinas overgi seg, og under 2. verdenskrig fikk både de japanske og tyske styrker samme ordre.”⁹⁴

Den eneste kvinnen som kommenterte denne tematikken, var Anne Høegh-Omdal:

”Når en vet at anti-semittisme ikke er av ny dato, når en vet at mange nærmest lengter etter argumenter mot Israel og jødene, - nettopp da burde det vises forsiktighet med ordene. Men ingenting fenger mer enn når Israel kan angripes.. Hvem andre enn PLO kunne greid å favne folk fra ytterste høyre til ytterste venstre? Jo, det har skjedd før. Også under siste verdenskrig gikk nazister og kommunister en stund hånd i hånd. Ikke bare i Tyskland måtte jøder unngjelde. I Sovjetunionen finnes det jødiske massegraver som mange har gjort sitt beste for å glemme.”⁹⁵

Vi ser at det er en tosidighet som preger artiklene under emnet ”nazismen og holocaust”. Ord som Hitler, nazisme og Gestapo blir brukt for å sammenligne situasjonen i Libanon med 2. verdenskrig. Enkelte ganger er det Israel som faller i unåde, og må tåle å bli sammenlignet med Europas mørke fortid, mens det andre ganger er PLO som blir gitt den rollen. I den tematiske analysen, er det kategorien ”tilbakeblikk på historien” som inneholder den mest balanserte fremstillingen av partene. Som vi skal se videre, skiller dette seg ut fra andre emner. De kommende emnene har en ubalansert og skjev fremstilling av partene, hvor en aktør blir valgt ut og kritisert.

3.4 Det religiøse aspektet

- *”87 av Stortingets 155 representanter er medlemmer av Israels Venner. Dette tallet gir et godt indisium om på hvilken side det norske folks sympati tradisjonelt ligger i striden mellom jøder og arabere, mellom Israel og dets naboland. Sympatien er vel heller enda mer pro Israel enn*

⁹⁴ Agderpostens leserbrev 12.07.82: ”Malvinas-Libanon”, av Henry Tengelsen

⁹⁵ Fædrelandsvennens leserbrev 17.08.82: ”Om å selge skinnen”, av Anne Høegh-Omdal

tallene 87:68 skulle tilsi. Det henger sammen med at nordmenn i stor utstrekning har to sekundære "fedreland": USA og Kanaans land, og USA er det eneste land som Israel med noen grad av trygghet kan støtte seg til. Mange nordmenn ser på tidsrommet fra Jerusalems ødeleggelse i år 70 og til staten Israel ble opprettet i 1947 omtrent som vi gjerne ser på vår egen dansketid: Et intermesso mellom sagatid og nytid som vi helst vil overse, den berømte firehundreårsnatten. Jødene har sin nittenhundreårsnatt. ”⁹⁶

Oktoberkrigen, 1973

Det lange sitatet fra *Agderpostens* lederartikkel griper kjernen i ”det religiøse aspektet” I følge Karl Egil Johansen, stod de kristne samlet bak Israel fram til første halvdel av 1970-årene. Dette gjaldt også norsk opinion mer generelt. Da staten Israel feiret sitt 25-års jubileum våren 1973, gav Vårt land ut et 25 siders vedlegg. Ved starten av Oktoberkrigen samme året, minte avisen om at det arabiske angrepet kom på den store forsoningsdagen, den største høytidsdagen for jødene, og at det var fjerde gangen ”*lille David nesten hadde blitt rent ned av sine langt sterkere naboer.* ”⁹⁷

I begynnelsen av Oktoberkrigen, ble det nevnt i *Agderposten* at hundrevis av nordmenn hadde meldt seg frivillig til å kjempe på Israels side i krigen. Det var særlig unge norske kristne som var blant dem som hadde vist størst entusiasme.⁹⁸ I *Fædrelandsvennen* kunne man finne følgende sitat:

”Når soldatene kjøres fram mot fronten er det som å se et seiersikkert fotballag på vei til landskamp. Når israelerne får nærgående spørsmål om akkurat dette svarer de ofte med: Se i Bibelen! Gro Faye Hansen, datter til sjømannspresten i Haifa, sier til Fædrelandsvennen at denne krigen i Midtøsten kan være en foretappe til det som omtales i profeten Esekiels bok kap 38 og 39, og som forutsier Russlands angrep på Israel. Også denne krigen skal Israels folk vinne. Hele verden skal skjelve for det store angrepet. Hele verden skal nå forstå at Gud er herre. Jesus har også bekreftet profetiene, sier Gro Faye Hansen. Egil Remi Jensen i Fædrelandsvennen avslutter med: Det er underlig å tenke på at det er krigskommunikeer som skal bekrefte Bibelens forutsigelser.”⁹⁹

Men det kom ingen flere artikler om det norske folks entusiasme for Israels krig mot araberstatene i 1973, heller ikke blant kristenfolket.

⁹⁶ *Agderpostens* lederartikkel 14.06.82: ”Det passet ikke med våpenhvile”. Under krigen i Libanon, var *Agderposten* raskt ute med å rette søkelys mot nordmenns holdninger til staten Israel på begynnelsen av 80-tallet

⁹⁷ Johansen 2008: 258-260

⁹⁸ *Agderpostens* lederartikkel 10.10.73: ”Krigen raser videre”

⁹⁹ *Fædrelandsvennens* artikkel 13.10.73: ”Krigskommunikeer og bibelske profetier: Gud holder sin hånd over Israel”

3.4.1 Sarons Dal i Kvinesdal: Troens Bevis Verdens Evangelisering

I 1965 reiste Aril Edvardsen på sin første misjonsreise til Israel.

”I Israel plukker Aril appelsiner i den fruktbare Sarons Dal. Med ønske om å erfare samme fruktbarheten hjemme, oppkaller han misjonssenteret i Kvinesdal etter den vakre Sarons Dal i Israel”

Aril Edvardsen ønsket å bygge og drive en bibel- og misjonsskole, for utdanning av misjonærer og evangelister.¹⁰⁰ Etter at han hadde kommet hjem fra Israel, ble drømmen hans virkelighet samme året. I alt foretok Edvardsen ti slike reiser til Israel¹⁰¹

Denne korte introduksjonen beskriver den tidligere predikanten og karismatiske forkynneren, Aril Edvardsen. Gjennom Edvardsens aktive person og folkelige framtoning, ble den lille bygda Kvinesdal, i Vest-Agder, satt på kartet for alvor. Hvert år ble det arrangert kristne stevner i Sarons Dal.

Et slikt stevne fant sted i juli, 1982. Som tidligere møter, var også dette av en religiøs karakter. Nå var det Israel som var hovedtema. En rekke profilerte personer ble invitert for å overvære begivenhetene. Blant disse var Israels mye omtalte statsminister, Menachem Begin, formann i Stortingets utenrikskomite, Kåre Kristiansen, Israels ambassadør i Norge, Gad Elron og Aril Edvardsen selv.

Begin måtte melde avbud, men arrangementet vekket likevel stor interesse. 10 000 mennesker møtte opp, og det hele utviklet seg til å bli en stor hyllest av staten Israel. Kritikken ble, ikke overraskende, rettet mot PLO. *Agderposten* gikk hard ut mot Kristiansens opptreden i Sarons Dal. I lederartikkelen "Men Kristiansen hoppet på", heter det:

*”Kåre Kristiansen opptrådte i helgen i Sarons Dal som taler sammen med den israelske ambassadør. Kåre Kristiansen er ikke bare formann i Kristelig folkeparti, han er også formann i Stortinget utenrikskomite og må sådan ses på som en slags offisiell representant for Norges utenriksledelse. Slikt forplikter. Kåre Kristiansen er ingen privatperson, og må ta konsekvensene av det.”*¹⁰²

Møteleder Aril Edvardsen, ambassadør Gad Elron og formann i Stortingets utenrikskomite Kåre Kristiansen, holdt alle sine innlegg i forsvar av Israel. Edvardsen forteller:

¹⁰⁰ Mydland, 2004:35-37

¹⁰¹ Mydland, 2004:205

¹⁰² *Agderpostens* lederartikkel 13.07.82: "Men Kristiansen hoppet på"

”Vi har sett fjernsynsbilder av israelske tanks som kjører gjennom ruiner. Det som ikke blir fortalt, er at bare 35 prosent av disse ruinene stammer fra den siste krigen. Resten ble skapt av de tidligere krigene i område”.

Kåre Kristiansen forteller: *”Det fins både bibelske, historiske og folkerettslige argumenter for at staten Israel skal bestå. Israel er det eneste demokratiet i Midtøsten og bare demokrati kan skape fred”.*

Men ikke alt gikk etter planen under arrangementet. Det ble fortalt om arrestasjon av fem ungdommer, på grunn av en ulovlig demonstrasjon mot Israels krigføring:

*”Fire kvinnelige demonstranter forsøkte å reise transparente for PLO. Den femte- en helsearbeider, som har vært i helseteam i Libanon- reiste seg midt under møtet og ropte slagord mot Israels invasjon i Libanon. Farsund SV hadde arrangert en motdemonstrasjon som var lovlig. Det var også andre organisasjoner som hadde søkt om å holde liknende demonstrasjoner, uten å få godkjenning for dette av lensmannen i Kvinesdal.”*¹⁰³

Egdene ”tar ordet”

Henry Tengelsen rettet kritikk mot *Agderpostens* behandling av daværende representant i Stortingets utenrikskomite, Kåre Kristiansen:

*”Siden Agderpostens redaktør er en slik kritiker av Kristiansens deltagelse i møtet i Sarons Dal, vil jeg spørre red: Hvorfor skulle han ikke være der, når to tredjedeler av tilhørerne er hans partifeller. Og til dem må han da få lov til å tale?”*¹⁰⁴

Men det var også lesere som kritiserte arrangementet i Kvinesdal:

*”Det forundrer meg at kristne kan tale så varmt om staten Israels krig, og attpåtil ta Bibelen til inntekt for sine politiske standpunkter. Jeg tenker bl.a. på den hyllest Israels politikk fikk på ”Israel-møtet” i Sarons Dal.”*¹⁰⁵

En annen leser påpeker:

”I år får Kåre Kristiansen klapp fra forsamlingen for sitt forsvar for Israels krig i Libanon. Mens han står på talerstolen blir uskyldige sivile kvinner, menn og barn drept og lemlestet og får sine hjem

¹⁰³ *Fædrelandsvennens* artikkel 12.07.82: ”10 000 mennesker hyllet Israel i Sarons Dal”

¹⁰⁴ *Agderpostens* leserbrev 20.07.82: ”Kristiansen, PLO-reir og *Agderposten*”, av Henry Tengelsen

¹⁰⁵ *Fædrelandsvennens* leserbrev 19.07.82: ”Kristne og Israels krig”, av S. Nordheim

ødelagt av israelske bomber! Til denne forsamling må jeg bare si: Fader, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør. ”¹⁰⁶

3.4.2 Jødene, som Guds utvalgte folk

- *”jødene har ikke rett til å gi noe av sitt land til fremmede for opprettelse av en stat. Om behandlingen av de fremmede, såkalte palestinere og andre, se profeten Esekiel, 47. kap. v. 21-23.* ”¹⁰⁷
- *”Regjeringen i Jerusalem lever etter det gammeltestamentlige påbud ”Øye for øye og tann for tann.* ”¹⁰⁸

Jødene, som Guds utvalgte folk, er for mange det største argumentet for Israel som statsdannelse. Redaktørene var ikke interessert i dette emnet, men leserne hadde mye å si.

Egdene ”tar ordet”

Som det første sitatet illustrerer godt, er det Bibelen som blir brukt i argumentasjonen for opprettelsen av en jødisk stat. Det var flere sitater av samme karakter. Nedenfor utdypes det hele litt, med eksakte referanser til statens beliggenhet:

”Jødene derimot, hadde bare ett sted hvor deres aspirasjoner, født under stadige forfølgelser og trakassier, kunne realiseres: i det gamle Kanaans land, fredens land, som de så vel historisk som juridisk har bedre rett til enn araberne. ”¹⁰⁹

De to første sitatene er positive til jødene, som Guds utvalgte folk. De fire siste sitatene, derimot, bruker dette argumentet for å rette kritikk mot Israel.

Ved en anledning, blir det nevnt at: *”Støtten til Israel skal fortsette for å gi god samvittighet, og for å oppfylle gamle profetier.* ”¹¹⁰ og videre heter det: *”Massemorderne, israelittene, blir visst aldri trette av å krige. De kan ikke leve på at de såkalt er ”et utvalgt folk”.* ”¹¹¹

¹⁰⁶ *Fædrelandsvennens* leserbrev 23.07.82: ”Sarons Dal”, av Einar Torland

¹⁰⁷ *Fædrelandsvennens* leserbrev 22.09.82: ”Israel”, av Helge Nordskog

¹⁰⁸ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 07.06.82: ”Øye for øye...”

¹⁰⁹ *Fædrelandsvennens* leserbrev 27.07.82: ”Palestina-problemet”, av Johan I. Holm

¹¹⁰ *Fædrelandsvennens* leserbrev 17.06.82: ”Fordøm Israels folkemord i Libanon”, av Kr. sand SV

¹¹¹ *Fædrelandsvennens* leserbrev 20.07.82: ”Israel og PLO”, av Håkon Haagenen

En leser bemerket, med skuffelse:

*”Mens den israelske krigsmaskin nå feier inn over Libanon og etterlater seg blodspor i historien, står ortodokse protestanter frem og forsvarer det som hender under påberoping av at det er ”Guds vilje” og ”Guds utvalgte folk” som handler. Man gnir seg unektelig i øynene og spør om slik tale er mulig i en opplyst verden, for stemmen kommer såmenn ikke fra analfabeter og u-land, men fra det høyt teknifiserte samfunn, inklusive Norge.”*¹¹²

3.4.3 Jesu budskap og kristne verdier

- *”Og enda verre: Jesus selv tok avstand fra all vold. Hans budskap var at det var bedre å dø enn å drepe. Et poeng til ettertanke før dem heiser Jesu navn på blodbestenkte krigsfaner... over hele verden.”*¹¹³

Samtlige av dem som skrev, under dette emnet, mente at Israels krigføring ikke kunne forsvares ut ifra et kristent ståsted. Redaktørene var nok en gang fraværende

Egdene ”tar ordet”

En av leserne fra Grimstad, Ragnar Holvik, rettet kritikk mot den sørlandske kristendommen. På denne tiden var han sekretær i sentralutvalget i ”Forum for kristne sosialister”. Han mente at det var uforsvarlig av kristne på Sørlandet, og generelt i landet, å støtte Israels framferd i Libanon. Grimstad-gutten mente at noe av det viktigste i Jesu budskap, kampen for rettferdighet, hadde blitt forsømt i hans egen landsdel. Kristenfolket ble oppfordret til å komme seg ut av bedehusene og kjempe for rettferdighet.¹¹⁴ En kvinnelig leser, Aasta Thomassen, gikk inn på budskapet til ”Forum for kristne sosialister”:

”Forum for kristne sosialister tar på det sterkeste avstand fra Israels okkupasjon av Libanon og terrorbombing av palestinske flyktningleire og andre sivile mål. (...)Det er en god kristen tradisjon å ta parti for de forfulgte og undertrykte og ta avstand fra terror og overgrep mot uskyldige. I dag er palestinerne de undertrykte og forfulgte. Forum for kristne sosialister tar avstand fra at kritikk mot

¹¹² Agderpostens leserbrev 13.07.82: ”Jøder, palestinere og kristne”, av Bjørn Øverbye

¹¹³ Agderpostens leserbrev 13.07.82: ”Jøder, palestinere og kristne”, av Bjørn Øverbye

¹¹⁴ Fædrelandsvennens leserbrev 05.07.82: ”Sørlandsk kristendom er mangelfull”, av Ragnar Holvik

Israel blir betraktet som antisemittisme og oppfordrer alle kristne til aktivt å ta del i arbeidet for opprettelsen av en sekundær stat” ¹¹⁵

Johan Gjendem irriterte seg over hvordan kristendommen ble brukt og misbrukt, for å rettferdiggjøre Israels krigføring i Libanon. Dette var å forvrengte den kristne læres sanne verdier:

”Det er ikkje vanskeleg å peika på ugjerningar som PLO har gjort seg skuldig i, og som må fordømast. (...)Når mange tykkjes legge så stor vekt på Bibelen og den kristne tru - korleis kan ein då orsake at Israel ikkje berre svarer med same slags ugjerningar, men mangedoblar dei utover alt vitugt mål - og dertil verdset livet og lagnaden til tusentals uskuldige menneske til inkje? (...)Meir ubibelske og ukristelege synsmåtar enn dette kan ein knapt tenkja seg. Det er kort og godt ein parod på kristendom, kristen tru og etikk. Slike synsmåtar er ei ansvarslaus og utvitug undergraving av kristendommen, mot det den røyntleg lærer om sanning, rettferd og medmenneskelege omsyn(...)” ¹¹⁶

S. Nordheim betegnet seg selv som kristen, men politisk nøytral i konflikten i Libanon. Hans syn på kristendommen, var et syn hvor nestekjærligheten stod i fokus:

”For å støtte Israel i dagens situasjon, er å støtte et land i krig. Og intet er vel mer ukristelig enn nedslaktning av medmennesker.” ¹¹⁷

Helsearbeideren Steinar Berge, mente at det norske kristenfolket hadde lukket øynene for hendelsene i Libanon. Berge, som betegnet seg selv som kristen, hevdet at det var en mye større forståelse og åpenhet rundt Israels krigføring i USA:

”En litt interessant ting vil jeg nevne som et apropos til det norske kristenfolks holdning i Midtøsten-konflikten. I USA var det en enorm interesse blant religiøse grupper og menigheter for å få greie på hva som virkelig skjer i Midtøsten. Selv talte jeg i en metodistkirke, og var invitert til flere andre kirker. Med dette i friskt minne må jeg virkelig komme med et hjertesukk. Hvorfor er det blitt slik i Norge at man må støtte Israel i Midtøsten-konflikten for å være en god kristen.” ¹¹⁸

I september rapporterte *Fædrelandsvennen* om at daværende sokneprest, Erling Revheim, hadde sagt ja til å holde solidaritetsgudstjeneste for det palestinske folk. Han hadde hatt 20 måneder bak seg som feltprest for norske FN-styrker i Libanon. Revheim betegnet seg selv både som Palestina- venn og

¹¹⁵ *Agderpostens* leserbrev 28.07.82: ”Palestina-konflikten”, av Aasta Thomassen

¹¹⁶ *Fædrelandsvennens* leserbrev 12.07.82: ”Israel og krigen i Libanon”, av Johan J. Gjendem

¹¹⁷ *Fædrelandsvennens* leserbrev 19.07.82: ”Kristne og Israels krig”, av S. Nordheim

¹¹⁸ *Fædrelandsvennens* intervju 05.08.82: ”Hvorfor må en god kristen støtte Israel?”, av Steinar Berge

Israel-venn. Svaret kom etter en forespørsel fra organisasjonen ”Kristne for Palestina”, om å ha en slik gudstjeneste. Gudstjenesten ble arrangert i Trefoldighetskirken i Oslo. ¹¹⁹

Akkurat som Revheim, ønsket en av leserne å bygge bro mellom jøder og arabere:

”Jerusalem skal nedtrækkes av hedningene, inntil hedningenes tider er til ende. Hedenskap er et ukvemsord som ingen vil være bekjent med, håper at den tiden snart er forbi, og at jøder og arabere kan leve i fordragelighet sammen med hverandre, som vi i de skandinaviske land.” ¹²⁰

3.4.4 Per Faye-Hansen og Karmelinstitutet

- *”Eit problem er at det som har uttalt seg om Faye-Hansen, ofte har vore like kategoriske og meningssterke som mannen sjølv- anten fulle av beundring eller svært kritiske til både form og innhald.”* ¹²¹

Per Faye-Hansen var en alminnelig gutt, som vokste opp i Oslo, på Bygdøy. Som 18-åring opplevde han en personlig religiøs omvendelse. Han tok teologitdanning, og ble etter hvert sjømannsprest i byen Haifa, i Israel. Teologistudiet hadde gitt Faye-Hansen en økt interesse for det jødiske folk. Sitt første besøk til Israel, foretok han i 1938. Det var da han fikk ideen om å starte en egen sjømannskirke. Her holdt han gudstjenester og arrangerte forskjellige utflukter rundt omkring i Israel.

Dette ble gjort i regi av Karmelinstitutet, som Faye-Hansen selv grunnla i 1945. Instituttet oppnådde raskt en høy popularitet, med et eget blad, og arrangementer i Skandinavia og Europa.

Under 2. verdenskrig, markerte Faye-Hansen seg ved å hjelpe en gruppe jøder over grensen. Dette stuntet førte til at han måtte flykte med familien sin til Sverige. Til gjengjeld ble han, etter sin død, dekorert med tittelen ”Rettferdig blant nasjonene”, som er den høyeste dekorasjonen staten Israel kan gi til ikke-jøder, på vegne av det jødiske folk. ¹²²

Per Faye-Hansen var kjent for å ha sterke meninger og pågangsmot. Dette førte til at han ofte kom på kant med loven. Redaktør i Dagen, Arthur Berg, forteller: *”For ein so robust mentalitet, er so kolerisk natur og ei so uavhengig ånd, er det ikkje naturleg å fylgja autoritetar og fleirtalsmeining”.* ¹²³

Karmel i Fædrelandsvennen

¹¹⁹ *Fædrelandsvennens* artikkel 01.09.82: ”Kristiansands-prest ansvarlig for omstridt gudstjeneste”

¹²⁰ *Agderpostens* leserbrev 20.07.82: ”Israel og dets skjebne”, av Erling Næss

¹²¹ Johansen, 2008:252

¹²² Johansen, 2008:251

¹²³ Johansen, 2008:252

I perioden 21. juli- 23. September, presenterte *Fædrelandsvennen* 23 artikler om Karmelinstituttet. De fleste artiklene var negative overfor organisasjonen. Hele 17 av artiklene presenterte instituttet på en negativ måte, mens 6 av artiklene forsvarte Karmel og dets virksomhet.

Det interessante med *Fædrelandsvennens* reportasjer om Karmel, er at stridighetene rundt Instituttet hadde foregått 3-4 år før 1982, men det var først under krigen i Libanon at forholdene innad i organisasjonen ble slått opp. Man kan kanskje spørre hvorfor *Fædrelandsvennen* rettet et så stort fokus mot Karmel, i denne perioden? Ettersom de fleste av artiklene om Karmel presenterte instituttet på en negativ måte, er det nærliggende å tro at dette kan ha vært en del av den negative fremstillingen av Israel. Karmelinstituttets tilknytning til Israel var åpenbar, noe som gjorde at skriviene rundt Karmel, naturlig ledet folks oppmerksomhet mot Israel.

Gjennom sine reportasjer om Karmelinstituttet, tok *Fædrelandsvennen* i bruk pressens fire funksjoner, som nevnt i innledningskapittelet: informasjonsfunksjonen, dagsordenfunksjonen, forumfunksjonen og ikke minst overvåkingsfunksjonen. Informasjonen om Karmel ble presentert, meninger ble utvekslet og holdningene kom fram. Det var likevel gjennom sine kritiske reportasjer om Karmel, at *Fædrelandsvennen* utfylte pressens rolle som overvåker og kritisk gransker av myndigheter og andre makthavere.

Det var en rekke forhold ved Karmelinstituttet som ble tatt opp. Det var blant annet snakk om dårlige arbeidsforhold, lave lønninger, ukultur innad i styret og økonomiske problemer, herunder svindel og skattesnusk. Selv om *Fædrelandsvennen* presenterte artikler med personer som søkte å forsvare Instituttets virksomhet, var det ikke nødvendigvis slik at man fikk et bedre bilde av Karmel. Det var to hovedårsaker til dette:

- 1) De som forsvarte Karmel-Instituttet var Per Faye-Hansen selv og hans nærmeste familiemedlemmer. Det var i utgangspunktet disse anklagene var rettet mot, noe som gjorde at deres forsvar var med på å begrense objektiviteten i saken.
- 2) Enkelte uttalelser og opplysninger fra forsvarerne, underminerte deres forsvar, ettersom de gikk til personangrep og ikke holdt seg til saklig diskusjon.

Det som på den andre siden var med på å forsterke anklagene rettet mot Karmel, bortsett fra mengden artikler, var at ulike informanter bekreftet hverandres påstander. Dette var folk utenfor familiekreisen, ofte med lang tjenestetid i Karmel bak seg. Per Faye-Hansen hadde følgende å si om

Fædrelandsvennens reportasjer om Karmel:

"Når Karmel nå var kommet i ondt rykte, både i innland og utland, skyldtes det "særlig en av avisene i denne byen" (Fædrelandsvennen). Den hets og løgnaktige propaganda som var blitt fremført der, "fiendens fantastiske løgner", var(...)uten sidestykke i pressehistorien." ¹²⁴

3.5 Stormaktene, USA og Sovjet

"Så spørs det da også om stormaktene greier å balansere så forsiktig at det ikke blir noen konfrontasjoner mellom dem. Det er jo inderlig å håpe at de greier å beherske seg i denne skjebnesvangre situasjon." ¹²⁵

3.5.1 Den kalde krigen, våpenleveranser og våpenhvileavtaler, i 1973

En viktig del av Oktoberkrigen, var stormaktenes rolle. Oktoberkrigen i 1973 fant sted under det som ble karakterisert som "den kalde krigen", mellom USA og Sovjet. USA støttet Israel, mens Sovjet støttet araberne. I deres presentasjon av Oktoberkrigen, la *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* stor vekt på dette aspektet ved datidens internasjonale politikk. Ved begynnelsen av krigen, står det skrevet i *Fædrelandsvennens* lederartikkel:

"Det heter at både Egypt og Syria ble advart mot å innlede stridshandlinger på det nåværende tidspunkt, og for å gardere seg, trakk russerne sine rådgivere hjem før kampene kom i gang. Dersom dette er riktig, viser det at Sovjet på samme måte som USA ser det som uhyre vesentlig å fukte kruttet, og nå fram til en eller annen fredelig løsning i Midt-Østen" ¹²⁶

Det avisens redaktør ikke var klar over i skrivende stund, var at Egypts daværende president, Anwar al-Sadat, hadde uttrykt bekymring over den stadige økning av intellektuelle, jødiske russere som flyttet til Israel. Mange var også vitenskapsfolk som hjalp med å bygge opp Israel. Sadat visste ikke helt hvor han hadde de russiske styresmaktene. Våpenleveransene var begynt å bli stadig forsinket og forholdet til Russland hadde ikke ført til noen løsning på det israelske problem, i Sadats øyne. 18. Juli 1972, annonserte Sadat at de 15 000 russiske, militære rådgiverne og ekspertene fikk en uke på seg til å forlate Egypt. ¹²⁷

¹²⁴ *Fædrelandsvennens* artikkel 23.09.82: "Faye-Hansen om blodbadet i Beirut: Tror dere virkelig det er Israels skyld?"

¹²⁵ *Agderpostens* lederartikkel 15.10.73: "Forsterket innsats mot Israel"

¹²⁶ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 09.10.73: "Den tredje dagen"

¹²⁷ Ovendale 2004: 220

I *Agderposten* ble amerikanerne og russerne fremstilt som hovedansvarlige, for at det ikke ble funnet noen løsning på konflikten. Supermaktene ble sett på som arkitektene bak krigshandlingene, gjennom sin støtte til de respektive partene:

”De to supermaktene, USA og Sovjet, har også sviktet under denne konflikten. (...) ikke et initiativ er tatt for å få i stand en våpenhvile (...) (...) Tvert om puster i all fall russerne med sin luftbro til den stadig tiltagende ild. Mens USA på sin side leverer våpen til Israel (...)” ¹²⁸

Fædrelandsvennen var av samme mening som *Agderposten* og konstaterte at USA og Sovjet fortsatt forsynte de krigførende partene med våpen og krigsmateriell. Som tidligere, ønsket avisen å få en rask slutt på krigen. For at dette skulle bli en virkelighet, måtte resolusjon 242 ¹²⁹ implementeres. Til slutt kom redaksjonen med nok en appell til stormaktene:

”Desto viktigere er det at stormaktene tar et politisk initiativ for å få fiendtlighetene stanset. De har medansvar for den krigen som nå er i gang. Derfor har de plikt til å yte et bidrag til anstrengelsene for å hindre at krigen utvides. Denne plikten bør gis prioritet fremfor lysten til å sinke de krigførende med stadig flere våpen.” ¹³⁰

Men det var ikke bare stormaktenes våpenleveranser som var problemet, i følge avisene. FN måtte også ta sin del av skylden, for at krigen gikk ut over uskyldige mennesker:

”At det er de to supermaktene USA og Sovjet som egentlig dirigerer det ellers maktesløse Sikkerhetsrådet, fikk vi et slående bevis for i går morges da det ble kjent at rådet hadde vedtatt et felles amerikansk-sovjetisk resolusjonsforslag som oppfordret de stridende parter til å stanse krigføringen i Midt-Østen (...)” ¹³¹

FN hadde, med god hjelp av stormaktene USA og Sovjet, klart å få i stand en våpenhvileavtale mellom de krigførende partene, Israel og araberstatene. Lederartikkelen kom dagen etter at det var blitt inngått våpenhvile, men *Agderposten* var skeptisk til om våpenhvileavtalen var vanntett i praksis. Nok en gang var det stormaktene, USA og Sovjet, som fikk skylden og ansvaret:

¹²⁸ *Agderpostens* lederartikkel 13.10.73: ”Mens mennesker dør”

¹²⁹ Resolusjon 242 ble vedtatt i 1967, etter at Seksdagerskrigen var over. Målet var å oppnå varig fred i Midtøsten. En rekke punkter ble vedtatt, hvor tilbaketrekking av israelske styrker fra de områdene som ble okkupert under Seksdagerskrigen, ble sett på som et av de viktigste. (Persson, 2006: 134)

¹³⁰ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 18.10.73: ”Supermaktenes ansvar”

¹³¹ *Agderpostens* lederartikkel 23.10.73: ”Våpenhvile”

*”Er det ikke en diger inkonsekvens i dette at stormaktene dekreterer våpenhvile, men fortsetter sine våpenleveranser og dermed gir de krigførende parter mulighet til å fortsette krigen?”*¹³²

Stormaktene ble sett på som hyklerske, gjennom sin opptreden under Oktoberkrigen. *Agderposten* var overbevist om at hvis stormaktene gikk inn for å stanse våpenleveransene, ville krigen automatisk stanse, av seg selv. *Agderposten* gikk så langt som å hevde at USAs forhold til Europa ble svekket, som en direkte årsak av amerikanerne opptreden under krigen. USAs engasjement i Midtøsten, hadde gitt et kritisk utslag i Vest-Europa: *”Forholdet mellom USA og Vest-Europa er inne i en krise for øyeblikket, men nå som våpnene tier i Midt-Østen, bør stormen stilne også mellom de to fløyene i Nato.”*¹³³

Fædrelandsvennen hadde et litt mer optimistisk syn på forholdene, enn *Agderposten*. USAs og Sovjets felles initiativ til våpenhvile, fikk redaktør Johannes Seland til å ta fram godordene:

*”Når USA og Sovjet er enige, kan de både diktere våpenhviler og helt dominere FNs sikkerhetsråd.(...)At USA og Sovjets initiativ virket så hurtig i Midt-Østen og at de krigførende parter lystret så øyeblikkelig, er intet mindre en oppsiktsvekkende.”*¹³⁴

Det skulle likevel vise seg at *Fædrelandsvennens* rosende omtale av stormaktene, kom til å bli kortvarig. For *Fædrelandsvennen* var ikke hendelsene under Oktoberkrigen av størst betydning. Det viktigste var å se på det store bildet. Den kalde krigen var det som skapte mest bekymring for avisens redaksjon:

*”Hva er den amerikansk-sovjetiske forståelse egentlig verd? Er der virkelig en avspenning i gang i storpolitikken.(...)Nixon bruker utenrikspolitikken til å dekke over sine egne indre katastrofer. Bresjnev bruker den til å skaffe seg bevilgninger både til sitt forbrukerbehov og sine enorme forsvarsutgifter. (...)USA og Sovjet er nervøse giganter.”*¹³⁵

3.5.2 USA i Libanon, 1982

En del hadde forandret seg i stormaktsbildet fra 1973-1982. Hos avisene fikk Sovjet en mye mindre rolle, når det gjaldt konflikten i Midtøsten. USA var fortsatt på banen, men denne gangen fokuserte avisene på enkeltpersonene som var ansvarlige for stormaktens politikk. Amerikanernes daværende

¹³² *Agderpostens* lederartikkel 24.10.73: ”Krigen raser videre”

¹³³ *Agderpostens* lederartikkel 27.10.73: ”Krise i Nato?”

¹³⁴ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 29.10.73: ”Våpenhvilen”

¹³⁵ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 30.10.73: ”FN-styrken”

president, Ronald Reagan, hadde vist engasjement for å få i stand en fredsordning i Midtøsten. Dette falt i smak hos *Fædrelandsvennen*. Avisens lederartikkel ble innledet med oppramsing av en rekke gode tiltak i internasjonal politikk, som Reagan nevnte under en tale, på besøk i Europa. Dette var noe som tydelig fanget redaktørenes oppmerksomhet. Det var den amerikanske presidentens appell, om stans i kamphandlingene og Israels tilbaketrekking til internasjonalt anerkjente grenser, som vekket redaktørenes interesse. *”Reagan la cowboyhatten igjen hjemme i Washington før han reiste på sin første Europa-turne som president. Det er vi takknemlige for.”*¹³⁶

Etter hvert tok *Agderposten* over roret fra *Fædrelandsvennen*. Denne gang var det USAs utenriksminister og general, Alexander Haig, og Israels forsvarsminister og general, Ariel Sharon fokuset ble rettet mot. Redaktørene innledet med å skrive hva slags påvirkning disse to enkeltpersonene har hatt på sine respektive lands politikk. USAs forståelse for Israels aksjoner i Libanon ble i stor grad tilskrevet Alexander Haig. Ariel Sharon fikk, på sin side, skylden for ha gått langt utover Israels opprinnelige mål og plan, med den militære invasjonen. Redaktørene sparte ikke på adjektivene:

*”Men generalene Haig og Sharon har også mye annet til felles. De er nemlig begge noen usannsynlige urokråker som har vanskelig, for ikke å si umulig, for å innordne seg i et team. I alle de kriger Sharon har deltatt i, har han gått sine egne veier så drastisk at han kunne ha blitt henrettet for ulydighet. I stedet ble han folkehelt. I dag er han det bare delvis. Mange er redd hans egenmektighet og lite demokratiske innstilling. Han ville bli en farlig etterfølger for Begin. Og det er ingen grunn til å tro at Sharon er mindre ambisiøs enn Haig har vært. Haig siktet også mot toppen. Nå er det vel slutt på den drømmen.”*¹³⁷

Videre står det: *”Dramatikk har sans for Al Haig. Urokråka og Europavennen. Ikke siden Truman sparket MacArthur under Koreakrigen har vi hatt et så dramatisk embetsskifte i USA. Europa er spent på hva det vil føre til.”*¹³⁸

Fædrelandsvennen kastet seg fort på samme tematikk som *Agderposten*. Alexander Haigs arvtaker var George Schultz. Det ble knyttet høye forventninger til hva denne nye utenriksministeren kom til å tilføre amerikanernes utenrikspolitikk, spesielt med tanke på forholdet til Israel:

”At Haigs avskjed skulle komme midt under den blodige krigen i Libanon er også interessant. Mye

¹³⁶ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 11.06.82: ”Amerikansk gjest i Europa”

¹³⁷ *Agderpostens* lederartikkel 28.06.82: ”To generaler”

¹³⁸ *Agderpostens* lederartikkel 28.06.82: ”To generaler”

*tyder på at Israel med Haigs avgang har mistet en av de sikreste støttespillerne i USAs toppledelse. George Schultz har etter alt å dømme langt sterkere sympatier for i det minste de moderate araberlandene enn forgjengeren hadde.”*¹³⁹

Det er helt klart og tydelig at fokuset på stormaktene var større under Oktoberkrigen, sammenlignet med Libanon-krigen. Vi ser også at avisene er mye mer forsiktige med å kritisere USA under Libanon-krigen, enn tilfelle var under Oktoberkrigen. Dessuten var avisene mer nyanserende i 1982, hvor fokuset og kritikken ble tilskrevet ledere og politikere, framfor stater, land og organisasjoner.

3.6 FN og UNIFIL

Etter de ulike krigene, som involverte Israel og araberstatene, ble store flyktningstrømmer rettet mot Libanon. Til sammen kom det rundt 400 000 palestinere til landet. Organisert militær aktivitet førte til at palestinerne fort utgjorde en maktfaktor i området. Som et resultat av indre spenninger, brøt det ut borgerkrig i Libanon, i 1975.¹⁴⁰

En busskapring i 1978, i regi av PLO, førte til at ni PLO-soldater og 37 israelske sivile mistet livet. Israel reagerte umiddelbart og invaderte Sør-Libanon.¹⁴¹ På grunn av disse hendelsene, ble det opprettet en fredsbevarende styrke i området. Denne styrken fikk navnet United Nations Interim Force in Lebanon, eller UNIFIL. Det ble lagt ned en resolusjon for israelsk tilbaketrekking. Israel trakk seg ut, men overlot de okkuperte områdene delvis til UNIFIL og delvis til en kristen milits, som sympatiserte med Israel.¹⁴² Dette var de beryktede falangistene, som i september 1982 kom til å utføre massakrene i Sabra og Shatila, under ledelse av major Saad Haddad.

Både under Oktoberkrigen i 1973, og Libanon-krigen i 1982, var det nordmenn som mistet livet. Verken i 1973, eller i 1982, fikk disse hendelsene et negativt utslag i avisene *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Hendelsene ble nevnt begge gangene, de kom på forsiden, men uten at noen parter ble fordømt av den grunn.

¹³⁹ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 28.06.82: ”Hva nå, Schultz?”

¹⁴⁰ Gellein, 2006:35

¹⁴¹ Gellein, 2006:36

¹⁴² Gellein, 2006:40

3.6.1 FN, som en handlingslammet og maktesløs organisasjon

De fleste lederartiklene og leserbrevene som ble skrevet om FN, var negative overfor organisasjonen. Dette var et felt som *Agderposten* helt klart viet større oppmerksomhet, enn *Fædrelandsvennen*.

Oktoberkrigen, 1973

Under Oktoberkrigen finner vi følgende uttalelse hos *Agderpostens* redaksjon:

”FN som fredsbevarende institusjon har gang på gang vist sin maktesløshet, men aldri synes vi den er så til de grader demonstrert som under den pågående krig i Midt-Østen. (...)Men i Sikkerhetsrådet, man kunne fristes til å kalle det Usikkerhetsrådet(...)” ¹⁴³

I 1973 var FN tett tilknyttet supermaktene USA og Sovjet. Organisasjonens jobb var å komme fram til fredsløsninger, som kunne aksepters av alle partene. Men egentlig hadde ikke FN noen reell makt og alt måtte gå gjennom USA og Sovjet. I lys av dette, smittet noe av kritikken som ble rettet mot stormaktene, over på FN

Libanon-krigen, 1982

Under Libanon-krigen i 1982, var *Agderposten* bekymret over den norske fredsbevarende FN-styrken, som befant seg i krigsområdet: *”Israel(...)krenker FN-styrkenes stillinger og lager situasjonen så uutholdelig, bl.a. for de norske styrkene, at det eneste de har å gjøre er å søke dekning.”* ¹⁴⁴

Artikkelen, som kom neste dag, bar preg av redaktørenes frustrasjon overfor verdenssamfunnets manglende evne til å gripe inn, når slike konflikter oppstår. Det ble holdt møter og konferanser, men disse var så å si resultatløse. Likevel var det særlig FN som fikk mest kritikk:

”Har FN- styrker noen hensikt etter at Israel så fullstendig har oversett deres eksistens? (...)Det letteste er selvsagt å gi opp, trekke styrkene hjem og dermed legge grunnsteinen for FN's totale maktesløshet. (...)Så lenge stormaktene ikke er villig til det, vil FN fortsette å være så maktesløs som vi søndag så at den var.” ¹⁴⁵

Agderposten mente videre at FN ikke gjorde nok for den palestinske sivilbefolkningen. Organisasjonen hadde rettet fokus mot Israel, men hadde forsømt palestinerne rettigheter:

¹⁴³ *Agderpostens* lederartikkel 13.10.73: ”Mens mennesker dør”

¹⁴⁴ *Agderpostens* lederartikkel 07.06.82: ”Operasjon Fred”

¹⁴⁵ *Agderpostens* lederartikkel 08.06.82: ”Hva med FN-styrkene etter dette?”

*”Vi tenker ikke like mye over at det palestinske folk som ble fordrevet fra Palestina, i dag er på størrelse med vårt eget. Vi er fullt klar over at FN har en forpliktelse overfor Israel, men vi tenker ikke like mye over at FN også har en forpliktelse overfor palestinerne, for ikke hele Palestina ble gitt til Israel.”*¹⁴⁶

3.6.1.1 FN, som motstander av Israel

Men det var ikke alle som mente at FN hadde glemt palestinerne. En av leserne, Henry Tengelsen, tok for seg FNs forhold til Israel, fra staten ble opprettet i 1948, til konflikten i Libanon i 1982. Poenget var å vise hvordan FN gikk fra å støtte Israel, til å motarbeide den jødiske staten:

*”Men FN har ikke ”lagt ned våpna” mot Israel etter dette. Igjen og igjen stevnes Israel for FN av ”vennligsinnede og fredelskende land” som Jordan, Iran, Irak, Libya osv., og like mange ganger vedtas en resolusjon som fordømmer Israel. FN har forspilt sin rolle. Ikke bare i Midt-Østen-konflikten, men ikke minst der. FN har fordømt Israel i resolusjon etter resolusjon. Bare fremtiden kan gi svar på hva som blir det neste. Derfor spør jeg: Quo Vadis, FN?”*¹⁴⁷

3.6.2 Den norske UNIFIL-styrken og ”PLO-reiret”

Avisen *Vårt Land* hadde rapportert at norske FN-styrker lot PLO bære våpen og at Israel hadde funnet en avtale som begrenset UNIFIL-kontroll i sitt ansvarsområde i Sør-Libanon.

Agderposten var raskt ute med å forsvare de norske UNIFIL-styrkene:

”Det må være helt klart at avtalen har vært kjent lenge. Den er en av flere avtaler, eller overenskomster som daværende generalsekretær i FN, Kurt Waldheim, inngikk med Israel-PLO og regjeringen i Libanon, for at Israel skulle trekke seg ut våren 78. Avtalen er derfor kjent i dokumenter som like etter ble lagt frem for FN og myndighetene her hjemme. Til sammen skulle avtalene - som Israel hele tiden har vært kjent med- være forutsetningen for israelsk tilbaketrekning fra Libanon. Området skulle overtas og overvåkes av UNIFIL-styrken.”

Agderposten påpekte at avtalen var godt kjent både for FN og de norske myndighetene, og at den i tillegg var en del av flere avtaler som utgjorde en mal for israelsk tilbaketrekking fra Libanon, i 1978. Avsnittet ovenfor viser dessuten at *Agderposten* hadde helt andre synspunkter, enn *Vårt Land*, som er kjent for sin støtte av Israel. Det står videre at:

¹⁴⁶ *Agderpostens* lederartikkel 14.06.82: ”Det passet ikke med våpenhvile”

¹⁴⁷ *Agderpostens* leserbrev 10.08.82: ”Quo Vadis, FN?”, av Henry Tengelsen

”Det som ikke stod i noen avtale men snarere var et brudd på avtale- var at Haddad-styrker skulle få kontroll med en tredjedel av området UNIFIL egentlig skulle kontrollere.(...)Haddad og PLO har beskutt hverandres stillinger over hodet på FN-styrkene(...) men de har vist å kunne takle situasjonen godt.(...)Man kan derfor spørre hvorfor Israel nå kaster frem disse utspill. Er det mer taktiske enn faktiske grunner for "avsløringene"?”

Egdene ”tar ordet”

Men leserne var av en annen mening. Erik Ramsland fokuserte på den norske FN-styrkens innsats i Libanon og kontroversen rundt dette. Han ønsket styrkens hjemkomst snarlig:

*”Omsider hadde norske myndigheter måttet innrømme at våre styrker i Libanon har samarbeidet med PLO. Et samarbeid som har gitt PLO utstrakte friheter i norsk kontrollområde. (...)Så vi får bare trekke nisseluen godt ned over øynene mens vi venter på at et tykt glemselens slør skal senke seg over den delen av kartet hvor de selvskrytende nordmenn har sitt hjemland.”*¹⁴⁸

Henry Tengelsen dukket igjen opp, med et innlegg som handlet om FN, UNIFIL og kontroversen omkring ”PLO-reiret” i det norske området. På dette feltet lot Tengelsen kritikken også falle på *Agderposten*:

*”De reaksjoner som er kommet etter at Vårt Land offentliggjorde den skriftlige avtalen som er inngått mellom PLO og den norske FN-styrken har hatt mer karakter av bortforklaringer enn av saksinnlegg i debatten. Og denne linje har Agderposten lagt seg på.”*¹⁴⁹

3.7 PLO og den palestinske sivilbefolkningen

Det er behov for en holdningsendring. Men dessverre er det sjelden at fredens blomst spirer i de rykende ruinhaugene. Israel kan ikke tukte Arafat til fornuft. Men kanskje kan hans arabiske brødre gjøre det ved å kreve at han opptrer som statsmann og ikke som geriljasoldat. Det er situasjoner hvor ordet har større makt enn pistolen og håndgranaten. Det har Arafat vanskelig

¹⁴⁸ *Fædrelandsvennens* leserbrev 13.07.82: ”Så hadde Israel rett likevel...”, av Erik Ramsland

¹⁴⁹ *Agderpostens* leserbrev 20.07.82: ”Kristiansen, PLO-reir og *Agderposten*”, av Henry Tengelsen

*for å se. Men kanskje kan man håpe på en morgendemring for fornuften?”*¹⁵⁰

Under Israels uavhengighetskrig i 1948, ble 750 000 av 1,2 millioner arabere som bodde i Palestina, satt på flukt. 150 000 ble fortsatt boende i Israel, mens 300 000 ble statsborgere av Jordan. En god del ble spredd rundt i de arabiske landene. Flyktningene hadde en tøff fremtid foran seg. Ofte ble de boende i flyktningleire under dårlige forhold. Denne flyktningproblematikken har utgjort et av de vanskeligste og mørkeste kapitlene i Palestina-spørsmålet.

FN prøvde å løse flyktningproblemet ved å la dem som måtte ønske det, vende tilbake til Israel. Resten kunne få en erstatning. Araberne mente at ansvaret for masseflukten fra Palestina lå på Israel, på grunn av de terroraksjoner som staten hadde utsatt palestinerne for. Israel argumenterte med at araberlandene hadde skylden og ansvaret for å ta seg av flyktningene, siden de hadde bedt palestinerne om å rømme, for å klargjøre veien til et egyptisk angrep mot Israel. Dessuten var det umulig å ta imot nesten 1 million fiendtlige arabere inn i Israel, spesielt nå som landet var i ferd med å bygge en nasjon.¹⁵¹

Flyktningproblematikken gjorde at verdenssamfunnet fikk økt sympati for denne marginaliserte gruppen. Dette kom også klart og tydelig fram i *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Når det gjaldt PLO, var det blandede reaksjoner. Enkelte mente at organisasjonen måtte opphøre å eksistere, mens andre så på PLO som det legitime talerøret til palestinerne.

Under Libanon-krigen i 1982, vokste det fram en aktør som ikke hadde vært på banen i like stor grad som før. Den nye aktøren var den palestinske sivilbefolkningen. Palestinerne var de klart svakeste av alle parter og aktører, Israel var blitt konfrontert med.

3.7.1 Ja til palestinerne...

*”For hver artillerigranat og rakett som landet i Beirut, for hver splintbombe som drepte sivile, økte Vestens sympati for palestinerne. De er i ferd med å overta den rolle som de små og forfulgte, som Israel og jødene med rette spilte i mange år etter statsdannelsen.”*¹⁵²

Etter hvert kom nyheten om at den norske stortingsrepresentanten, Asbjørn Haugstvedt, som var formann blant parlamentarikerne i gruppen ”Israels venner”, gikk inn for en palestinsk statsdannelse. Dette var noe redaktørene i *Fædrelandsvennen* støttet fullt ut:

¹⁵⁰ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 14.07.82: ”Den uønskede gjest”

¹⁵¹ Bender, 1999:54-56

¹⁵² *Fædrelandsvennens* artikkel 06.08.82: ”Hva blir Midtøstens fremtid?”, av Johannes Seland

*”Det blir ikke ro i Midtøsten før palestinerne får sitt hjemland(...)det må skje på Vestbredden og i samarbeid med både Israel og Jordan. Vi tviler imidlertid på at Begin og hans regjering er rede til å godta en slik plan. Men på sikt foreligger det neppe noe alternativ.”*¹⁵³

Avisen holdt samme kurs, gjennom hele konfliktperioden. I september finner vi følgende uttalelse i *Fædrelandsvennen*: *”Men problemet eksisterer fortsatt og vil gjøre det inntil verden aksepterer at palestinerne har krav på et hjemland.”*¹⁵⁴

Agderposten var også enig med sin nabo i Vest-Agder:

*”Derfor er det viktig hvordan Israel oppfører seg mot palestinerne på Vestbredden etter dette felttoget. Hvis de fortsetter å utarme dem ved å ta vannet fra de fattige bøndene, vil Israel neppe igjen øke tallet på sine venner.”*¹⁵⁵

Egdene ”tar ordet”

Hos leserne ble ikke Israels behandling av sivile palestinere sett på med velvilje:

*”Slik situasjonen har vært siden staten Israel ble opprettet, har ikke palestinerne hatt et trygt land å leve i. Palestinerne er systematisk blitt undertrykt og fordrevet fra sine hjem. (...)Opprettelsen av staten Israel har ikke løst palestinerne sine problemer, snart 35 år burde ha bevist det. Terroren og alt det onde en krig fører med seg, skyldes kanskje akkurat opprettelsen av staten Israel, eller hva?”*¹⁵⁶

Tidligere nevnte, Ragnar Holvik, fra ”Forum for kristne sosialister”, la seg også på en positiv linje overfor palestinerne: *”Det blir ingen løsning på konflikten før det er tatt hensyn til de palestinske rettighetene til en egen stat.”*¹⁵⁷

*Folk jeg treffer har etter hvert skjønt at det ikke blir noen fred i Midtøsten, før palestinerne får sitt hjemland. (...)det er palestinerne som er undertrykte og trenger hjelp - ikke Israel.*¹⁵⁸

En av de få kvinnelige debattantene, Lotte Næss, la også fram sine meninger:

*”Fred i Galilea og fred i Midtøsten, blir det ikke før palestinerne sine rettferdige krav er oppfylt.”*¹⁵⁹

¹⁵³ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 26.07.82: ”Fred i sikte?”

¹⁵⁴ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 02.09.82: ”Forandringer, ikke fred”

¹⁵⁵ *Agderpostens* lederartikkel 05.07.82: ”Libanon-krigen ved en skillevei?”

¹⁵⁶ *Fædrelandsvennens* leserbrev 22.07.82: ”KrF om terror”, av Rolf Hordnes

¹⁵⁷ *Fædrelandsvennens* leserbrev 05.07.82: ”Sørlandsk kristendom er mangelfull”, av Ragnar Holvik

¹⁵⁸ *Fædrelandsvennens* intervju 05.08.82: ”Hvorfor må en god kristen støtte Israel?”, av Steinar Berge

En annen kvinne, ved navn Aasta Thomassen, gikk ut mot forskjellsbehandlingen som hun mente foregikk i Israel. Hun mente i tillegg at dette var med på å øke motsetningene i befolkningen:

”I staten Israel er palestinerne underrepresentert i alle styrende organer

- 96 % av jorda eid av den israelske stat og jødiske institusjoner og privatpersoner,
- går arabere og jøder på forskjellige skoler med ulike skoleplaner.
- er det ikke tillatt for jøder og arabere å gifte seg,
- får de arabiske landsbyene systematisk lavere statlig bidrag enn de jødiske.

*(...)Og nå opplever vi en systematisk utryddelse av palestinere, hvor barn, gamle, hele befolkningsgrupper blir utsatt for terrorbombing”.*¹⁶⁰

3.7.2 ... Nei til PLO

Agderpostens redaksjon var nok en av dem som ønsket at PLO ble avvirket som organisasjon:

*”Det beste en kunne håpe på både for Midt-Østen, for Israel og for palestinerne, var formodentlig at dette betød slutten for PLO, men at verden fra samme øyeblikk tok palestinerne sak på fullt alvor. For før det skjer, blir det aldri fred i Midt-Østen.”*¹⁶¹

Agderposten belyste sider ved PLO, som avledet den negative oppmerksomheten fra Israel:

*”Men ellers har felttoget i Libanon avslørt at PLO virkelig betød en fare for Israel. Israelske militærsakkyndige har sagt at de har funnet våpen nok til en million mann i Libanon. (...)Disse våpenfunn vil i svært manges øyne rettferdiggjøre den israelske invasjonen.”*¹⁶²

*”Situasjonen for frigjøringsorganisasjonen er i dag verre enn noen gang tidligere, og det skyldes at PLO opptrer som en stat i staten.(...)PLO har således blitt et offer for sin egen taktikk.”*¹⁶³

Egdene ”tar ordet”

¹⁵⁹ Fædrelandsvennens leserbrev 06.09.82: ”Fred i Galilea?”, av Lotte Næss

¹⁶⁰ Agderpostens leserbrev 28.07.82: ”Palestina-konflikten”, av Aasta Thomassen

¹⁶¹ Agderpostens lederartikkel 14.06.82: ”Det passet ikke med våpenhvile”

¹⁶² Agderpostens lederartikkel 05.07.82: ”Libanon-krigen ved en skillevei?”

¹⁶³ Fædrelandsvennens lederartikkel 14.07.82: ”Den uønskede gjest”

Alle ønsket at palestinerne skulle få det godt, men akkurat som redaktørene, var også leserne skeptiske til PLO. Nordstokkå skriver:

*”Palestinerne bør få mulighet til indre selvbestemmelse på Vestbredden. Men terrororganisasjonen PLO, ledet av afrikaneren Arafat, må ikke få lov til å forkludre forhandlingene om dette.”*¹⁶⁴

Odd Lundemo hadde mye av det samme synet som Nordstokkå. Kritikken var rettet mot PLO. Organisasjonen ble beskrevet som uvelkommen, ikke bare av Israel, men også i den arabiske verden.¹⁶⁵ *Daværende politisk nestformann i KrF Vest-Agder, Tore Vestbakke, delte også sitt og partiets syn på saken: ”Denne forferdelige konflikten kan ikke få noen varig løsning før PLO fjerner sin målsetting om å knuse staten Israel, og heller ikke før spørsmålet om selvstyre for palestinerne blir løst.”*¹⁶⁶

Den historiebevisste lektoren, Johan I. Holm, som tidligere argumenterte med at Jordan var palestinerne egentlige hjemland, var heller ikke nådig mot PLO:

*”Når PLO i dag krever å få opprette en egen palestinsk stat på Vestbredden, så er kravet stridende mot alle historiske og demografiske realiteter. PLO er en terrorist-organisasjon som skaper anarki og nedbryter statens autoritet. Derfor kastet kong Hussein PLO ut med makt av Jordan i 1970.”*¹⁶⁷

3.7.3 PLO, som legitim forkjemper for palestinerne rettigheter

Det er interessant å merke seg at redaktørene ikke så på PLO som en legitim forkjemper for palestinerne rettigheter. Til slutt var det bare enkelte som støttet PLO i organisasjonens kamp for frigjøring av Palestina. Blant disse var Kristiansand SV, som mente at: *”Det palestinske folkets kamp vil gi seier, LEVE PLO.”*¹⁶⁸ Andre var enige med partiet:

*”PLO er symbolet for palestinerne drøm om å vende tilbake til landet sitt. Og den uttrykker deres vilje til å kjempe for dette til det siste. En vilje som ikke kan knuses med bomber.”*¹⁶⁹

Ole Kristian Bjellaanes involverte til og med den norske regjeringen:

¹⁶⁴ *Fædrelandsvennens* leserbrev 20.07.82: ”PLO på Vestbredden”, av Jan Nordstokkå

¹⁶⁵ *Fædrelandsvennens* leserbrev 20.07.82: ”Kronen og palmen til Yassir Arafat”, av Odd Lundemo

¹⁶⁶ *Fædrelandsvennens* leserbrev 29.06.82: ”KrF støtter ikke invasjonen”, av Tore Vestbakke.

¹⁶⁷ *Fædrelandsvennens* leserbrev 27.07.82: ”Palestina-problemet”, av Johan I. Holm

¹⁶⁸ *Fædrelandsvennens* leserbrev 17.06.82: ”Fordøm Israels folkemord i Libanon”, av Kr. sand SV

¹⁶⁹ *Fædrelandsvennens* leserbrev 06.08.82: ”Fred i Galilea?”, av Lotte Næss

*”PLO vil aldri gi opp kampen for frigjøring av det palestinske folk, og for en egen palestinsk stat. Norge må anerkjenne PLO som en fullgod representant for det palestinske folk, og forhandlingene om en egen palestinsk stat må komme i gang så fort som mulig. Hvis ikke kan vi risikere at det aldri blir fred i Midt-Østen.”*¹⁷⁰

3.8 Israel: Mellom media og opinionen

- *”Våre media har desinformert i de grader når det gjelder Libanon. Hykleriet når sitt høydepunkt når det kommer til ”det palestinske spørsmål”. De handler som om de aldri har hørt om den ”palestinske pakt” som ble bekreftet i 1980. Den erklærer som sitt eneste mål å utslette jødene.”*¹⁷¹
- *”Jeg tror det har skjedd en merkbar endring i folks holdning, både her i landet og ellers i verden. Dette skyldes ikke minst at pressedekningen den siste tiden har vært bedre, mer korrekt.”*¹⁷²

Moderne kriger føres ikke bare på slagmarken, var innledningen til en artikkel i Fædrelandsvennen, knyttet til mediernes dekning av krigen i Libanon. Her ble det fortalt hvordan Israel tidligere hadde vunnet mediekrigene mot fienden. En av årsakene til dette, var araberstatenes bruk av sensur:

*”Da egyptiske soldater i 1973 stormet israelske stillinger langs Suezkanalen, ble pressen nektet adgang. Slik nådde arabernes største seier mot den israelske krigsmaskinen aldri fram til vestlig presse.”*¹⁷³

Men mye hadde endret seg siden den gang. Under Libanon-krigen i 1982, slapp palestinerne utenlandsk presse inn i Beirut. Med mellom 200-300 vestlige pressefolk til stede, fikk vestlige lesere og seere både arabernes og israelernes syn på saken. Til forskjell fra tidligere kriger, var Israel tilbakeholdne med å la utenlandsk presse rapportere fra Israels stillinger. For første gang følte israelske myndigheter at de var i ferd med å tape kampen mot opinionen, i vestlige nyhetsmedia.:

”Lederen for pressekontoret i det israelske utenriksdepartementet, Moshe Yegar, fremholder at deknings- sett fra deres side- har vært dårlig i Vest-Europa, direkte fiendtlig i Hellas og blandet i

¹⁷⁰ Agderpostens leserbrev 07.09.82: ”Krigen i historisk perspektiv”, av Ole Kristian Bjellaanes

¹⁷¹ Agderpostens leserbrev 16.07.82: ”Da PLO falt sammen”, av Kåre Thunheim

¹⁷² Fædrelandsvennens intervju 05.08.82: ”Hvorfor må en god kristen støtte Israel?”, av Steinar Berge

¹⁷³ Fædrelandsvennens artikkel 19.08.82: ”Israel taper media-krigen”, hentet fra NPS

Sverige, Danmark og Finland. Dekningen i norsk presse blir betegnet som forferdelig dårlig for Israel. Også i USA har pressen vært vaklende i sin støtte til den israelske krigføringen i Libanon” ¹⁷⁴

Under krigens første dager var det absolutt nyhetsforbud. Imens rapporterte pressen fra palestinerne stillinger, hvor det var sivilbefolkningens lidelser som var i fokus. Israelske Jerusalem Post gikk ut mot den israelske regjeringens sensurpolitikk. *Fædrelandsvennen* skriver:

”Jerusalem Post skriver at det nå er vanskelig å bevare bildet av Israel, slik det har vært etter tidligere Midtøsten-kriger. Lille David som tappert forsvarer seg mot en angripende Goliat. Snarere er det nå Israel som er Goliat, uendelig sterk- men også rå og nærmest likeglad. Israelske pressetalsmenn svarer med å påpeke at det er vanskelig å finne bilder som viser israelernes frustrasjon over stadige angrep fra palestinske soldater. Men det er desto lettere å finne bilder som viser virkningene av israelske bombetokter. Og det kan hende det er bilder som vinner opinionen” ¹⁷⁵

3.8.1 Invasjon og krigføring

Fædrelandsvennen kom raskt med en appell til Norge og nordmenn:

”Den norske regjeringen har fordømt den israelske invasjonen. Det er viktig at vi, og andre land, fortsatt gjør vårt ytterste for å forsøke å mane den israelske regjering til å bruke fornuft.” ¹⁷⁶

Her ble det klart at Israel ikke hadde tenkt å etterkomme noen krav om fred, eller tilbaketrekking, fordi dette ville ha ført til en løsning i samarbeid med erkefienden, PLO. Dette til tross for stadig voksende opposisjon på hjemmebane og anmodninger fra USA.

Fædrelandsvennens lederartikkel, "Siste akt i Libanon?", handlet om evakueringen av de omkring 6000 PLO-soldatene, som befant seg i Libanon. En internasjonal militær styrke bestående av amerikanere, franskmenn og grekere, ønsket å overvåke evakueringen. Dette var noe statsminister Menachem Begin, ikke var villig til å godkjenne. Redaktørene skiftet plutselig tema, ved å ta opp de krigshandlinger Israel hadde begått:

”Det er i løpet av krigen godtgjort at Israel har brukt våpentyper som etter avtalen bare skulle komme til anvendelse i en forsvarskrig. Det er en handling som belaster forholdet mellom Israel og den vestlige verden.(...)vankelmodighet innen araberverdenen, gir ikke Israel rett til å utslette et helt

¹⁷⁴ *Fædrelandsvennens* artikkel 19.08.82: "Israel taper media-krigen", hentet fra NPS

¹⁷⁵ *Fædrelandsvennens* artikkel 19.08.82: "Israel taper media-krigen", hentet fra NPS

¹⁷⁶ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 09.06.82: "Begins krav"

folk.”¹⁷⁷

En kommentar av redaktørene til slutt: *”De amerikanske reaksjonene er tydelige, de vesteuropeiske er heller ikke til å ta feil av. Derfor velger vi i det lengste å tro at fornuften og barmhjertigheten ikke er hjemløs i Jerusalem.”*¹⁷⁸

Egdene ”tar ordet”

Inge Telhaug gav uttrykk for den stemningen som florerte i Norge når det gjaldt konflikten mellom Israel og Palestina. Det var nemlig i denne perioden, og årene før, at stemningen hadde snudd til favør for den palestinske sak og mot Israels krigføring:

*”Den massive fordømmelsen av Israel her hjemme, og ellers i verden, synes for en ”vanlig dødelig” å være langt fra balansert, og heller noe febrilsk og jeg hadde nær sagt ”motpreget”. Ja, for det synes for tiden som det er ”in” å kritisere og fordømme Israel og landets politikk. Det er slett ikke populært å forsvare dette landet og folket lenger.”*¹⁷⁹

Gunnar Grasåsen er enig med Telhaug: *”Aldri før i historien har en vel opplevd et slikt universalt jødehat. Også den norske regjering og norske politikere, med få hederlige unntak, er med i hylekoret.”*¹⁸⁰

3.8.2 Våpenhvilebrudd

Agderpostens redaktører var opprørte over krigens ødeleggelser. Redaktørene påpekte at tusenvis av mennesker hadde mistet livet, hvor de fleste av ofrene var sivile. I tillegg hadde hundretusener av mennesker mistet sine hjem. I likhet med *Fædrelandsvennen*, henvendte *Agderposten* seg til det norske folk med et ønske om større forståelse for palestinerne lidelser og den stadig økende flyktningproblematikken. Det norske folk ble bedt om å se mer nyanserende på den årelange konflikten, som ikke bare gikk ut over Israel, men også en rekke andre berørte parter:

”Det er også all grunn til å tro at det vil røyne på det norske folks tradisjonelle vennligsinthet over Israel hvis landet skal fortsette å bryte våpenhvilen med PLO like nonchalant som det skjedde i helgen. Våpenhvilen kom nemlig litt for tidlig for Israel- etter sterkt amerikansk påtrykk: Israel hadde ennå ikke helt ut nådd sine mål, spesielt ikke i Beirut. Men for hver bombe som slippes over Beirut, taper

¹⁷⁷ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 10.08.82: ”Siste akt i Libanon?”

¹⁷⁸ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 10.08.82: ”Siste akt i Libanon?”

¹⁷⁹ *Fædrelandsvennens* leserbrev 16.08.82: ”Når verden vil støtte terrorister og mordere”, av Inge Telhaug

¹⁸⁰ *Agderpostens* leserbrev 02.07.82: ”Hetsen og hatet mot Israel”, av Gunnar Grasåsen.

*Israel mer sympati ute i verden enn de tjener i Libanon. Og uten sympati utenfor sine egne grenser er Israel fortapt."*¹⁸¹

Fædrelandsvennen bekreftet *Agderpostens* antagelser om mindre støtte til Israel, i Norge. Det viste seg at over halvparten av de spurte i en undersøkelse, var imot Israels krigføring i Libanon: *"Israels venner skrumper inn. En meningsmåling viser at seks av ti nordmenn fordømmer Israels invasjon i Libanon."*¹⁸²

3.8.3 Motvillighet til samarbeid med USA og FN

Når det gjaldt Norge, ble utenriksminister Svenn Stray og formann i Stortingets utenrikskomite, Kåre Kristiansen, trukket frem. Begge var trofaste støttespillere av Israel, men beklaget sterkt statens manglende vilje til å imøtekomme internasjonale krav. Jensen og Vetland i *Fædrelandsvennen* avsluttet med sitt syn på saken:

*"Vi er ikke uten forståelse for den israelske forbitrelse over PLOs stadige angrep mot landsbyer i Galilea, og den terror landets borgere har vært utsatt for gjennom årtider. Men når en "fredsaksjon" utvides til regulær krig, og Israel underveis ikke aksepterer meglingsforsøk i FNs regi, og dessuten opptrer slik at Reagan-administrasjonens utsending ikke når fram med sine fredsanstrengelser, blir det vanskeligere å være en venn av Israel. Verden aksepterer ikke en krig som er i ferd med å utarte seg til folkemord."*¹⁸³

Det var nettopp forholdet mellom USA og Israel som var blitt satt på prøve:

*"Men samtidig som man kan spore en viss arabisk interesse for å drøfte hovedtrekkene i Reagan-administrasjonens fredsplan, er det tydelig at Israel ikke viker tilbake for å stikke nye kjepper i hjulene for USA."*¹⁸⁴

3.8.4 Massakrene i Sabra og Shatila

Massakrene fant sted i perioden 16.-18. september. Utdraget nedenfor er hentet fra en artikkel i *Fædrelandsvennen*, som ble skrevet mens massakrene pågikk, men før utfallet var blitt kjent. I mellomtiden hadde også Libanons president, Bashir Gemayel, blitt drept under et attentat, noe som

¹⁸¹ *Agderpostens* lederartikkel 14.06.82: "Det passet ikke med våpenhvile"

¹⁸² *Fædrelandsvennens* lederartikkel 25.06.82: "En dyr seier"

¹⁸³ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 06.08.82: "Tragedien i Midtøsten"

¹⁸⁴ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 07.09.82: "Arabisk toppmøte"

førte til en israelsk storoffensiv. Redaktørens reaksjon er ikke til å ta feil av og det var som vanlig Begin som fikk gjennomgå:

*”Et ikke navngitt medlem av den israelske regjering betegnet i går intervensjonen som ”en skandale uten like”, og Begin blir sterkt kritisert så vel av opposisjonen i Knesset som av muslimske ledere i Israel og i araberverden.”*¹⁸⁵

Videre tok redaktørene opp det stadig forverrede forholdet mellom USA og Israel og avsluttet sin siste lederartikkel om Libanonkrigen med kritikk av Begin:

*”Men Begin og hans militante forsvarsminister kjører sitt eget løp. De skaper problemer nasjonalt og i forholdet til Israels venner i vest. Begin er tydeligvis ikke klar over at hans nådetid er i ferd med å være omme. Sanden renner ubønhørlig ut av tålmodighetens timeglass.”*¹⁸⁶

Agderpostens lederartikkel kom ut etter at utfallet var blitt kjent:

At statsminister Begin avviser kravet om at det må foretas en granskning av massakrene, samtidig som det er bekreftet at forsvarsminister Sharon tillot falangistene å slippe inn i leirene, må nødvendigvis bety en ytterligere svekkelse av Israels internasjonale troverdighet og være alvorlige tankevekkere for dem som fortsatt forsvarer Begin-regimets opptreden i nabolandet.

Statsminister Willoch ble også trukket fram med sine fordømmelse av Israel. Avslutningen er den kraftigste manifestasjonen av den voksende moststanden mot Israel:

*Blodbadet i Beirut er en av de mest bestialske handlinger i nyere tid, utført av mennesker som til alt overmål kaller seg kristne- men som grovt profanerer den religion de bekjenner seg til. Og Israel kan ikke løpe fra sitt ansvar for voldsdåden. Begin og hans regjering har i løpet av kort tid klart å ødelegge Israels internasjonale troverdighet. Først fordi han lot sine militære styrker rykke inn i Vest-Beirut i strid med våpenhvileavtalen. Dernest fordi han ikke grep inn da falangistene begynte å myrde de palestinske flyktingene.*¹⁸⁷

3.8.5 NRK og Odd Karsten Tveit

Leserne var raske til å rette kritikk mot den norske dekningen av konflikten i Midtøsten. NRK og Agderposten ble pekt ut som de verste.

¹⁸⁵ Fædrelandsvennens lederartikkel 17.09.82: ”Libanesisk tragedie”

¹⁸⁶ Fædrelandsvennens lederartikkel 17.09.82: ”Libanesisk tragedie”

¹⁸⁷ Agderpostens lederartikkel 22.09.82: ”Massakrene og Israels ansvar”

Egene ”tar ordet”

Arvid Bentsen mente at den Israel-fiendtlige mediedekningen, skyldtes det faktum at vestlige korrespondenter holdt til i et område som var kontrollert av PLO. På grunn av dette, kunne ikke reporterne formidle det som virkelig foregikk.

”Den norske NRK-korr. Odd K. Tveit, har sitt kontor like ved siden av et PLO kontor i Vest-Beirut. Dette er den eneste måten å forklare den feilaktige informasjonen i Vesten på. Redaktørene hjemme i Europa ønsker faktisk et slikt stoff- ikke minst i Norden”.

*”Verden vil bedras. Reporterne er altså moteriktige når de sitter i Vest-Beirut og skriver slike beretninger som dominerer den norske og verdens massemedia. (...)Det er PLOs øyne vestlige korrespondenter ser med, og da uteblir heller ikke konsekvensene i Vesten, nemlig en ny og farlig antisemittisme, som brer seg som en farsott i den siviliserte verden.”*¹⁸⁸

Gunnar Grasåsen følte det samme som Bentsen: *”I norsk massemedia trekkes de verste jødehatere og Gudsfornekttere fram med sine aggressive uttalelser.”*¹⁸⁹

Lektor Holm kom på banen nok en gang:

*”Som den Israel-kritiske NRK-reporteren Jarl Munck måtte innrømme i TV nylig, er det kun av politiske grunner at flyktingleirene opprettholdes, nå i 3. generasjon. De er nemlig PLOs beste propagandamiddel.”*¹⁹⁰

Gerd Flatebø Schlezinger prøvde å gi et bilde av Libanon før israelerne hadde invadert byen. Hun ønsket å få fram hva slags uroligheter som eksisterte i landet, for med dette å påpeke at Israels invasjon ikke hadde vært med på å forverre situasjonen. Innlegget handlet om ulik statistikk på drepte, i tiden før den israelske invasjonen. NRK fikk også her sin del av kritikken.

”På bakgrunn av den israelske invasjonen i Libanon, og de store tall på drepte og sårede som vi får referert gjennom NRK (for øvrig temmelig overdrevet), kan det være interessant å se på hva som har foregått i Libanon de siste årene. Også her opereres det med store antall drepte og sårede blant

¹⁸⁸ *Fædrelandsvennens* leserbrev 09.08.82: ”Hvordan kan vesten være så desorientert om PLO?”, av Arvid Bentsen

¹⁸⁹ *Agderpostens* leserbrev 02.07.82: ”Hetsen og hatet mot Israel”, av Gunnar Grasåsen.

¹⁹⁰ *Fædrelandsvennens* leserbrev 27.07.82: ”Palestina-problemet”, av Johan I. Holm

sivilbefolkningen. Men så lenge Israel ikke har vært med i bildet, har NRK ikke funnet dette særlig interessant. ”¹⁹¹

”Det er med stor lettelse jeg registrerer at NRKs Odd Karsten Tveit er kommet hjem fra Libanon. Det har vært skremmende å registrere den ensidighet hans reportasjer har vært preget av. En kunne til tider bli i tvil om hvem som lønnet hr. Tveit. ”¹⁹²

Kåre Thunheim reagerte kraftig på Ragnvald Berlis kommentar av hans tidligere innlegg, som omhandlet den norske UNIFIL-styrkens angivelige samarbeid med PLO. Thunheim ble provosert av det han mente var Berlis forsøk på å belære ham om historiske fakta. Samtidig ble det rettet kritikk mot både NRK og *Agderposten*: *”Odd Karsten Tveits produkter er av mange ansett som svært lite pålitelige og balanserte(...).* ”¹⁹³

Undertegnede så på seg som en person som hadde et spredt kildegrunnlag for sine påstander. Dette var noe han mente Berli ikke hadde. Nedenfor maner han Berli til å utvide sine informasjonskilder:

”Kanskje er det en ide om hr. Berli gjorde likeså? Muligens ville han da oppdage at verdensbildet ikke er så enkelt og problemstillingene ikke alltid like innlysende som det kan fortone seg når man sitter på en fjellknatt et sted i det indre av Agder og skal orientere seg ved hjelp av NRK og ”Agderposten”. ”¹⁹⁴

3.8.6 Agderposten får kritikk

Som forrige avsnitt indikerte, begynte kritikken å bli rettet mot *Agderposten* også. Denne gangen var det Henry Tengelsen som gikk ut mot *Agderpostens* trykking av ambassaderåd Eitan Margalits brev. Han mente at avisen hadde redigert innlegget på en måte som passet avisen best, hvor store deler av teksten, med sentrale opplysninger mot PLO, ble klippet bort.

Agderpostens svar til dette var som følger:

”En flom av informasjoner tilflyter i disse dager avisene om Libanonkrigen, og av dette må vi plukke ut det vi finner gir ny belysning av konfliktens mange sider. Det samme ble gjort med stensilet fra

¹⁹¹ *Fædrelandsvennens* leserbrev 22.07.82: ”Libanon før den israelske invasjonen”, av Gerd Flatebø Schlezinger

¹⁹² *Fædrelandsvennens* leserbrev 22.07.82: ”NRKs dekning av konflikten i Libanon”, av Jan Nordstokkå

¹⁹³ *Fædrelandsvennens* leserbrev 11.08.82: ””Sannheten” om Israel og PLO”, av Kåre Thunheim

¹⁹⁴ *Fædrelandsvennens* leserbrev 11.08.82: ””Sannheten” om Israel og PLO”, av Kåre Thunheim

Israels ambassade.(...)De avsnittene vi gjenga, var de mest konkrete og vi mener også de måtte være de vesentligste, sett fra den israelske ambassades synspunkt(...)”.¹⁹⁵

Men Tengelsen var ikke ferdig med *Agderposten*. Bare fire dager senere kom følgende:

”Det er en kjensgjerning at mye av det stoff som sendes ut til avisene i dag kommer fra PLO-inspirert hold. At Agderposten benytter seg av slike kilder, og siden nekter å bruke et innlegg hvor man tilbakeviser de uriktige opplysningene avisen tidligere har brakt, viser klart hvilken holdning man har tatt i denne konflikten. Og den holdningen er meget bedrøvelig.”¹⁹⁶

Agderposten valgte, også denne gangen, å forsvare seg:

”Ambassaderådens innlegg var meget behendig; for han forsøkte å uskadeliggjøre opplysninger om hva noen norske helsearbeidere hadde sett ved å gjengi uttalelser fra andre som hadde arbeidet andre steder og ikke sett det samme. Ikke alle vil kalle dette helt fair. Men vi skal ikke diskutere mer med hr. Tengelsen, men gjengi de deler av ambassaderådens brev som ikke ble tatt med i vårt forrige oppsett, så får leserne selv dømme. Men da plikter vi også å gi plass til et tilsvarende fra fem norske helsearbeidere.”¹⁹⁷

”Hittil har Agderpostens reportasjer vært dreid i retning av PLO, men artikkelen om Kåre Thunheim var et positivt skritt i motsatt retning. La oss håpe det var innledningen til en kursendring i Midt-Østen-spørsmålet fra Agderpostens side.”¹⁹⁸

”Den antidemokratiske holdning som forsvarsministeren representerer, har ikke minst gitt seg utslag i behandlingen av massemedienes representanter siden Libanon-felttoget startet. Nesten uten unntak klaget reporterne over at de ikke fikk informasjon fra israelsk side men var henvist til libanesiske. Israel så resultatet av dette: En reportasje som var ensidig pro PLO. Men dette var Israels egen skyld. De slapp ikke journalistene til.(...)Så sent som i denne uken klaget landets egen presseorganisasjon over de arbeidsforhold de ble budt og de informasjon de ble gitt. Hvis man ikke har noe å skjule, er det heller ingen grunn til å skjule noe.”¹⁹⁹

¹⁹⁵ *Agderpostens* leserbrev 01.07.82: ”Agderposten og Israel”, av Henry Tengelsen

¹⁹⁶ *Agderpostens* leserbrev 05.07.82: ”Agderposten og Israel”, av Henry Tengelsen

¹⁹⁷ *Agderpostens* leserbrev 05.07.82: ”Agderposten og Israel”, av Henry Tengelsen

¹⁹⁸ *Agderpostens* leserbrev 24.08.82: ”Vi vet så ofte...”, av Henry Tengelsen

¹⁹⁹ *Agderpostens* lederartikkel 18.09.82: ”Umettelige Sharon”

3.9 1973-1982: Kontinuitet, eller endring?

Her vil jeg analysere de punktene jeg nevnte i innledningskapittelet. Dette er punkter som tar sikte på å avsløre om det kom en holdningsendring i synet på Palestina-spørsmålet fra Oktoberkrigen til Libanon-krigen. Vi ser at fremstillingen av Israel var negativ under Libanon-krigen, men var den også negativ under Oktoberkrigen? Skjedde det et skifte i denne perioden, eller var *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* negative til Israel allerede i 1973?

3.9.1 Krigen er i gang! Hvem får skylden?

Det første punktet jeg ønsker å se på, for å kunne påvise en potensiell holdningsendring, er knyttet til krigenes begynnelse. *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* var raskt ute med å kommentere begge krigene. De ulike presidentene og ministrene, i lys av å være innehavere av sterke maktposisjoner, ble tillagt stor vekt av både *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Egypts president, Anwar al-Sadat, var den første som ble omtalt. *Fædrelandsvennen* fremstilte Sadat som desperat etter handling, både i form av diplomatiske initiativ og krigføring. Alt dette ble gjort for å fylle tomrommet etter den tidligere presidenten, Jamal Abd al-Nasser²⁰⁰. Den dårlige omtalen av Sadat var et ledd i kritikken mot araberstatene. Under Oktoberkrigen finner vi følgende utsagn i *Agderpostens* lederartikkel:

*”Vel hevder Egypt og Syria at det også denne gang var Israel som begynte, men mest tyder på at det er Israel som snakker sant. Hvorfor kom så denne krigen nå? Når man skal finne svaret på dette spørsmålet, styrkes man i overbevisningen om at det var araberstatene som begynte, for hva hadde Israel å vinne med en ny krig? Det er araberstatene som har noe å ta igjen, det er de som må minne verden om at Midtøsten-konflikten stadig er like akutt. Selv om de ikke har det minste håp om å knuse staten Israel, kan de ved en begrenset krig oppnå en del politisk, få saken ut av det politiske dødvanne.”*²⁰¹

Fædrelandsvennen er nokså enig med *Agderposten*:

*Det er ingen grunn til å ha noen som helst tvil om hvem det var som gikk til angrep(...)Alle tegn peker i samme retning: Det var araberne som begynte.(...)I denne situasjonen kan man bare spørre seg hva som kan ha drevet de to araberstatene til en så halsløs gjerning som å utløse denne krigen(...)*²⁰²

Under Libanon-krigen, kommer et annet bilde fram. Lederartikkelen i *Agderposten* lyder som følger:

²⁰⁰ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 08.10.73: ”Blodbad uten løsning”

²⁰¹ *Agderpostens* lederartikkel 08.10.73: ”Krig i Midtøsten”

²⁰² *Fædrelandsvennens* lederartikkel 08.10.73: ”Blodbad uten løsning”

*”Den israelske statsminister gav klarsignalet til grensekrenkelsene i går morges til tross for intense advarsler fra president Ronald Reagan og han fortsatte fremrykningen selv om det forelå en sterk henstilling fra toppmøtet i Versailles om å trekke seg tilbake. Det er utrolig at Israel(...)vender det døve øret til når Washington, Paris og London taler.” (...)Israel må på ny bære det fulle ansvar for at det foreligger en uoversiktlig og særdeles tilspisset og vanskelig situasjon.*²⁰³

Under Oktoberkrigen, kjempet Israel mot araberstatene. Under Libanon-krigen, var araberstatene blitt erstattet med PLO-soldater. I begge krigene, var det to sider som kjempet mot hverandre, med flere aktører på hver side. Når det gjaldt Oktoberkrigen, var det araberstatene som var fienden, mens Israel hadde retten på sin side, ettersom staten hadde blitt angrepet først. *Agderposten* forsterket dette aspektet ved å bruke en slags ”vi og de andre” tilnærming til de involverte partene. Ord som ”vår kultur”²⁰⁴ ble brukt for å markere et skille mellom vesten og resten.

Libanon-krigen kom til å forandre dette bildet. Nå hadde det arabiske folket fått en annen posisjon.”De er våre medmennesker, og de trenger vår håndrekning”²⁰⁵. Israel ble nå sett på som den aggressive parten. Israel var blitt ”den andre”, mens ”palestina-araberne”, som de også ble kalt, var blitt tatt inn i varmen. Utviklingen er åpenbar. Lederartikkelen av 8. oktober 1973, var imot araberlandene. Ord som "vår kultur" ble brukt for å sette et skille mellom oss (den vestlige verden) og dem (araberne). 9 år senere, under Libanon-krigen i 1982, ble liknende ord brukt. Denne gangen var meningen den motsatte. Med uttrykket "Den vesterlandske kulturkrets", plasserte *Agderposten* Israel utenfor. Israel ble i tekstens sammenheng, "den andre".²⁰⁶ Kristiansand SV mente likevel at det ennå var et stykke igjen, før palestinerne kunne ta over Israels tidligere rolle, som den uskyldige og sårbare parten i konflikten. "Araberne tilhører ikke vår vestlige kristne kulturkrets.”²⁰⁷, var partiets argumentasjon.

3.9.2 Hvem har ansvaret for flyktingene?

Fædrelandsvennens lederartikkel i oktober 1973, "Den usikre fred", hadde fokuset på "palestina-araberne", som de ble referert til i artikkelen. ”Denne minoriteten som lever i slum - under forhold som avler hat(...)(...)Den gruppen som gjennom år har pustet til hatets flamme.”²⁰⁸ Krigen nærmet seg slutten og det var følgelig ikke lenger stormaktene som tok all oppmerksomheten. Nå gjaldt det å

²⁰³ *Agderpostens* lederartikkel 07.06.82: ”Operasjon Fred”

²⁰⁴ *Agderpostens* lederartikkel 08.10.73: ”Krig i Midtøsten”

²⁰⁵ *Agderpostens* lederartikkel 18.06.82: ”Bønn om hjelp”

²⁰⁶ *Agderpostens* lederartikkel 24.06.82: ”Hva har skjedd?”

²⁰⁷ *Fædrelandsvennens* leserbrev 17.06.82: ”Fordøm Israels folkemord i Libanon”, av Kr. sand SV

²⁰⁸ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 23.10.73: ”Den usikre fred”

rydde opp etter krigen. Avisen mente at de oljerike araberlandene hadde ansvaret for denne jobben. Lederartikkelen var negativt innstilt overfor araberne som folkegruppe og de arabiske statenes politikk:

*”Tenk om de oljeproduserende araberlandene i stedet ville anvende en liten brøkdel av sine enorme inntekter til å hjelpe de palestinske flyktingene til å organisere et nytt liv innenfor flyktningleirene.”*²⁰⁹

Fædrelandsvennen ønsket at det var mange som tok del i en slik jobb og trakk Israels innsats fram som et eksempel til etterfølgelse:

*”Selvfølgelig har også Israel forpliktelser. Men ikke ensidige. Det er en kjensgjerning at Israel i løpet av det siste året har gjort en betydelig innsats for å gi de flyktingene landet overtok etter seksdagerskrigen, et nytt livsgrunnlag.”*²¹⁰

Under Libanon-krigen er budskapet følgende:

*”(...)ingen undersøkelseskomisjon kan gi livet tilbake til de mange som har forblødd. Det ansvaret kan ikke Israel løpe fra. (...)Før eller siden må Israel bidra til å løse palestinerne problemer. Det bør skje med fredelige midler.”*²¹¹

Vi ser at det var araberlandene som ble gitt ansvaret for de palestinske flyktingene, under Oktoberkrigen i 1973. Israel ble trukket fram som et godt eksempel på hvordan man skulle behandle palestinerne. Under Libanon-krigen i 1982, kommer det et helt annet bilde fram. Israelerne blir beskrevet som ansvarsløse og avvikende, når det gjelder den palestinske sivilbefolkningen og deres problemer.

3.9.3 Hjelpen kommer! Men til hvem?

Det andre virkemiddelet jeg ønsker å ta i bruk, er aspektet med hjelp. Ved å se på hvem hjelpen ble rettet mot, er det kanskje mulig å si noe om hvilke parter i konflikten avisene holdt med. Under Oktoberkrigen i 1973, kunne man finne følgende annonse i *Fædrelandsvennen*:

”Etter oppfordring fra en lang rekke norske medborgere setter aksjonen ”La Israel Leve” i disse dager i gang en landsomfattende innsamling til hjelp for krigens ofre i Israel.

²⁰⁹ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 23.10.73: ”Den usikre fred”

²¹⁰ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 23.10.73: ”Den usikre fred”

²¹¹ *Fædrelandsvennens* lederartikkel 25.06.82: ”En dyr seier”

-et folk som mistet 6 millioner i nazistenes gasskamre og konsentrasjonsleirer.

-et folk som har vært nødt til å føre en daglig kamp siden FN for 25 år siden la grunnlaget for staten Israel.

-et folk som gjennom hardt arbeid har skapt fruktbar jord av karrig ørken og industri av primitivt håndverk.

-et folk som utgjør demokratiets utpost i en verden av diktaturer.

Vi oppfordrer alle venner av Israel til å være med i et norsk håndslag til det israelske folk.”²¹²

I oktober 1973, var hjelpen rettet mot Israel. Slike annonser var ikke mulige å spore, under Libanon-krigen. I Libanon 1982, kom det x antall annonser og oppfordringer om hjelp til sivilbefolkningen og palestinerne. Til og med PLO-soldatene fikk spesiell medisinsk behandling i Norge! En leser som var imot PLO, synes i dette tilfellet at barmhjertigheten måtte overgå hatet og uenighetene:

”Det er ikke nødvendig med så mange dikkedarer om å ta nødstedte palestinere til Norge. De få vi kan ta og er bedt om å ta, bør vi ta imot. Først og fremst kvinner og barn, men også hardt sårede PLO-soldater eller terrorister. Der er noe som er hevet over politikk, det er barmhjertighet. Dette tror jeg alle venner både av palestinere og israelere mener.”²¹³

3.9.4 Dagen og Vårt Land

Som nevnt i innledningskapittelet, var avisene *Dagen* og *Vårt Land* sterkt pro-israelske. Av og til ble disse avisene sitert i både *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Ved å se på hvordan *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* refererte til og omtalte *Dagen* og *Vårt Land*, vil dette være en indirekte indikasjon på de sørlandske avisenes holdninger til Israel. Under Oktoberkrigen siteres *Dagen* i *Fædrelandsvennen*, under ”klipp og kommentar”:

”Det kristelige dagbladet "Dagen" i Bergen vurderer situasjonen i Midt-Østen på denne måte: No står harde og vanskelege tingingar på saklista. Dersom det lukkast å halde oppe våpenstilstandet. Mykje tyder på at den parten som byrja denne siste krigen i Midt-Austen, Egypt og Syria, no er så hardt

²¹² *Fædrelandsvennens* artikkel 27.10.73: ”Norsk storaksjon til beste for krigens ofre i Israel”

²¹³ *Fædrelandsvennens* leserbrev 14.09.82: ”Flaut og unødvendig”, av Sverre Kirsebom

*trengde at hjelp frå det mektige Sovjet - militært - var det einaste som ville nytta. Hadde den planen vorte røyndom, ville verdi ikkje berre ha vore på randi av katastrof. Men inne i katastrofa. ”*²¹⁴

Under Libanon-krigen finner vi følgende referanse til *Dagen*, i samme avis:

*”Avisen Dagens holdning til konflikten i Midt-Østen har resultert i at avishuset er blitt tilgriset med rød mønjemaling og PLO-slagord. Redaktør Arthur Berg har mottatt en rekke brev og telefoner med et klart anti-semittisk, og noen av henvendelsene har også hatt et truende innhold. I et tilfelle ble han fortalt at Vår Herre ville kaste akse i øynene hans. ”*²¹⁵

Vi ser at under Oktoberkrigen, blir *Dagen* sitert seriøst. Det kom ingen negativ informasjon om *Dagen*, under Oktoberkrigen. Under Libanon-krigen er det helt andre nyheter som kommer fram om samme avis.

Beveger vi oss til siteringen av *Vårt Land*, kommer vi til kontroversen rundt det nevnte ”PLO-reiret” hos de norske FN-styrkene. *Fædrelandsvennen* nevner informasjonen som ble presentert i *Vårt Land*:

”En avtale mellom de norske FN-styrkene og PLO i Libanon har gitt den palestinske geriljaen rett til å bære våpen i UNIFILs område, meldte Vårt Land torsdag. Eitan Margalit ved den israelske ambassaden i Norge sier til avisen at avtalen ble funnet av den israelske hær under invasjonen i Libanon. ”

Men disse påstandene blir kjapt motbevist, som en indikasjon på at *Vårt Land* taler usant:

*Byråsjef Erik Senstad i Forsvarsdepartementet sier til NTB at den lokale avtalen mellom de norske styrkene og en PLO-gruppe som holdt til i området, er resultat av en sentral avtale mellom FNs administrasjon og PLOs ledelse i 1978. Avtalen var ingen hemmelighet. Dokumentet var offentlig. Israel har i alle år visst om den, sier Senstad”.*²¹⁶

²¹⁴ *Fædrelandsvennens* artikkel 30.10.73: ”Midt-Østen, klipp og kommentar”

²¹⁵ *Fædrelandsvennens* artikkel 25.06.82: ”Dagen tilgriset”

²¹⁶ *Fædrelandsvennens* artikkel 09.07.82: ”PLO-avtale var gammelt nytt”, hentet fra NTB

3.9.5 Journalisten og valg av hendelser

Under Oktoberkrigen hadde *Fædrelandsvennen* en artikkel som omhandlet helter i krig. To israelere ble presentert, nemlig en lege og en kaptein. Deres innsats i krigen mot araberne hadde gitt dem heltestatus. Denne artikkelen ville vært grei i seg selv, hadde det ikke vært for en ting. Ingen arabiske helter ble nevnt. I 1973 virket det som om det bare vare israelere som kunne være helter:

*”Et navn nevnes spesielt, nemlig kaptein Yaacov som holdt en liten base i den ødelagte ørkenbyen Kantara. Sammen med sine menn stoppet han to armerte egyptiske brigader i 24 timer. Han fikk ordre om å trekke seg tilbake og greide å komme seg ut av basen med sine sårede. Underveis ble han selv såret. Men alle ble reddet. Yaacov vil få sitt navn på heltelisten så snart krigen er over.”*²¹⁷

Under Oktoberkrigen presenterte *Fædrelandsvennen* israelske helter, uten å presentere arabiske helter. Under Libanon-krigen presenterte samme avis et intervju med en jødisk dame som var negativ overfor Begin, uten å presentere palestinere eller arabere som var imot PLO, eller Arafat:

”Hun nøler ikke med å legge skylden på israel for alle ødeleggelsene. Dette er stedet der skal bes. Hvorfor ødelegger de det? Jeg vet ikke, sier hun sint.”

*”På spørsmål om hun drømmer om et liv i Israel, rister hun på hodet. Nei, nei. Hvorfor skulle jeg gå i kibbutz? Hva har jeg noensinne fått av Begin?”*²¹⁸

En israelsk lege ved navn Jacob Baniel hevdet at han hadde funnet flere israelske soldater som hadde blitt mishandlet av PLO. Samtidig avviste han påstander om at den palestinske sivilbefolkningen og krigsfanger var blitt utsatt for overgrep fra israelsk side. *Fædrelandsvennen* skriver:

*”På spørsmål om han ville kommentere de norske helsearbeiderne Øivind Møller og Steinar Berges rapport om israelske overgrep i en fangeleir, svarte dr. Baniel: Jeg kan ikke benekte ting som jeg selv ikke har sett, men slike handlinger ville stride sterkt mot den israelske moral.”*²¹⁹

Her ser vi hvordan journalistene stiller kritiske spørsmål til intervjuobjektet. I dette eksempelet var det en jødisk lege som omtalte PLO negativt. Journalistene svarte med å trekke fram den andre siden av saken, for å nyansere bildet. Da forventer vi automatisk at hvis en person er imot Israel, vil journalistene stille spørsmål som søker å forsvare Israel, ved å peke på handlinger utført av PLO. Men

²¹⁷ *Fædrelandsvennens* artikkel 10.10.73: ”Tid for helter”

²¹⁸ *Fædrelandsvennens* artikkel 13.08.82: ”Alltid bomber de”

²¹⁹ *Fædrelandsvennens* artikkel 20.07.82: ”PLO mishandlet fanger”, hentet fra Oslo NTB

slik var det ikke. Norske helsearbeidere, som ble intervjuet etter hjemkomsten fra Libanon, ble stilt konfronterende spørsmål om deres opplevelser i Libanon. Det var likevel en viktig forskjell. Avisene var raske med å presentere hendelser som støttet helsearbeidernes forklaringer, sett og opplevd av andre vitner som hadde vært i Libanon. Slik forsterket avisenes reportasjer helsearbeidernes påstander, mens de som støttet Israel fikk mer aggressive spørsmålstyper, som lederen av "Israels venner" i Arendal:

- *Så "Israels venner" har stor forståelse for invasjonen i Sør-Libanon?*
- *Regner du med økt interesse for "Israels venner" etter aksjonen mot palestinske soldater og flyktningleire i Sør-Libanon, Haugstvedt?*
- *Kommer "Israels venner" til å påpeke at denne gang har Israel gått for langt?*
- *Setter ikke Israel verdensfreden i fare ved en slik aksjon?*
- *Skal det som skjedde for 40 år siden fortsatt være et forsvar for Israels politikk i Midtøsten?* ²²⁰

Bildene

Under Oktoberkrigen presenterte *Fædrelandsvennen* et bilde av en syrisk soldat, som var blitt tatt til fange av israelere. Dette bildet fikk ingen videre kommentar. ²²¹ Da Syria ved en senere anledning hadde tatt 27 israelske soldater til fange, ble ikke dette mottatt på samme måte. ²²² Reporteren mente at fangene hadde blitt offer for syrisk TV-propaganda og at hele forestillingen var usmakelig, forendrende og motbydelig.

Riktignok var det en tidligere hendelse som viste israelske soldater som var fanget, med hendene på ryggen og uten sko. ²²³ Denne ble heller ikke kommentert, men hvis avisen ikke hadde vært imot araberne og for Israel under Oktoberkrigen, hadde ikke det siste bildet fått en slik kraftig kommentar.

Under Oktoberkrigen kom det også et bilde i *Fædrelandsvennen* av daværende statsminister i Israel, Golda Meir. Hun ble avbildet ved sengekanten til en israelsk soldat. Bildet illustrerte en moderlig og kjærlig Meir, som tok vare på sine soldater. ²²⁴

²²⁰ *Fædrelandsvennens* artikkel 07.06.82: "Overreaksjon, men tar ikke avstand. Formannen i "Israels venner" legger skylden på PLO"

²²¹ *Fædrelandsvennens* bilde 10.10.73: "Syrisk soldat tatt til fange av israelere"

²²² *Fædrelandsvennens* bilde og artikkel 16.10.73: "Syrisk propagandatriumf"

²²³ *Fædrelandsvennens* bilde

²²⁴ *Fædrelandsvennens* bilde 18.10.73: "Golda Meir ved sengen til såret israelsk soldat"

Under Libanon-krigen hadde *Fædrelandsvennen* et ganske likt bilde. Denne gangen var det PLO-lederen Yasir Arafat som var blitt avbildet i nøyaktig samme positur. Arafat besøkte sine skadde PLO-soldater.²²⁵

3.9.6 Statistikk over artikler og bilder

Det var 66 artikler i *Agderposten* og 156 artikler i *Fædrelandsvennen*, som omhandlet Oktoberkrigen, i perioden 8.-31. oktober.

Det var 26 bilder i *Agderposten* og 64 bilder i *Fædrelandsvennen*, som omhandlet Oktoberkrigen, i perioden 8.-31. oktober.

Det var 236 artikler i *Agderposten* og 371 artikler i *Fædrelandsvennen*, som omhandlet Libanon-krigen, i perioden juni-september 1982.

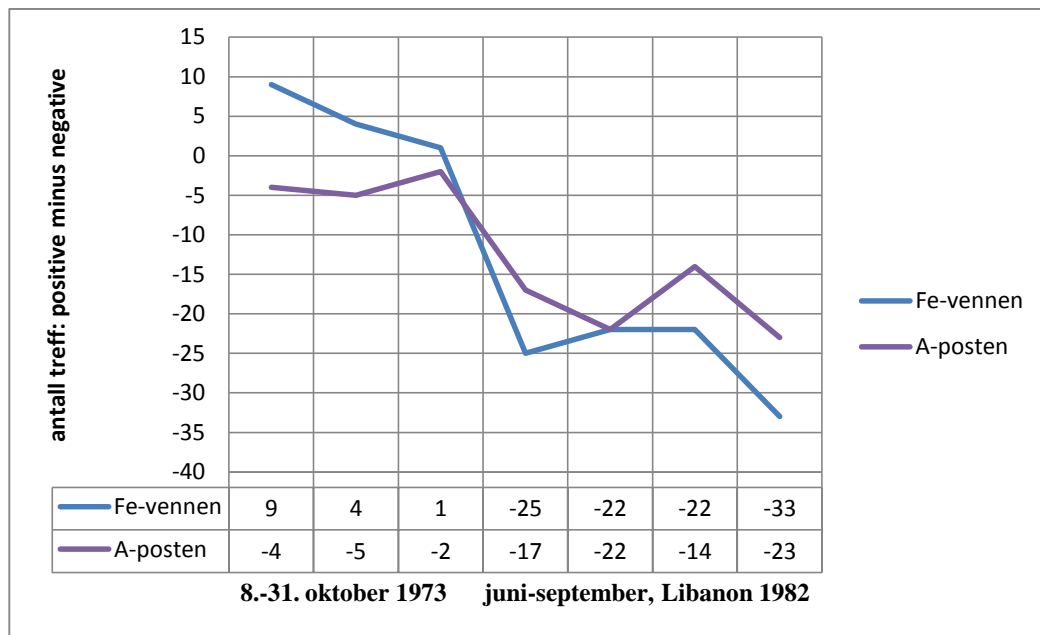
Det var 84 bilder i *Agderposten* og 169 bilder i *Fædrelandsvennen*, som omhandlet Libanon-krigen, i perioden juni-september 1982.

Denne statistikken omhandler ikke lederartikler og leserbrev, men allmenn journalistikk. Ettersom 80-90 % av artiklene og bildene var hentet fra eksterne telegrambyråer, er statistikken et uttrykk for den nasjonale og internasjonale opinionen, men *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* valgte å presentere informasjonen, noe som gjør at avisene er enige i det som har blitt tatt med.

Her ser vi resultatet etter statistikkanalysen for *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Linjediagrammene viser fremstillingen av ulike aktører fra 8.-31. oktober, 1973 og 6. juni-30. september, 1982. De tre første tallstatistikkene omhandler Oktoberkrigen, de fire siste tallstatistikkene omhandler Libanon-krigen. Oktoberkrigen ble delt inn uker, i intervallene 8.-15., 16.-23. og 24.-31. oktober. Libanon-krigen ble delt inn i måneder, i intervallene juni, juli, august og september.

²²⁵ *Fædrelandsvennens* bilde 02.07.82: "(...)Yasir Arafat har tatt seg tid til å besøke noen av dem som er såret(...)"

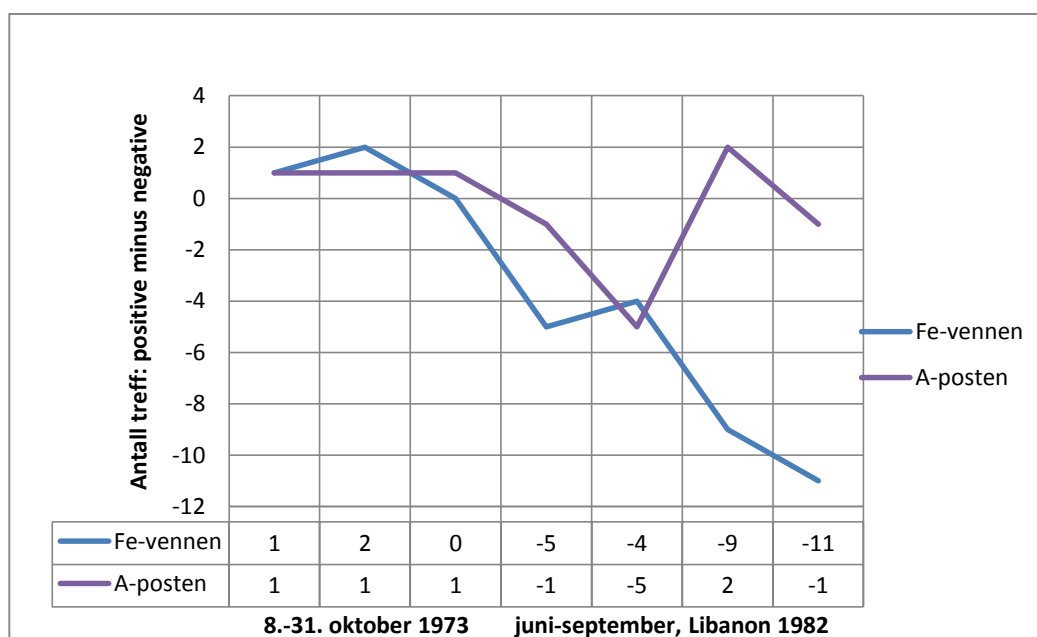
Journalistikkanalyse av Israel

Illustrasjonen viser at presentasjonen av Israel i den allmenne journalistikken forverres gjennom Oktoberkrigen og Libanon-krigen. Det største fallet forekommer i *Fædrelandsvennen*. *Agderposten* begynner med en verre fremstilling av Israel, enn *Fædrelandsvennen*, men dette stabiliserer seg utover i konfliktene.

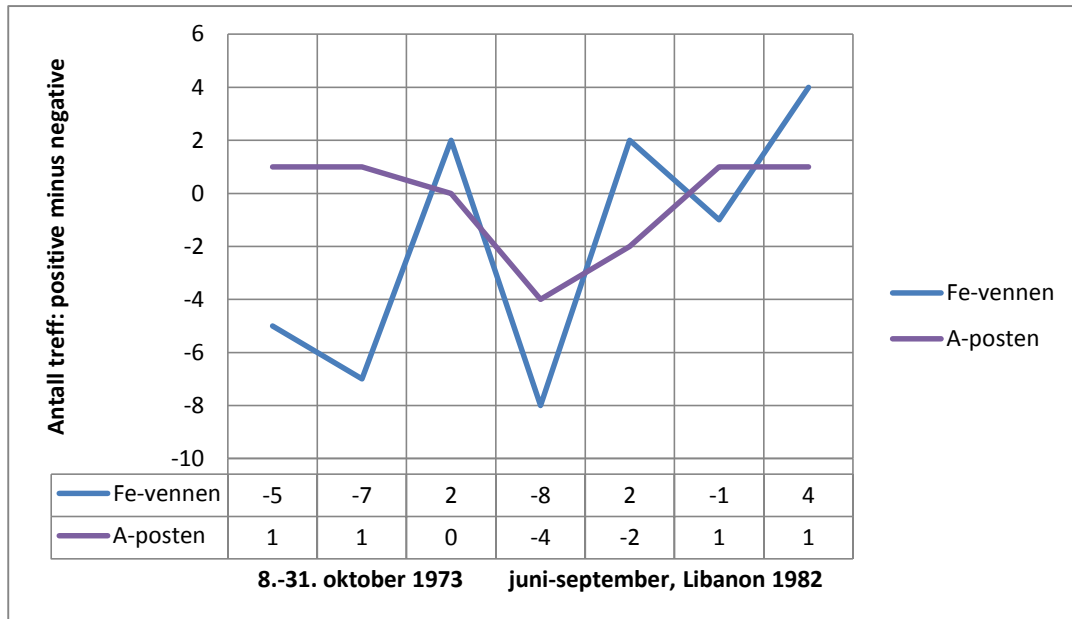
På to punkter, krysser grafene *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* hverandre. Det første krysningpunktet forekommer i overgangen mellom de to krigene. Det andre krysningpunktet finner sted i juli, før begge grafene fortsetter å synke etter massakrene som foregikk i flyktningleirene Sabra og Shatila, i september. Statistikken i diagrammene ble utformet ved at en aktørs positive treff ble satt i sammenheng med aktørens negative treff. Eksempelvis vil det si at hvis araberlandene hadde 10 positive og 15 negative treff i intervallet 8.-15. oktober, ville grafen startet på minus 5. Hadde araberlandene hatt 15 positive og 10 negative treff, ville grafen startet på 5.

Bildeanalyse av Israel

Her ser vi resultatet etter bildeanalysen. Samme resultat viser seg gjeldende her. *Fædrelandsvennen* opplever det største fallet, mens *Agderposten* har en mer balansert fremstilling gjennom begge konfliktperiodene. Under Oktoberkrigen er fremstillingen forholdsvis lik i begge avisene, men ved inngangen til Libanon-krigen, skjer det merkbare forandringer. *Agderposten* opplever en kraftig stigningskurve i perioden juli-august, mest sannsynlig på grunn av nyheter om PLOs evakuering fra Libanon. Begge grafene synker etter massakren i flyktningleirene Sabra og Shatila.

Journalistikkanalyse av Israels motstandere: Araberlandene og PLO

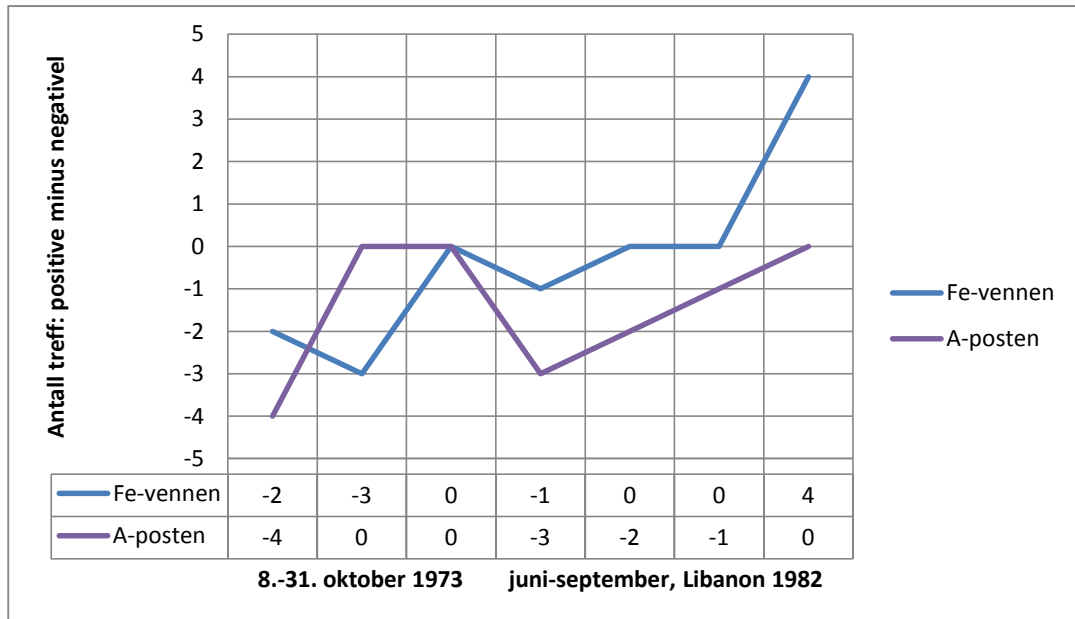

Dette diagrammet viser fremstillingen av Israels motstandere. Under Oktoberkrigen i 1973, var det araberlandene Israel kjempet mot. Under Libanon-krigen i 1982, var Israels nye fiende PLO.

Årsaken til at grafene viser et kraftig fall i overgangen mellom Oktoberkrigen og Libanon-krigen, er fordi det er to forskjellige aktører som blir beskrevet i de respektive konfliktene. Dessuten opereres det med helt andre tall under Libanon-krigen, ettersom konflikten var mye bedre dekket enn Oktoberkrigen.

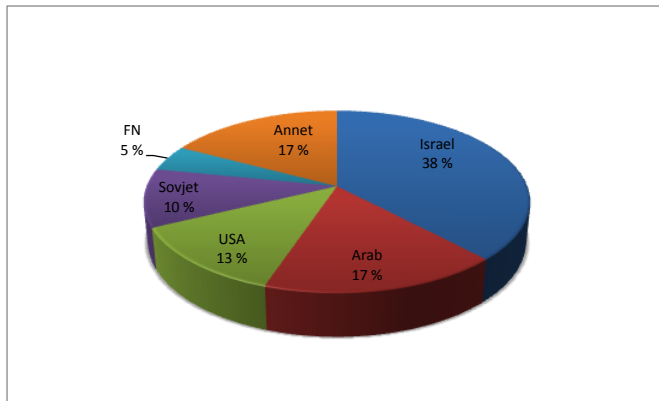
Den generelle tendensen for både *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* er at PLO fikk en bedre fremstilling utover i konflikten. Begge grafene viser en jevn stigning, etter det "falske fallet" i overgangen mellom de to krigene. Det er likevel verdt å merke seg at selv om utviklingen for PLO var av det positive slaget, er det fortsatt ingen nevneverdig støtte å spore for organisasjonen. Det er så vidt omtalen gjennom artiklene kommer over nullpunktet. Vi ser at massakrene i flyktningleirene i september, ikke hadde noen negativ innvirkning på fremstillingen av PLO.

Bildeanalyse av Israels motstandere: Araberlandene og PLO

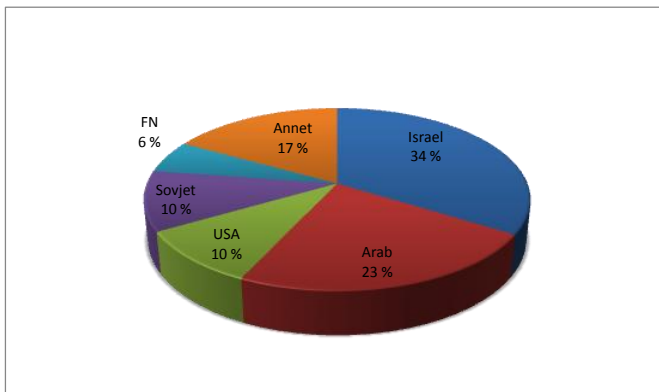

Vi ser klart at Israels motstandere fikk en bedre fremstilling i *Fædrelandsvennen*, enn i *Agderposten*, også når det kom til bildene. Under Oktoberkrigen landet avisene på samme punkt. Under Libanonkrigen fikk PLO en kraftig positiv vekst mellom august og september, mens organisasjonen hadde en mer sakt og sikker økning i *Agderposten*.

Omtalen i *Agderposten* gjennom artikler, i oktober 1973

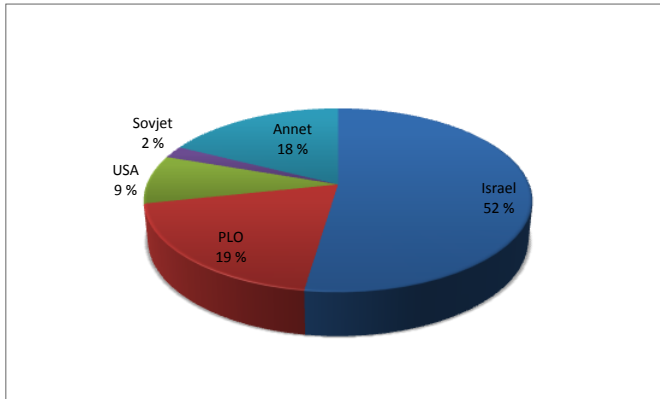

Omtalen i *Fædrelandsvennen* gjennom artikler, i oktober 1973

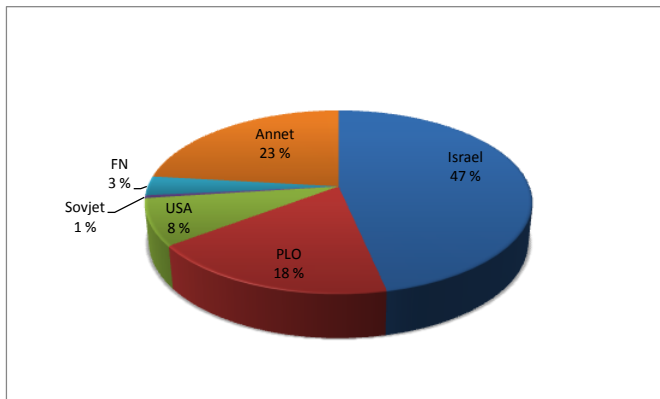

Vi ser at fokuset på de ulike aktørene er tilnærmet identisk i *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*, når det gjelder artiklene. Begge avisene valgte å rette størst fokus mot Israel. Deretter fulgte araberlandene, stormaktene USA og Sovjet og organisasjonen FN.

Omtalen i *Agderposten* gjennom artikler, under Libanon-krigen i 1982

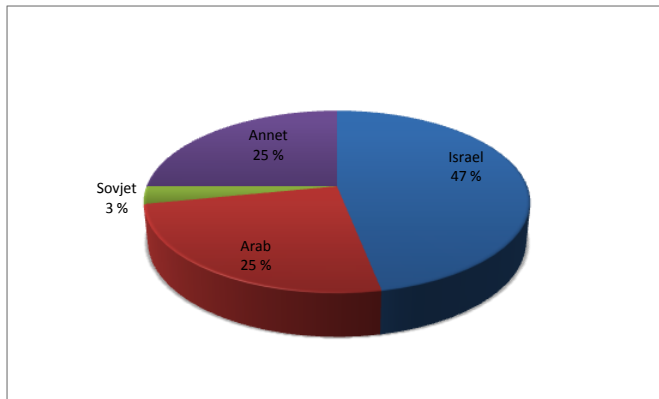

Omtalen i *Fædrelandsvennen* gjennom artikler, under Libanon-krigen i 1982

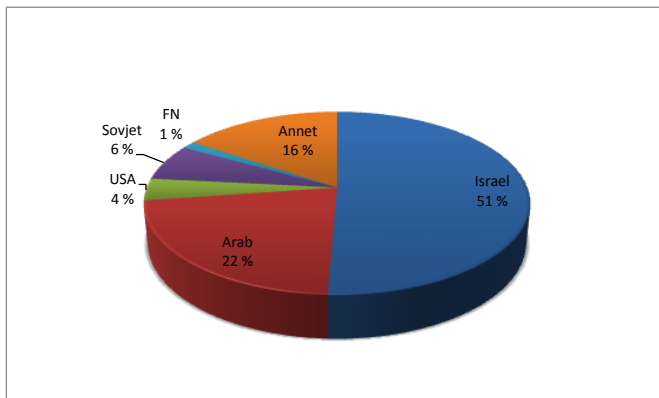

Interessant nok fikk Israel større oppmerksomhet i artiklene under Libanon-krigen, enn tilfelle var under Oktoberkrigen. Dette står i kontrast til bildeanalysen, hvor fokuset på Israel var dalende fra Oktoberkrigen til Libanon-krigen. En av årsakene til større fokus på Israel i artiklene under Libanon-krigen, er at avisene ikke fokuserte på Sovjets rolle i konflikten like sterkt som under Oktoberkrigen.

Omtalen i *Agderposten* gjennom bilder, i oktober 1973

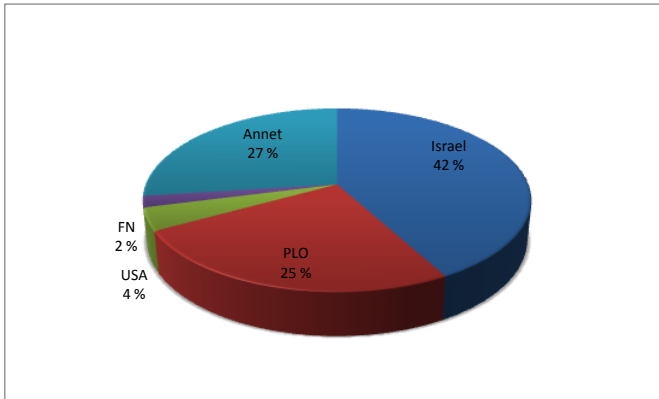

Omtalen i *Fædrelandsvennen* gjennom bilder, i oktober 1973

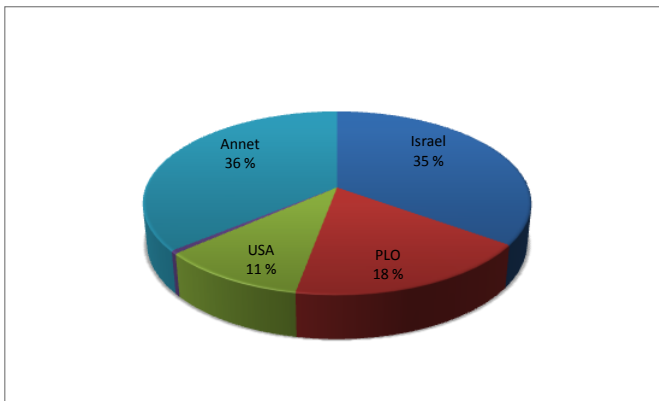

Bildeanalysen avslører ingen store forskjeller, fra artikkelanalysen. Fokuset på Israel var fortsatt størst, i begge avisene. *Fædrelandsvennen* presenterte litt flere aktører, enn *Agderposten*. *Agderposten* hadde et litt større fokus på andre elementer ved krigen, som kom fram i kategorien ”annet”. Likevel fikk Israel nesten halvparten av omtalen.

Omtalen i *Agderposten* gjennom bilder, under Libanon-krigen i 1982

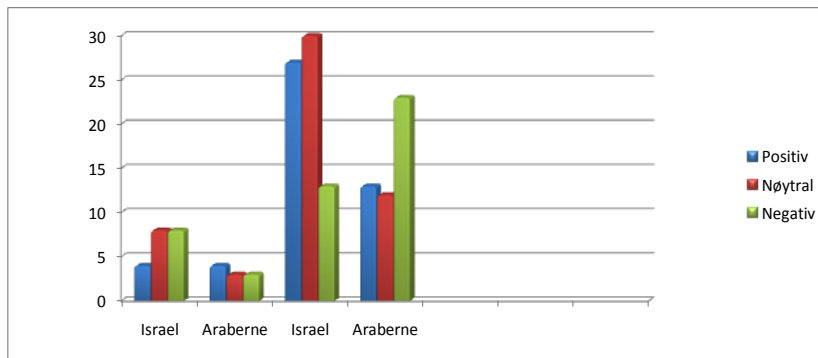
Omtalen i *Fædrelandsvennen* gjennom bilder, under Libanon-krigen i 1982

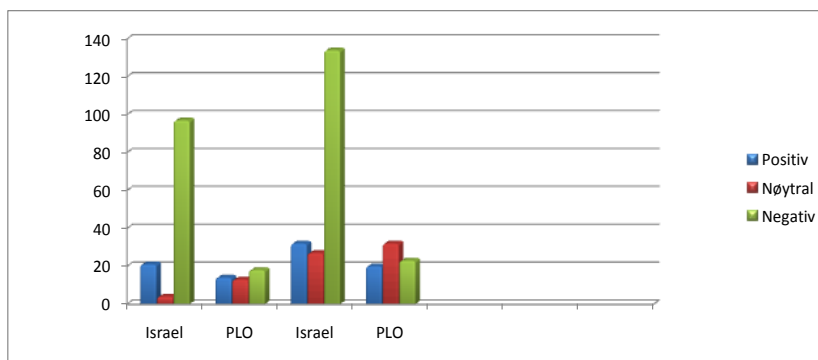
Når det gjelder bildeanalysen under Libanon-krigen, sammenlignet med bildeanalysen under Oktoberkrigen, ser vi at Israel fikk mindre oppmerksomhet enn tidligere. Det er kategorien ”annet” som har vokst kraftig, fra Oktoberkrigen. Libanon-krigens varighet på tre måneder gjorde at reporterne valgte å rette fokus mot andre forhold, som ikke hadde en direkte relevans til krigføringen mellom de

ulike partene. Oktoberkrigen varte i 3 intensive uker, noe som gjorde at kuriositeter fikk en mindre plass. Prosentmessig fikk araberlandene og PLO samme dekningsgrad i de to avisene, men relativt var det større fokus på PLO, ettersom fokuset på Israel hadde gått kraftig tilbake.

Journalistikkanalyse for Agderposten og Fædrelandsvennen, under Oktoberkrigen

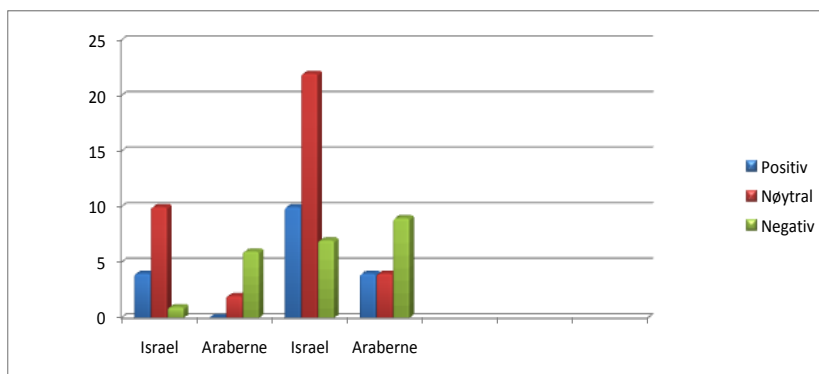
Journalistikkanalyse for Agderposten og Fædrelandsvennen, under Libanon-krigen

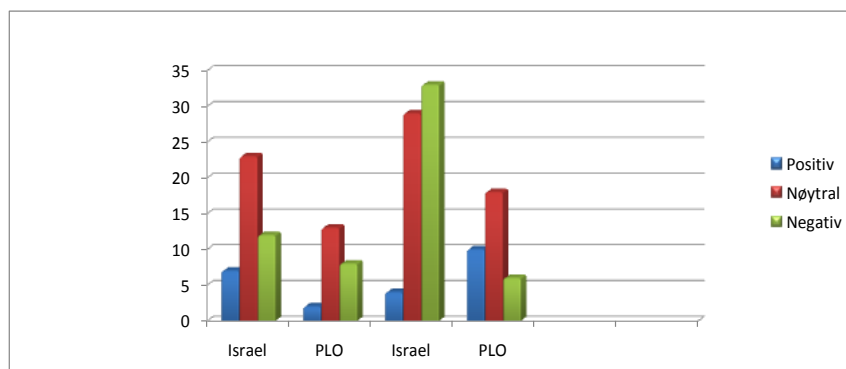
I linjediagrammene representerer de to første ”avdelingene” *Agderposten*, mens de to siste er forbeholdt *Fædrelandsvennen*. Journalistikkanalysen viser at *Agderposten* var negativ til Israel og forholdsvis nøytral overfor araberlandene, under Oktoberkrigen. *Fædrelandsvennen* var positiv til Israel og negativ til araberlandene, i samme periode. Forflutter vi oss til Libanon-krigen, ser vi at

Agderposten er negativ til Israel, mens PLO får en mer nøytral fremstilling. *Fædrelandsvennen*s fremstilling av Israel er nå ekstremt negativ. PLO blir fremstilt forholdsvis nøytralt.

Bildeanalyse for Agderposten og *Fædrelandsvennen*, under Oktoberkrigen

Bildeanalyse for Agderposten og *Fædrelandsvennen*, under Libanon-krigen

Bildeanalysen viser at Israel fikk en mer positiv fremstilling under Oktoberkrigen, sammenlignet med araberlandene. Dette gjaldt både hos *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Israel fikk både flere positive og negative treff i *Fædrelandsvennen*, enn i *Agderposten*, slik at fremstillingen av Israel innbyrdes i avisene, var relativt lik. Fremstillingen av araberlandene var mye jevnere i *Fædrelandsvennen*, sammenlignet med *Agderposten*. I *Agderposten* fikk ikke araberlandene noen positive treff.

Araberlandene fikk faktisk like mange positive treff i *Fædrelandsvennen*, som Israel fikk i *Agderposten*, men på grunn av flere negative treff, ble det ingen positiv fremstilling totalt sett.

Både Israel og PLO fikk en negativ fremstilling i *Agderposten*, når det gjaldt bildeanalysen under Libanon-krigen. Israel fikk en veldig negativ fremstilling i *Fædrelandsvennen*, mens PLO faktisk fikk en positiv fremstilling, totalt sett.

Sammenligner vi bildeanalysen for *Agderposten* under Oktoberkrigen, med bildeanalysen for samme avis under Libanon-krigen, ser vi en merkbar forskjell. Under Oktoberkrigen hadde Israel flere positive enn negative treff. Araberlandene hadde ingen positive treff, og en høy søyle med negative treff. Under Libanon-krigen, overtok PLO araberlandenes rolle. Fremstillingen av PLO var bedre enn fremstillingen av araberlandene når det gjaldt bildeanalysen, men PLO ble fortsatt fremstilt negativt i *Agderposten*. Den største forskjellen er fremstillingen av Israel. Vi ser av tabellen at Israel fikk flere negative treff enn positive, under Libanon-krigen.

Sammenligner vi bildeanalysen for *Fædrelandsvennen* under Oktoberkrigen, med bildeanalysen for samme avis under Libanon-krigen, ser vi også en viss forskjell. Under Oktoberkrigen, hadde Israel flere positive enn negative treff. Araberlandene hadde noen positive treff, men fremstillingen var fortsatt negativ, sett under ett. Under Libanon-krigen, overtok PLO araberlandenes rolle. Fremstillingen av PLO var bedre enn fremstillingen av araberlandene, når det gjaldt bildeanalysen.

4 Avslutning

4.1 Sammenfatning: Oktoberkrigen, 1973

Både *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* var raskt ute med å fordømme Oktoberkrigen i 1973. Begge avisene ønsket å få fram at Israel ikke hadde noe å vinne på å starte en ny krig, skylden for at krigen fant sted ble derfor lagt på araberne. Oktoberkrigens spesielle natur og politiske klima, gjorde at fokuset ble raskt rettet mot de daværende supermaktene, USA og Sovjet. *Agderposten* gikk langt i å kritisere begge stormaktene, hvor kritikken også smittet over på FN.

Fædrelandsvennen var mer forsiktig på dette området. *Fædrelandsvennen* rettet fokuset mot araberlandene. Avisen kritiserte de sosiale og menneskelige forholdene i den arabiske verden. Fattigdommen, som menneskene opplevde her, var med på å øke hatet overfor Israel. *Agderposten*

omtalte araberne som et folk "*flasket opp med jødehat*". *Fædrelandsvennen* var nesten på samme spor i det avisen mente at de såkalte "palestina-araberne" *levde under forhold som avlet hat og pustet stadig vekk til "hatets flamme"*.

I siste fase av krigen, skjedde det nærmest et rolleskifte mellom *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. *Agderposten* overtok *Fædrelandsvennens* rolle når det gjaldt kritikk av araberlandene og den arabiske befolkningen, mens *Fædrelandsvennen* økte sitt fokus mot stormaktene og FN, men denne gang med en mye krassere tone.

Ingen av avisene var negative overfor Israel, og heller ikke positive overfor araberne. Kritikken mot araberstatene kom samtidig med forsvaret av Israel. Verken *Agderposten*, eller *Fædrelandsvennen* hadde noe direkte positivt å si om USA, Sovjet, eller FN. Stormaktene ble nevnt i samme pennestrøk. Når USA ble kritisert, skjedde dette sammen med Sovjet og enkelte ganger med FN, som en handlingslammet tredjepart.

Libanon-krigen, 1982

Redaktørene i de to største avisene på Agder, mente at Israel var blitt det nye Hitler-Tyskland, gjennom sin framferd i Libanon. *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* så ikke på Israel som et offer for antisemittisme.

Redaktørene påpekte det norske folks tradisjonelle forbindelse med Israel. USA og det gamle Kanaan ble beskrevet som nordmenns sekundære hjemland. Det ble også nevnt at 2/3 av Stortinget tilhørte foreningen "Israels venner". Da formannen i Stortingets utenrikskomite, Kåre Kristiansen holdt appell i Sarons Dal, ble han refset for sin opptreden. Redaktørene refererte til Bibelen på en måte som satte Israel i et dårlig lys. Det ble sagt at regjeringen i Israel levde under det gammeltestamentlige påbud "Øye for øye, tann for tann".

Redaktørene var imot PLO og så ikke på organisasjonen som en legitim forkjemper for palestinernes rettigheter. Palestinerne selv derimot, var redaktørene svært positive til og uttrykket ønske om hjelp til ofrene og stans av krigshandlingene.

Det kom klart fram, på et tidlig stadium, hva avisene mente om Israels aksjoner i Libanon. Avisene var opptatte av Israels rykte og omdømme, som de mente var i ferd med å få seg en alvorlig knekk. Både *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* var godt orienterte omkring Israels status hos det norske folk, fram til Libanon-krigen. Ved hele tiden å spille på aspekter som ”sympati”, ”venner”, ”vennlighetsinnet”, virket det som om avisene tok i bruk ett av pressens maktmidler, nemlig å påvirke det norske folks holdninger til Palestina-spørsmålet:

- *”Men for hver bombe som slippes over Beirut, taper Israel mer sympati ute i verden enn de tjener i Libanon. Og uten sympati utenfor sine egne grenser er Israel fortapt”.*
- *”Det er også all grunn til å tro at det vil røyne på det norske folks tradisjonell vennlighetsinnet over Israel hvis landet skal fortsette å bryte våpenhvilen”.*
- *”Det vil minke på Israels venner både i Norge og i Vesten forøvrig, hvis beretninger om dette skal bli det inntrykk vi sitter igjen med etter krigen”.*
- *”I så fall er det fare for at landet knapt noen gang ville klare å gjenvinne den goodwill de har hatt fram til denne krigen, vil Israel neppe igjen øke tallet på sine venner”.*
- *”Hvis disse beretningene er i samsvar med virkeligheten, vil hele det norske folks holdning til den israelske nasjon undergå justering, for å si det diplomatisk”.*

Egdene ”tar ordet”

Leserne var mye mer nyanserte i sitt syn på konflikten, enn redaktørene. Den tematiske inndelingen viste at nesten hver kategori ble diskutert. Her kom det fram ulike synspunkter. Emnene innenfor kategoriene var forholdsvis balanserte, med like mange positive som negative omtaler.

Likevel var det to avgrensninger som skilte seg ut. Dette var ”det religiøse aspektet” og ”Israel: Mellom media og opinionen”. Disse kategoriene viste en veldig skjev fordeling. Under tittelen ”det religiøse aspektet”, haglet det beskyldninger mot Israel. Leserne mente at Jesu budskap og kristne verdier ikke samstemte med Israels framferd i Libanon. Det overveldende flertallet leserbrev gikk imot Israel på dette punktet. ”Israel: Mellom media og opinionen”, var den rake motsetningen. Her søkte leserne å forsvare Israel, ved å peke på dårlig fremstilling i media, hvor både NRK og *Agderposten*

fikk kritikk. Det var så å si ingen lesere som mente at pressedekningen fra Libanon var god og balansert.

Det største skillet mellom leserne og redaktørene kom omkring stormaktsperspektivet. Her var leserne totalt uinteresserte. For leserne var den historiske bakgrunnen rundt konflikten interessant, noe redaktørene ikke mente var viktig.

Den største likheten mellom leserne og redaktørene viste seg i synet på den palestinske sivilbefolkningen. Det hersket ingen tvil om palestinerne var det største offeret for krigføringene.

Statistikken

Israel

Når det gjaldt journalistikkanalysen, viste linjediagrammene en negativ utvikling i synet på Israel fra Oktoberkrigen og gjennom Libanon-krigen. Dette gjaldt begge avisene.

Bildeanalysen var av en annerledes karakter. *Fædrelandsvennen* hadde et kraftig fall, mens *Agderposten* forholdt seg nærmest uendret i synet på Israel, i 1973, sammenlignet med 1982.

Israels motstandere

Det samme gjaldt journalistikkanalysen av Israels motstandere, for *Agderpostens* del. Holdningen var så å si uendret. *Fædrelandsvennen* viste en positiv utvikling for Israels motstandere.

Bildeanalysen avslørte det samme. *Agderposten* hadde nok en gang en uendret fremstilling av Israels motstandere, mens *Fædrelandsvennen* hadde en kraftig positiv utvikling.

Linjediagrammene viste at *Fædrelandsvennen* var den mest ”ekstreme” i synet på Israel. Fra å ha en positiv fremstilling av Israel og negativ fremstilling av Israels motstandere i 1973, gikk avisen over til å være veldig negativ overfor Israel, og positiv til Israels motstandere, i 1982.

Agderposten hadde en mye mer balansert fremstilling. Utviklingen var ikke like klar i *Agderposten* som i *Fædrelandsvennen*.

Sektordiagrammene viste at fokuset på Israel var relativt likt i begge avisene. Dette gjaldt både journalistikkanalysen og bildeanalysen, under Oktoberkrigen og Libanon-krigen. Det mest interessante funnet her var at fokuset på Israel var større i begge avisene under Libanon-krigen, når det gjaldt journalistikkanalysen.

Interessant nok ble fokuset på Israel mindre, i begge avisene under Libanon-krigen, når det gjaldt bildeanalysen.

Søylediagrammene bekreftet *Fædrelandsvennens* ”ekstreme” linje i forhold til *Agderposten*. Under Oktoberkrigen var *Agderposten* interessant nok negativ til Israel og nøytral overfor araberne, i journalistikkanalysen. *Fædrelandsvennen* var veldig positiv overfor Israel og negativ overfor araberne. Under Libanon-krigen var *Agderposten* fortsatt negativ til Israel og nøytral overfor Israels motstandere, denne gangen PLO. *Fædrelandsvennen* var også nøytral overfor PLO, men kraftig imot Israel.

Bildene viste at *Fædrelandsvennen* hadde samme syn på Israel og araberne under Oktoberkrigen, som avisen hadde i journalistikkanalysen. *Agderposten* derimot, hadde et mere ”normalt” syn når det gjaldt bildene, hvor Israel ble presentert positivt, mens araberne ble presentert negativt. Libanon-krigen viste en normal utvikling for *Agderposten* med negativ omtale av Israel og PLO. *Fædrelandsvennen* hadde et negativt syn på Israel og positivt på PLO.

4.2 Konklusjon

Lederartiklene

Oktoberkrigen begynte med at redaktørene i *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* forsvarte Israel. Men fokuset ble fort rettet mot stormaktene USA og Sovjet, slik at kampen mellom Israel og araberstatene havnet i skyggen av stormaktenes rolle. Redaktørene hadde et ønske om fred, noe verken stormaktene, eller Israel og araberstatene klarte å innfri. Mens skylden for det meste ble overført på araberlandene, ble Israel tatt i forsvar. Under Libanon-krigen fordømte redaktørene Israel fra begynnelsen av. Dette negative synet på Israel holdt seg gjennom hele krigen.

Leserbrevene

Under Oktoberkrigen kom det dessverre ingen leserbrev i *Agderposten* og *Fædrelandsvennen*. Libanon-krigen viste at leserne var delte i synet på Israel. Den tematiske inndelingen avslørte både positive og negative holdninger til staten Israel. De som støttet Israel, mente at jødene, som Guds utvalgte folk, hadde rett til å komme tilbake til Kanaans land. Det ble spilt på tanken om antisemittisme og lærdommen fra andre verdenskrig, hvor de allierte ble forulempet av Hitler-Tyskland, fordi de ikke handlet raskt nok, eller tok trusselen på alvor.

De som var imot Israel, brukte også Bibelen som argument. Israels krigføring i Libanon ble sett på som ukristelig og langt ifra Jesu budskap og fred og kjærlighet. De mente at staten var en reinkarnasjon av Hitler-Tyskland og at jødene, som tidligere var offer for forfølgelser, selv var blitt forfølgere. Generelt sett var leserne mer negative enn positive til Israel.

Statistikken

Linjediagrammene viste at Israels popularitet hadde en jevn nedgang fra og med Oktoberkrigen i 1973, til og med Libanon-krigen i 1982. Samtidig ble Israels motstandere presentert stadig bedre. Denne presentasjonen var ikke merkbart positiv, men heller mindre negativ enn tidligere.

Sektordiagrammene viste at Israel ble viet størst oppmerksomhet, både under Oktoberkrigen og Libanon-krigen. Dette gjaldt Journalistikkanalysen og bildeanalysen i begge avisene. Israels motstandere kom på en god andreplass, mens aktører som USA, Sovjet og FN måtte nøye seg med en lav prosentandel av dekningen.

Søylediagrammene illustrerte fordelingen mellom positive, nøytrale og negative treff hos de ulike aktørene. Her var det visse forskjeller, innbyrdes mellom avisene. Men den generelle tendensen var at Israel fikk en forverret fremstilling under Libanon-krigen.

Siste ord

Hvis disse funnene skal sammenfattes i en slutterklæring, blir det at *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* opplevde en holdningsendring i synet på Israel på redaktørsiden og i statistikken, men hos folket var synet på den jødiske staten mye mer nyansert.

Avisene var ikke imot Israel som statsdannelse, men reagerte kraftig på Begin-regjeringens styre og politikk. Fremstillingen av PLO under Libanon-krigen, var bedre enn fremstillingen av araberlandene, under Oktoberkrigen. Men dette var ikke noe ledd i en holdningsoverføring til fordel for Israels motstandere.

I innledningskapittelet stilte jeg spørsmålet: Fulgte Agders to største aviser kristne tendenser i resten av landet, som blant annet kom til uttrykk i avisene *Dagen* og *Vårt Land*? Var det kanskje heller slik at

Sørlandets to største aviser la seg på forandringsbølgen som var gjeldende i store deler av landet, nemlig Israels overgang ”fra venn, til fiende”?

Svaret på dette spørsmålet er at både *Agderposten* og *Fædrelandsvennen* la seg på forandringsbølgen, som var gjeldende i store deler av landet.

4.3 Kilder

Agderposten, oktober 1973 og juni-september 1982

Fædrelandsvennen, oktober 1973 og juni-september 1982

Litteraturliste

Allern, Sigurd: *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Pax Forlag A/S, Oslo 1996

Bender, Johan: *Palæstinaproblemet- krig, krise og fredsproces*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A.S, Copenhagen 1999

Eide, Martin (red.): *til dagsorden, journalistikk, makt og demokrati*. Gyldendal Norsk Forlag AS, 2001

Gellein, Øyvind: *Norske styrker i FN-operasjoner – en suksesshistorie?* Materoppgave i statsvitenskap. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitet i Tromsø, høsten 2006

Henriksen og Repstad (red.) *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen 2005

Ivarsen, Morten: *Holdning til Seks-dagers krigen mellom Israel og araberne i 1967 i et utvalg av norske aviser*, Bergen 1995

Johansen, Karl Egil: *Jødefolket inntar en særstilling, norske haldningar til jødene og staten Israel*. Portal forlag, Kristiansand 2008

Kjeldstadli, Knut: *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Universitetsforlaget, Oslo 1992

Løvland Anne, Repstad Pål, Tønnessen Elise Seip (red.): *Gud på Sørlandet*. Portal, Kristiansand 2008.

Mathiesen, Thomas: *Makt og medier. En innføring i mediesosiologi*. Pax Forlag A.S., Oslo 1989

Mydland, Harald: *Fra Sarons Dal til jordens ender*. Hermon Forlag, Skjetten 2004

Ovendale, Ritchie: *The Origins of the Arab-Israeli War. 4th edition*. Pearson Education Limited, 2004

Pappe, Ilan: *A history of modern Palestine: one land, two peoples*. Cambridge University Press,

Cambridge 2006

Persson, Sune: *Palestina-konflikten*. 5. reviderade upplagan. Studentlitteratur, 2006

Rikardsson, Gunnel: *The Middle East Conflict in the Swedish Press. A content analysis of three daily newspapers 1948-1973*. Doktorgradsavhandling. Kungälv 1978

Roland, Tore og Torp, Tone: *Solid bakgrunn for hvilke meninger? En undersøkelse av Aftenpostens dekning av krigen i Midtøsten i oktober 1973*. Spesialoppgave ved Norsk Journalistiskole, 1974

Schulze, Kirsten E.: *The Arab-Israeli Conflict*. 2nd edition. Pearson Education Limitede, Edinburgh 2008.

Sløtte, Camilla Førde: *Midtøstenkonflikten og media. Hvordan Libanonkrigen i 1982 ble fremstilt i et utvalg norske aviser*. Hovedfagsoppgave i Historie. Universitetet i Bergen, 2004

Tønnessen, Nils Jacob (red.): *Israel 50 år*. Luther forlag i samarbeid med Shalom forlag, 1998 Oslo

Waldahl, Ragnar: *Mediepåvirkning* 2. utgave Ad Notam Gyldendal, Oslo 1999

Østbye, Helge: *Massemediene*. Tiden Norsk Forlag, Oslo 1984